

Sa'an Ñuu Savi Nuu Vijin

*Lengua mixteca
Región Alta, Oaxaca*

Tercero y cuarto grados

Lecturas

NOMBRE DEL ALUMNO (A)	
ESCUELA	GRUPO
POBLACIÓN	
ENTIDAD FEDERATIVA	

Este libro de texto ha sido elaborado por el Gobierno de la República y se entrega en forma gratuita a los niños de las escuelas primarias del país.

Los juicios y opiniones de los maestros, de los padres y de los alumnos son muy importantes para mejorar la calidad de este libro. Sus comentarios pueden ser enviados a la siguiente dirección:

COMISIÓN NACIONAL DE LIBROS DE TEXTOS GRATUITOS

Rafael Checa núm. 2 col. Huerta del Carmen
C.P. 01000, México, D.F.

Las obras de arte que ilustran las cubiertas de los libros de texto gratuitos son representativas de las grandes etapas del arte mexicano. Constituyen un valioso respaldo educativo y son motivo de orgullo nacional.

SEP

Libro de texto en lengua mixteca Región Alta, Oaxaca.

Elaborado en la Dirección General de Educación Indígena de la Subsecretaría de Educación Básica de la Secretaría de Educación Pública

Autores

Ana stacio P. Zárate, Gabina Reyes Bautista, Constantino Montesinos Sánchez, Cándido E. López López y Diego L. Feria Zárate

Ilustración

Marco Antonio Ávila, José Joaquín Meza Rodríguez Julleta Pinzón, Artemisa Bahena Radillo, Eduardo Bautista, Efraín Rodríguez y Ramón Barba

Fotografía

Archivo Iconográfico de la Dirección General de Educación Indígena

Ilustración de Portada

“La boda”, 5.42 x 3.86 m,

Pintado por los niños mixtecos de la comunidad

Magdalena Peñasco, Oaxaca

Merced Ortíz Hernández, Lucía Reyes Sandoval, Mario Rojas Zárate, Nicolás Reyes Maldonado, Leonardo Reyes Aguilar Juan Aguilar García, Ángel Hernández García, José Ortíz Reyes, Patricia Sandoval Ortíz, Pedro Maldonado Reyes, Pablo Hernández Ortiz, Félix Aguilar Barrios, Maximino Zárate Aguilar, Alejandra Bautista Cruz, María Barrios Cruz, Sofía Reyes Sandoval, Odilón Sandoval Cortez, Abraham Aguilar García, Gil Ortíz Aguilar, Dominga Hernández y Lourdes Reyes Sandoval.

D.R. © **Colorín colorado. El arte de los niños indios. México, 1993**

Reproducción autorizada por el Fideicomiso para la Salud de los Niños Indígenas de México, A.C, 1993

D.R. © Secretaría de Educación Pública, 1996

Argentina No 28

Col. Centro, C.P.06029

México, D.F.

ISBN 978-968-29-9148-6

Primera edición 1996

Décima séptima reimpresión 2013

Impreso en México

*La Patria (1962),
Jorge González Camarena.*

Esta obra ilustró la portada de los primeros libros de texto. Hoy la reproducimos aquí para que tengas presente que lo que entonces era una aspiración: que los libros de texto estuvieran entre los legados que la Patria deje a sus hijas y a sus hijos, es hoy una meta cumplida.

A seis décadas del inicio de la gran campaña alfabetizadora y de la puesta en marcha del proyecto de los libros de texto gratuitos, ideados e impulsados por Jaime Torres Bodet, el Estado mexicano, a través de la Secretaría de Educación Pública, se enorgullece de haber consolidado el principio de la gratuidad de la educación básica, consagrada en el Artículo Tercero de nuestra Constitución, y distribuir a todos los niños en edad escolar los libros de texto y materiales complementarios que cada asignatura y grado de educación básica requieren.

Los libros de texto gratuito son uno de los pilares fundamentales sobre los cuales descansa el sistema educativo de nuestro país, ya que mediante estos instrumentos de difusión del conocimiento se han forjado en la infancia los valores y la identidad nacional. Su importancia radica en que a través de ellos el Estado ha logrado, en el pasado, acercar el conocimiento a millones de mexicanos que vivían marginados de los servicios educativos y, en el presente, hacer del libro un entrañable referente gráfico, literario, de conocimiento formal, cultura nacional y universal para todos los alumnos. Así, cada día se intensifica el trabajo para garantizar que los niños de las comunidades indígenas de nuestro país, de las ciudades, los niños que tienen baja visión o ceguera, o quienes tienen condiciones especiales, dispongan de un libro de texto acorde con sus necesidades. Como materiales educativos y auxiliares de la labor docente, los libros que publica la Secretaría de Educación Pública para el sistema de Educación Básica representan un instrumento valioso que apoya a los maestros de todo el país, del campo a la ciudad y de las montañas a los litorales, en el ejercicio diario de la enseñanza.

De esta forma, el libro ha sido, y sigue siendo, un recurso tan noble como efectivo para que México garantice el Derecho a la Educación de sus niños y jóvenes.

Sa'an Ñuu Savi Nuu Vijin

***Lengua mixteca
región alta, Oaxaca***

Tercero y cuarto grados

Lecturas

PRESENTACIÓN

Este libro de texto está dirigido a las niñas y los niños indígenas que cursan la educación primaria, tiene el propósito de favorecer el aprendizaje de la lectura y la escritura de la lengua indígena que se habla en su comunidad.

Se espera que este libro sea utilizado en forma creativa, tanto por el profesorado como por las niñas y los niños, en este ciclo escolar y los subsecuentes, para dar respuesta a los problemas particulares que se presenten en el desarrollo de la expresión escrita y la comprensión lectora.

En el libro se encuentran diferentes textos, algunos hablan del entorno físico de los alumnos, objetos y cosas que hay en la comunidad, y otros se refieren al entorno social y cultural, pues relatan las costumbres, fiestas y leyendas de la región.

Su elaboración estuvo a cargo de profesores indígenas bilingües con experiencia en la enseñanza de su lengua materna así como con profundo conocimiento de la cultura de sus comunidades. Para la redacción, los autores consideran el enfoque comunicativo propuesto en el *Plan y Programas de Estudio para la Educación Primaria 1993*.

Este libro de texto podrá ser enriquecido a partir de las observaciones y consideraciones que profesores, padres de familia, comunidades y organizaciones civiles indígenas realicen acerca del lenguaje utilizado, los contenidos, las ilustraciones, el formato y la presentación.

TU'UN KAJIE'E

Tutu ka'vi sa'an N̄uu Savi ya'a, jiso a sukua'a uvi kuiya xi'nañu'un, sava'a va'a suchikuachi ka'vi de tee ntakaji tu'un maa-yo. Chi sukua'an de yi'i yua'vi tiñu sukua'a, te iyo tu'un jaku'un ini de nituu sa'a viji te ñama ka kutu'va suchi kuachi.

Tutu ya'a nisa', a da tee xine' en a nkukue'e kuiya da suchi kuachi de jini va'a ntaka tiñu xene' en jin ku'va jia'nu de ka'an sa'an maa-yo.

Tutu ya'a nikuu sani kachi ve'e tiñu kuña'nu nuu sikua'a xi'na ñu'un kuiya in mil iin sientu kumixiko uxi uni, sukuan kuu va iyo a sukua'a suchikuachi maa ku'va naku tiñu xine'en nika'nu.

Tutu ya'a vi a kuvi nasa'a va'a-yo nikani, nasa koo tiñu xi ne'en kuiya ya'a, te suni kuu nasa'a va'a-yo ni kua'an suchi kuachi kuntetu-yo nasa naku ntañivi xine'en nta tata suchi kuachi jin tu'un da ñuun, a keve a kotiñu sava ntuva'a tutu ya'a.

Ntañivi nisa'a tutu ya' nakunta'vi ntaka nivì xine'en ka'a uvi tu'un, sa ñivi jiso tiñu ña'nu nuu tiñu suka'a, ñivi nee tiñu ntañuu jin ñi vi ña'nu nta suchi kuachi jie a nchintee a nuu nasa'a tutu xi'na ñu'un sava nikene tutu ya'a.

Bracero Cilíndrico
Monte Negro

ÍNDICE

TÍTULO	PÁG.
1 TNA'A VE'E	
Ja ñu'u ini ñayivi nta'vi	13
Se'e ve'e	14
Yaa vii Ñuntuva	15
Chinte tna'a se'e ve'e	16
Tnu'un nichí	18
Tniñu suchi kuechi	19
Tnu'un leju jin va'u	20
Tni;u ve'e jin tniñu sa'a tata	21
Ntexe kontito-yo maa-yo	23
Ve'i yana'a	24
Tnu'un sii	26
Koo ntoo ntey eji-yo	27
Koo va'a-yo	28
Se'e ve'e nayivi ñuu savi nte ja na'a	30
2 ÑUU-YO	
In yuyu ntute	33
Nuuka oo nayivi	34
Ya ñuu saa	36
Viko ñuu	37
Tnu'un kanitna'an	39
Tniñu ñuu	40
Tiontoo	41
Ichi kaka yutnu jiso ntatiñu	42
Tu'un nakani ñuu	43
Satiñu tutu-yo	46
Tnu'un ñuu-yo	48
Tnu'un nichí	49
Tnu'un kachi xiki ñuu	50
3 VE'I SKUA'A	
Ve'e iya savi	53
Suchi inka ñuu	54
Kua' a jia'nu-yo jin ve'e sukua'a	56
Tiumi jin lejo	58
Je kukaji ini-yo yata ve'i skua'a	59
Je kukaji ini-yo ve'i skua'a	60
Na kotnoove'e-o	63

Ve'e sukua'a-yo	65
Na ko ntoo	67
Emilianu Zapata	70
4 TAKA JA IYO NU ÑU'UN	
Tachi jin ntute	73
Nikanti jin je tnaa	74
Tee jin nu'un	75
Kanti jin yoo	76
Koto va'a-o ñu'un	78
Tnu'un nakani	80
Ntute ko'o	83
Ja stivi kajin jin ñu'un	85
Nitute kuatiñu-o	87
Ja ntoo ja ni jatiñu-o	90
5 NUU YA'U	
Nuni	93
In ña'a luli ntuvi nan	95
In kivi nuu yalvi	97
Tnu'un lejo	100
Nay+v+ kaje'en nuu ya'u	103
Naxi kutatna-o	105
Naxi ki'in-o inka ñuu	107
Ntatiñu iyo nuu ya'u	110
6	
Nu'un kuu va'a	113
Nuu ku kachi'i-o	116
Ña'a lu ntavi	119
Chikava savi	120
In tee ni jito kiti yuku	123
Inkaka tniñu	125
Kiti kachinte ñayivi	127
Tiñu kasa'a tna'an-yo	130
7 ÑAY+v+ KAKA'AN YU'U MAA-I	
Veñu'un i'ya nkanti	133
Yaa ka'an sik+ santio	135
Ntexe nte nay+v+ ñuu-yo	138
Je nikaje'e-yo nuu ñay+v+	140
Ñuu Savi	142
Je keini tna'a-yo	145
Tu'un ka'a	148
Ita je kunenutna'an	151

8 ÑUU TEYU

Ñu'un Nuntuva ji'in Ñuko'yo

153

Naxa ni keja'a viko ñuu

156

Ñuu tnuun

158

Tnu'un nta'vi oo ñuko'oyo

161

Tnu'un iso

164

Ja hu'un ini hayii nta'vi

**Ya'a kakuu uu ñayii nila'nu, in tee, in ña'an kakunta'vi
xeen ñatuu ve'e kusu-te, ñatuu ñu'un kuntasaa-te, ni staa
Ja ka'ni soko, ni soo kukunti-te, ñatuu nu ka joo-te uninta'vi
xeen kakuu-te**

In kii Jakuaa yoo uxi uu jika kuiya, yoo vijin, te kajika,
kajika, kajika ntuu-te kua'an koo-te ichi oo maa oo in
ñatuu na jika, ichi kuijin xintu'uva i'ya yoo ji'in yu'va kuun,
te kaku iyu, kaku iyu nka chii-te ji'in-ña, chi ñatuu nu
kajaa-

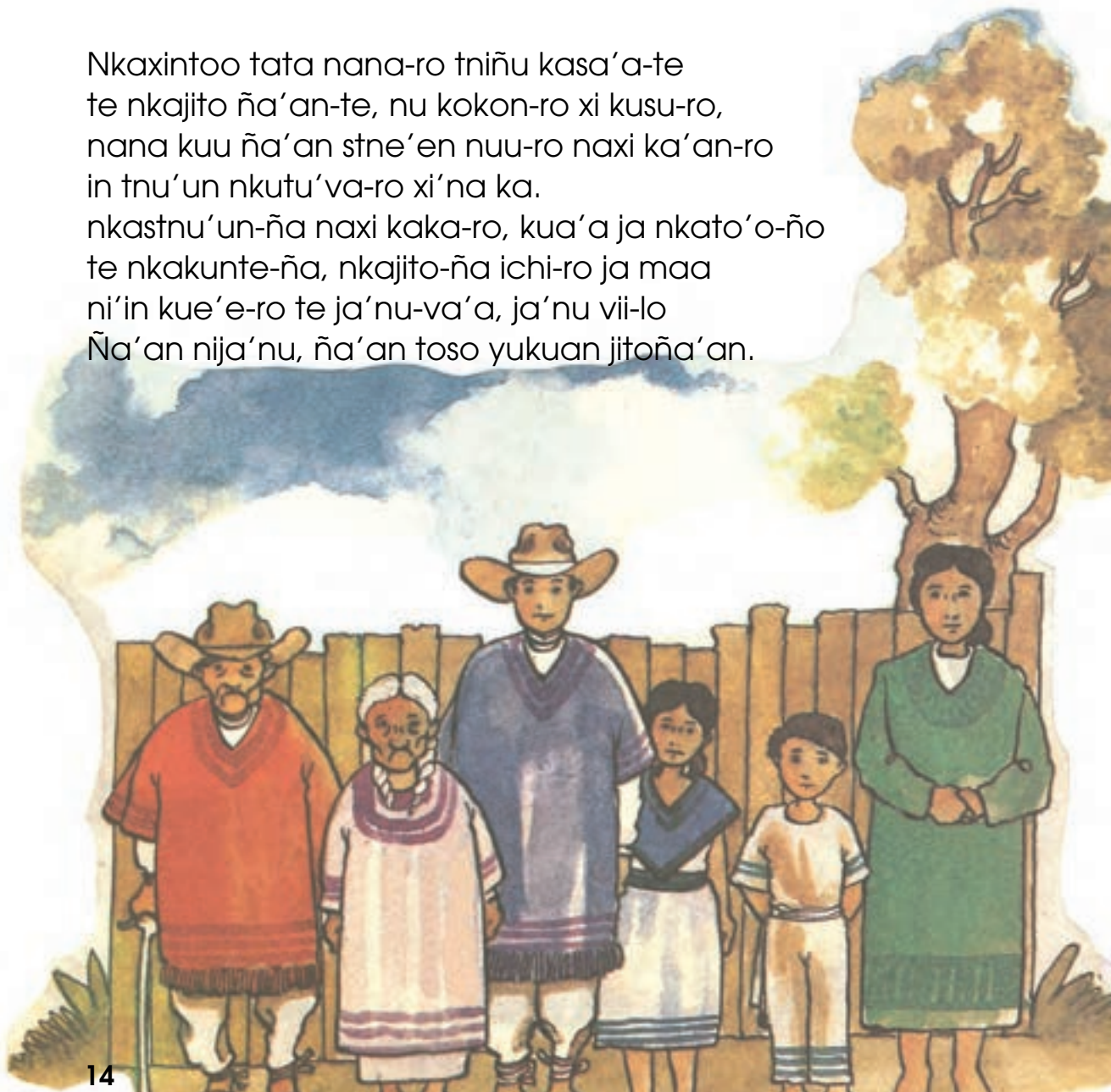
te nii ntuu, niñatuu ntee kuntetatu-te, kajika, kajika, kajika
ni-te, ñatuu kajini-te ntee ichi ki'in koo-te, kuenta ja uu
suchi kuechi kakuu xi kuenta kua'a-te kuu-ña, katni tna'an,
katni tna'an nta'a-te ji'in-ña kua'an koo-te, te nkakuita-te
sa'a soko te sanani jini ña'an nija'nu in vilu yata tikui te
jiña'an-ña nu yii-ña ntakueka-o-ti chi nta'vi-ti te suu-ti
ni'in in ve'e ite nkatoote jakuaa, ja ñu'un ini-o ja kuiti
ni'in-o naxi ja'a-o tñunto'o kuu ja ntee ya'vi ja kuu ñayii
kunta'vi xeen.

Se'e ve'e

Tee suchi ñatuvi ka na'an-ro,
ja ntunaani ini-ro kii nkii luli-ro
ja joo-ro tna'a oo in kiti kankaku,
ñatuvi niyukanta maa ini-ro, nu ñatuvi
nkajito tata, nana-ro ichi-ro,
te nu ninkaxintoo ña'an-te chi va ñatuvi
ka-ro tekku, nu ñatuvi nkutoo ña'an
nana-ro chi masu kuteku-ro.

Nkaxintoo tata nana-ro tniñu kasa'a-te
te nkajito ña'an-te, nu kokon-ro xi kusu-ro,
nana kuu ña'an stne'en nuu-ro naxi ka'an-ro
in tnu'un nkutu'va-ro xi'na ka.
nkastnu'un-ña naxi kaka-ro, kua'a ja nkato'o-ño
te nkakunte-ña, nkajito-ña ichi-ro ja maa
ni'in kue'e-ro te ja'nu-va'a, ja'nu vii-lo
Ña'an nija'nu, ña'an toso yukuan jitoña'an.

Yaa vii Nuntuva

Jika oo-ri, nu iyo-ro, xiñi nu jani-ri ji'in ita
Ñu'un nu nkaku-ri, nu kajjiyo ja kutoo-ri.
Nuntuva oo-ri ini-ro, te soko-ri maa-ri nuu-ro
kuña'an nu suchi kutoo-ri, ja ntaka'an-ri ja chitu-i,
te sukuani kuini-ri ja koo-i.

Vii Nuntuva oo ini anua-ri, ñatuu kuini-ri kuu-ri
nu mantakoto ntee ña'an-ri, ja kutoo ki'in ji'in-ri
tava'a-ri, kuenta nta'a tniñu ii, mantu naa iniña'a-ri.
chi kutoo xeen ña'an-ri, te nu mantakuini ka-ri ro'o,
Nuntuva ja kutoo-ri, kunini naxi kene tachi ja kuxi ini-ri
Nta'yu-ri te jita-ri, ja kuini ntakokuiñi-ri.
kuña'an nu suchi kutoo-ri, ja ntaka'an-ri,
ja chitu-i te sukuani kuini ja koo-i.

Chinte tna'an se'e ve'e

Kina ji'in Licha kanteka tna'an ntuu-i jaanko-i ve'e Licha, te nana Licha jiña'an, suchi kuechi kujikoo te kunta n u'un-o siki tna'an ve'e-o, te jikatnu'un-ña nu Kina, nasa tna'an-ro kuu, te Kina kachi, tata ji'in nana-sa, kua'a-sa Vito te maa-sa kuu kuun tna'an-sa, te maa-ni nasa-ni kaku, an te Licha ji'in tata-i te maa-ri kuu uni tna'an-ri, an te va'a ka jakuni-o chi nu kua'a tna'an-o chi tnunto'o xeen ni'in ja kaa-o, kachi-i, vitna te vee-sa kachi nana-sa ja nu masa'a-ni in jamani ini chinte-ni-ña yutne chi oo ja kuantute kua'a luli-sa te ñatuvi na chinte tna'an ji'in-ña ku ja jikan ta'vi-ña nuu-ni ja chinte-ni nu tniñu sa'a-ña, te nana Licha jiña'an, kua'an te kuña'an-ro ja ne'e sinee jaan-ri.

Ki'in-sa chi jikoto-sa nu ja ntentako Juana ji'in Lesia chi kua'anko-i ya'vi Ntinuu, kuake'en-i sa'ma Vito ja ku'un-i nu kuantute-i, jiña'an-i te kua'an-i.

Juana jí'in Lesia kua'anko ya'vi te kantatnu'un,
kantatnu'un-i te ñatuví ninkajini-i te jaanko-i ya'vi, se'e
tnu'un kaka'an-i, víi xeen kajito tna'an ñayii ve'e-o, chí
sukuani vee mai ntee kuiya jana'an, chí ntakani ntii nana
sukua-o ja yuchinte-ña nana ja'nu-o, ntiaja-ro ja sukuan
kuu kachi Lesia, chí ntakani tata-ri ja nu tna'anta'a-te jí'in
nana-ri chí nive'e-te, ní in kiti tata ñatuví nu nteka-te, tata
ja'nu jí'in nana ja'nu-te jamaniña'a, in soo ka'nu, in xintiki,
te tata jí'in nana-te jamani uu ñu'un ka'nu, in ve'e luli, iñu
ñunu niñi, te tata jí'in nana, nana-ri jamani in kisi kuu
nteyu,

in kisi kee ntaku xi nuni ja'a uu ñajin, kuun ko'o jí'in tikasin,
te tata jí'in nana xu'un-ri jamani oko xu'un, sukuan nkeja'a
kasa'a tniñu-te, te vitna chí ja kaneva'a kua'a-te kiti jí'in
nta'a tniñu, te suni kachinte taka-ri tata ja'nu nu kivi tata
itu jí'in nu sikee.

Tu'un nichì

Ni kivi netun no'o yu'u ve'i
sakua kunin tun
kinakan tutu vaji nun:
kinaka maa je xino maa,
jia'an je ntuvi na naxi no'on.

Tee niso tutu

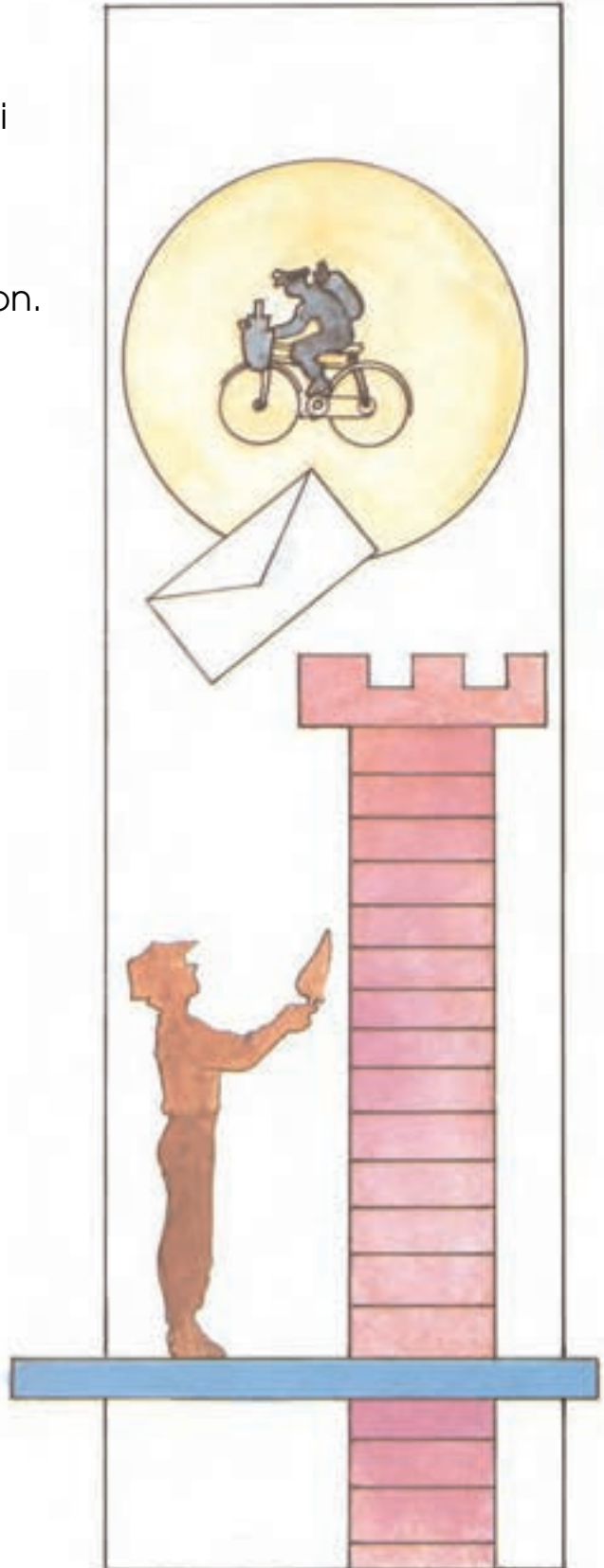
Sa'an ika ve'i
jjani jie ve'i
sa'an nu yoson
kusi ini ya kan.

Tee sama ve'i.

Nison oko uji kivi
a xin oko ujin in;
ya yoo uvi oko una kivi
a xin oko iin kivi

Ne in kuvin.

yoo.

Tniñu suchi kuechi

Ña'an nani Minka chi iyo uni se'e si'i-ñã, ni sine'e va'a-ñã nuu-i nani tniñu ji sa'a-i, suchi nani Chenta kuu suchi nija'nuka chiooi uxi kuia, inka suchi nani Mema te iyo-i una kuia, te inka suchi si'i chuleka chi nanii Lola. Taka-i yi'i ve'e sukua'a, nti tna'a sinee kantakoo ne'e-i; Chenta jikontiso ntute nuu ntee soko, ntakete-i ko'o, ñaji, tikasin, tija'an te ntasyichi-i te tava'a-i, kua'a-i jichiñi-i te ntakui'nu-i sa'ma ntoo te ntachu'un-i kuka xini-i.

Mema ntako-i te ke'e-i yuinu ntastaa te ntastaa-i ve'e kuva'a xita, ntastutu-i yaka te tna-i ini nto'o yaka, ntasa'a nto-i nuu jito ka-i xita ji'in nuu teyu, nti'i ya'a sa'a-i te kua'a-i jichiñi-i, ntaku'ni-i xini-i te ntakui'nu-i sa'ma ntoo te ntetu-i ja kasi ini-i.

Lola chi kuu-i ña'an lulika te suni ntako-i te ke'e-i tinto'o luli te ke'e-i ntute tna-i ko'o chuun te kivi-i jichiñi-i te ntakui nu-i sa'ma ntoo te nta chu'un nana-i kuka xini-i. Te ka'an-ñã: Chenta, Mema, Lola nekoo jikasi ini-ro chi ja oo ka una te kinko-ro ve'e sukua'a.

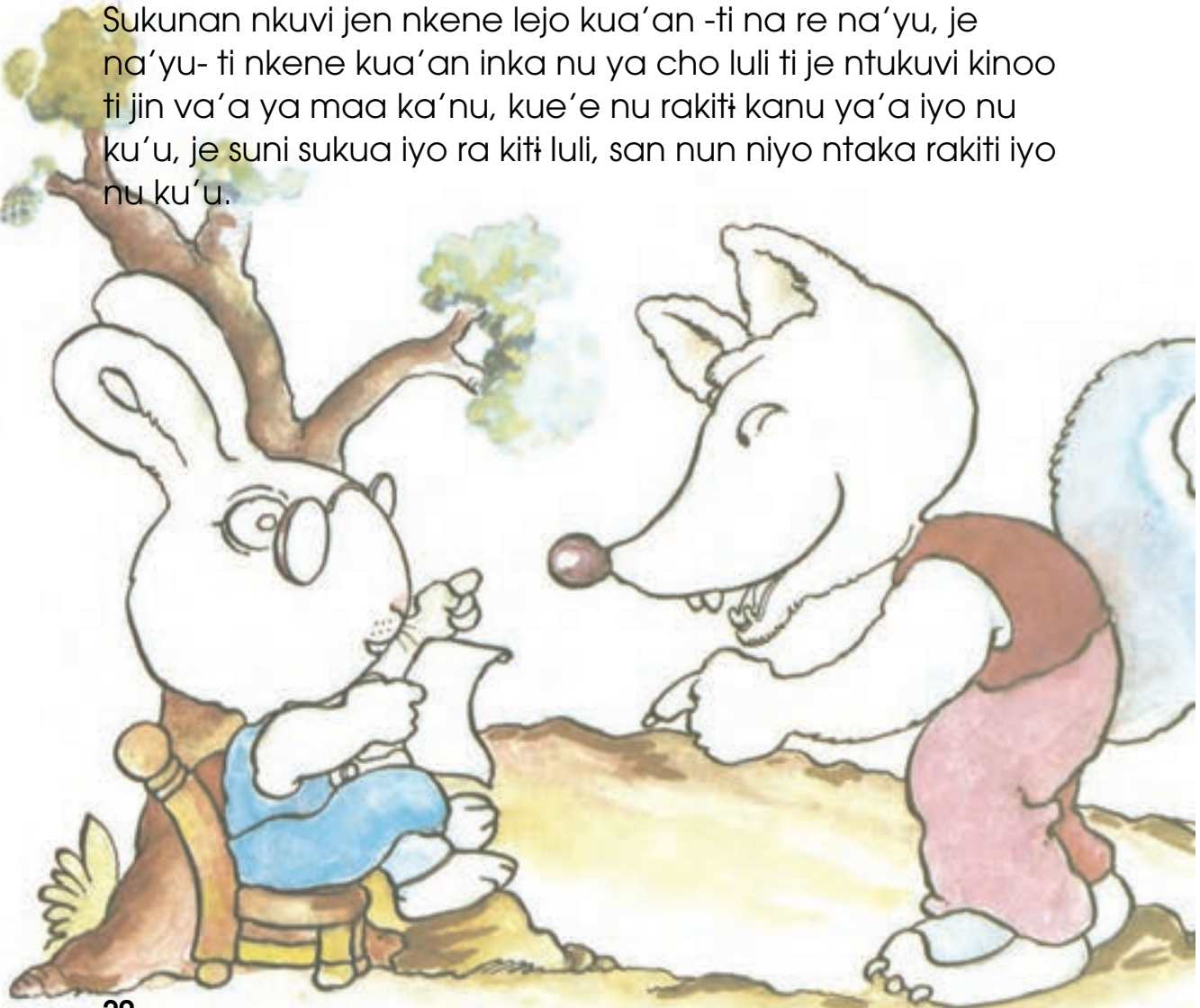

Tu'un lejo jin va'u

Ya kuvi in lejo ya nkumi in ve'i luli nu iyo in nu've. Je kene ne'en ya yaji raita kuu je nkene sanaa in va'u je nkachi naka va'a ya neketa'an-on, chi nikivi ñan nanuku-no je ntuvi nani'in-no, ya vitan ya neketan'an-on kuini-in ya tanun in sikina ve'i lulin sakua kinoo kusun, chi kuvijin vi'i ntaka rayayakua.

Lejo, luli nkachi ya iyo va'a, ya yakua vitan kijin je kinoo ni nuvi nuvi-yo, sakua kuvi ke'in kivi, je nkachi va'u nu lejo ya ka'vi ini ya kiene chike'i chin nkanta kinoo ni nuvi-yo chi luli vi'i ve'in, je nii vi'i kan ya kanu vi'i, je va ka ya kinoo maan.

Sukunan nkuvu jen nkene lejo kua'an -ti na re na'yu, je na'yu- ti nkene kua'an inka nu ya cho luli ti je ntukuvi kinoo ti jin va'a ya maa ka'nu, kue'e nu rakiti kanu ya'a iyo nu ku'u, je suni sukua iyo ra kiti luli, san nun niyo ntaka rakiti iyo nu ku'u.

Tniñu ve'e jin tiñu sa'a tata.

Maa-ri nani Minka Pérez, kuu-ri nana nuu ve'e nuu ke'e-ri, i iyo iñu se'e-ri uni suchi yii te uni suchi si'i, yii-ri ku tee nani Chanu.

Yoo tuu tniñu oo maa ñuu-ri te yii-ri kee jika-de ja'an-de satniñu-de. kentoo maa ini-ri ji'in taka se'e-ri, kua'a satniñu-ri: ne'en ntakoo-ri tnaa-ri ntaku-ri kee, te kentee-ri, yachini ntakete-ri ji'in tijiyo, ke'en-ri nto'o ka'nu-ri tnaa-ri ntaku-ri te jiso-ri te kua'an-ri nuu yoso na taxi, ñamani ntiko-ri ventii-ri, ntajinu-ri ve'e-ri te keja'a-ri ntiko-ri, katuri xita te chu'uni-ri nuu jiyo kasun xichitu-ri in nto'o xita, te keja'a-ri sa'a-ri nteyu kukuu ja kasi ini taka se'e-ri: jaxi-ri ntute ya'a tnaa-ri minu nuu nteyu ntuchi te kakuikoni-ri tija'an te xicho'o-ri uu, uni ntivi, te tnaani-ri ji kaji se'e-ri te tetniñuni-ri ki'inko-i ve'e sukua'a nuu nikanini ka una stnee.

Ya'a te jasi ini maa-ri, ntaketerí ko'o-ri te tava'a-ri yukan te keja'a-ri kiku-ri sa'ma kuya'vi.

Tata Chanu chi satniñu ne'en xeen-de, ka un'un ntakoo-de te ja'an-de yuku jake'en-de tutnu ji'in uni kiti ntee, kenta-de nuu yuku yoko yachini je'ente-de tutnu te tee-de yata kiti-de te ventiji-de, ntenta-de ve'e-de kentee-de tutnu yata kiti ntee te yachini keja'a-de ta'avi-de-nu sa'a-de kun xi un'un nu'ni-nu te tava'a-de yu'u ve'e-de na va'a koo yichinu te kayu yachininu saa jiñu'un ñasi'i-de nu ja ntika-ñu xita te tee-ña nteyu cho'o.

Nti'i ta'vi-de tutnu te keja'a-de ntaki-de nuu taka ntainiñu kuatniñu-de ja sa'a-de: teyu, jito, jainu ji'in taka nuu ku'un ntatniñu ku'un nteyu. Teyu kuu ja yachika sa'a-de kivi nteva'a-de yutnu kunu, ka'an-de ja iñuyu sa'a-de in kivi jaa nuu iñu kiv, sijinu-de oko xa'un in teyu, yutnu ya'a xiko-de nuu ya'vi Ntinuu nti tna'a kivi ya'vi, xu'un ja ni'in-de ja xiko-de teyu ke'en-de taka ntalniñu kuatniñu nuu ve'e-de ji'in ña'an-de. Xu'un ntooka te tava'a-de te kivi kuini-de ke'en-de sa'ma kuni'nu-de ji'in taka sa'ma jikuni'nu ña'an-de, se'e-de te suni ke'en-de ntija ki'in se'e ve'e-de.

Ntexe kontito-yo maa-yo

Lola jin Chana kantatnu'un-i siki je kontoo-yo.

Lola ka'an xi'na te kachi-i je kanun xin kontoo-yo nova tu ki'in kue'i yo'o, kuchi-yo jin ntute nama, nasama-yo sa'ma ñu'un-yo ntitna uu kivi nuu tu kuu sa'a-yo ntitna Kivi, nava kontoo-yo.

Chanu kachi je tu kanuu xin sa'a-yo nt'i'i je ka'an-lo chi maa-li ni tu ichi-li te ntitna'i una kivi sama-li sa'ma ñu'un-li de tu naa kue'i nto'o-li, chukuni in eku xini-li te kuun eku chiji-li.

Lola ka'an tuku, ay Chanu, su je kuechi tu ichi-yo yukuan ta'u chuku xini-yo si siki yo, nte'e na kaa nta'a-lo nikane xin nt'i'yi je kuechi tu ichi-lo, tu sama-lo sa'ma-lo, tu sate tata-lo ixi xini-lo te nanta'a-yo ntitna nukoo-yo kaji-yo nteyu te tu naa ini-yo je ore ntiko-yo je je'en sa'a-yo tniñu sini nanta'a-yo nava tu koku'u-yo.

Chanu kachi, luu xin ka'an-lo yukuan etna'an xin ini-li ketna'an-li jin-lo, nte vitna keje' e-li natnu sa'a-lo nava tu koku'u-li.

Ve'i Yana'an.

Ñuu-yo chi iyo uvi nu ve'i ya kuvi ve'i yana'an jin ve'i no'o, yata chiji niyo kue'e ve'i ya kuvi ra: ve'i ite, tuyoo, yutun, ne'yu jin yakua. Ra ve'i ya'a chi vii niyo-ra je kue'e kuiya niyo-ra, iyo ñivi niyo uvi a xin metu'un ve'i, ya vitan je ntuvi kue'e ka rave'i yutun, yakua, ne'yu jin ite, sama vi'i iyo ra rave'i, ya nu i'ni chi iyo ve'i yakua jin ve'i tuyoo, je ya nu vijin chi iyo ve'i ite tumi jin ite yoko kuvi-ra, je rave'i Ya'a ra ratata ña nu va nini sa koo rave'i je ya vitan chi ntuvi kue'e ka rañivi jia'nu ya vitan jini-ra sa'a-ra ve'i ite a xin ve'i yakua chi ntuvi xine'e ka ra tata ña'nu se'ya-ra sa'a va nuku na'a rave'i niyo yata yana'a.

Ratata ña'nu kachi ya kuntu'va-yo yata yana'a nkuvi naa ini-yo maa kachi sava ratata ña'nu tekú ka ya ne ntañu'un.

Ve'i to'o stila chi iyo ñuu ka'nu, je sin ka iyo-ra, jie ya jiatĩnu to'o kue'e ka ra nu nantiñu ya kuvira: yuu, ñu itĩ, kaka, kaa vei, no'o kue'e, no'o kue'e, sa'a va iyo vii ve'i to'o, soo suni kua iyo ve'i to'o suni sukua iyo ve'i-yo ya iyo nu ku'u. Ra ve'i stila ya'a chi ntuvi niyo kue'e-ra yata yana'an je vitan kue'e ve'i stila ya iyo ñuu to'o, je suni sukuan kuni koo tin ñuu-yo jin-ran, na jie va kuni ra ta'an-yo sa'a-ra ve'i no'o kue'e jin no'o kuijin chi ntuvi ka kuini-ra koo ve'i kua niyo yata yana'a.

Vii iyo rave'i no'o soo yaku ka kuiya iñi-ra sukuan ve'i yutun a xin ve'i ne'yu na jie va rato'o Nijnuu nasa'a-ra ve'i kua niyo yata yana'a re tun ya ntuvi vii iyo kuni-yo, na kani ini-yo je kun ne'ya-yo sa iyo in, in ra ve'i stila jin ve'i yana'an.

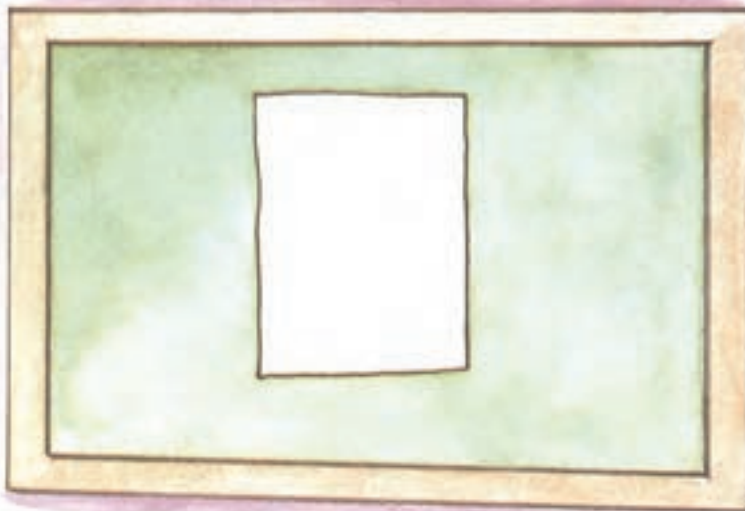
Tnu'un sii

In ve'e skua'a nu oo uu ñayivi kasatiñu te jiña'an tee atnunika nu ña'an tee jin yutnu te tutu, jiña'a-de, teni in tnu'un ja kasinu'un nu ñayivi nu kasnte- o ntikivi.

-Kuu kuti ja ñatu na tnu'un kastnu'un-o vitna
-Kunte'e-ni nuku teni chi makuu ja kento vitna ja ma.
kastnu'un nu ñayivi nu tu te ji ka'an-i ja ña tu kasatiñu-o.

Ni ntikokava ña'a tee jin yuinu tee nu tutu te ni tee-ña ni tnu'un te ni ja'an-ña ni nta tee-ña nu ka nta teñukun-ña te ka'an su'va: VITNA CHI ÑA TU NUKU JIKASTNU'UN-SA NUU-NI
In ñayivi ni jikatnu'un-i in suchi chule ja'an ve'e skua'a, te jin ña'an tu-i:

- Ro'o suchi yi chule nuku kuku-ro na kua'nu-ro, te suchi yii chule jiña'atu-i nu tee ni jikatnu'un, na kua'nusa chi te sa'a yutnu nu jijukoo kuku-sa, te na nava'an kuku-ro te sa'an yutnu nu kunukoo, te saa mani ja onte vitna ña'a skua'a mani sinitna'an-ña ntasa jin suchi ka in yatni jí'in-sa te ja ni kan xoen-sa mani sinitna'an sa nta'a -sa jin inka ñayivi.

KOO NTOO NTEYU EJI-YO

Lenchu jin Juana kantatnu'un-i ore kanaketna'a-i ntexe keiji-i te ntexe kasa'a nana-i nteyu.

Lenchu katnu'un nuu Juana, ntexe sa'a nana-lo nteyu kejilo ve'i-lo, nantema stna'a-nã ñu'un, tena nteyu sa'a-nã, nantema kanukoo-lo ore keiji-lo.

Juana nakachi-i, nana-li stna'an-nã ñu'un jin ntuku nuu ñu'un te yukuan sa'a-nã nteyu yuva yiti yuva tayo, vi'nte, ntuchi, ntichi yute, ntucha'a jin ista i'nite in yajin tuli, ya'a si nteyu tikuiti, ya'a kuu nteyu keiji-li chi ñayivi nta'u xin kaku tata-li te maa-lo ntexe yuku-lo ve'i-lo, nakachi nuu-li.

Lenchu nakachi ntexe nte-i, nte eji-i jin tata-i, nana-li sa'a-na nteyu nuu sukun jin ntute kayu nava tu kivi tikachaa nuu nteyu, xi'na nanta'a va'a-nã jin ntute ntoo te nama te yukuan keji-nã sa'a-nã nteyu kuñu shiki, chuun, sa'a-nã nteyu yuva, nteyu ntuchi ntivi, te sini keiji-li kesu te keji'i-li lechi chi ineva'a-li stiki, litu jin lanchi, te chu'un.

KOO VA'A-YO

- Na ntatnu'un-yo ntexe kasa'a tata-yo te ntuva'a-yo ore ku'u-yo si ntexe sa'a-yo nava tu koku'u-yo.

Liku nani-li, tata-li nani-de Loño te tata ne'nu li nani-de Maxi, ntuntu-de kanakachi-de nuu-li ntexe ni kuu tatna ñayivi ñuu-yo te na ena'a xin jin tatna taka yuku iyo nuu ñuu Savi, tata ne'nu-li kachi-de iyo yuku nasova'a yo'o nteva'ani na kue'i nto'o-yo, je etu ini-yo si xini-yo, kuun chiji-yo, ntuje-yo, chi'i kiji yo'o, Kue'i kayu, kue'i kaji.

- Nuu ki'in kue'i se'e-yo, ñasi't-yo si maa-yo, kachi tata ne'nu ki'in ntuku-yo in tee ini sa'a tatna de tni-de tuchi nta'a ñayivi ku'u nava kukaji ini-de te kachi-de nuu-yo na kue'i nto'o te sini kachi na yuku kua'a-yo ko'o te ntexe ko'o nava ntuva'an.

- Tu naa ini-yo, je iyo xin yuku tatna nuu Ñuu Savi kanakachi tee ne'nu je va'a xin tatna yuku, mani ya'a ni keitniñu ñayivi ñuu-yo yukuan kuu je niyo ntei xin ñayiviena'a te nikoteku-de kue'e xin kuiya nade.

Na ena'a, mani tatna yuku nikeitniñu tna'an-yo ore nikuku'u-de nade, te vitna chi keitniñu-yo yuku tatna jin tee sa'a tatna, te sini keitniñu-yo tatna stila jin tee ini sa'a tatna stila chi nije'en skua'a.

Tu naa ini-yo je tatna Ñuu Savi kuu je va'aka, chi tee ini sa'a tatna, vasuni tu niskua'a o ma tñin ni-de tuchi nta'a-yo te kukaji ini-de na kue'i nto'o-yo te kachi-de nuu-yo na yuku ko'o-yo nava ntuva'a-yo te tu ntee ya'u natnun tatna stila; te nuu ki'in katnu'un-yo nuu tee sa'a tatna stila, ntí'í je nto'o-yo nakachi-yo nuu-de nava kukaji ini-de nte nto'o-yo te na tatna kua'a-de nuu-yo nava ntuva'a-yo o ya'u xin kane kuu tatna-yo jin tatna stila, te iyo kivi je nitu ntuva'a-yo jin tatna kaje'e-de nuu-yo, chi iyo tee sa'a tatna je saani keje-de satniñu-de te tu ini-de na tatna kua'a-de nuu-yo, yukua tu ntuva'a-yo te ta je'en kainu'un-yo nuu tse sa'a tatna chi tu kanta xu'un-yo cha'u-yo nuu-de.

Se'e ve'e ñayii Ñuu savi nte jana'an

Ñayii nkakunija'nu nu Ñuu ÑuuTnuun kaku ña'an Uxi Isun su'nu kuiñi ji'in yii-ña nani nani Oko Ya'a, kajika ja'a-te kua'an koo-te nte Ñuu nani; Añute ja kukakan-te nta'a ña'an suchi nani in Tachi ja tna'anta'a-i ji'in sa'a yii-te, nu jaan koo-te Ñuu yukuan chi ña'a suchi lin tachi, tnii-i in kuu jaku'un yuchi yuku inu te chiñu'ma-i nu naa veñu'un Ñuu Añute, ja kuu yuku kene ñuti.

Yukuan te nkuu nkatna'anta'a tse nani uxi Ya'a Kuiñi ji'in suchi nani lin Tachi, nkajo uni se'e-te ji'in-ña, sa'a si'i-te nani uxi ita te inka sa'a yii-te yunani Uu Koo te suchi ya'a vee-i ñayivi ja suu-i sokoña'an nu Ñuu yiñu'un chi ntee tnuni-i ja kuu in sa'ma kuijin ntesi nuu-i te tnii-i in yutnu nu'ni sa'ma kuijin ya'a nkuu kuiya uni ve'e kii uxi isun.

Tee yunani uxi uu ntute Ya'a Uni Tnumi ji'in tee uni Ntute, kua'an koo-te ichi veñu'un ntiyi chi kuiya lin ve'e Una choko nkaji'i ntuu-te, te ña'an suchi nani iñu Koso su'nu koo Tnumi, ntakuini-ña tnu'un nija'nu, tnu'un va'a, tnu'un vii, ntasikuiniña'a yuvantute-ña nani uxi na'ña.

Kuiya kuun Tachi, kii kuun tachi, nkanaa tee kunija'nu nu Ñuu Añute nani Uxi Ya'g su'nu Kuiñi ji'in tee nani Uni Na'ña kantee yuu vii xini-te, te jika-te vee-te ntee Ñuu jika chi kakintee tna'an-te ñu'un nte'yu Ñuu Teyu-te ku ja kakanaa-te, te nu kuechi ya'a nkunttee tee nani Uxi ya'a su'nu Kuiñi sikuita-te tee ñujika, yukuan te, tee nani Uu Savi Oko iso jikatntu'un nuu ini yiñu'un Ñuu Savi naa kuechi kuu ja kakanaa-te.

Te nu nti'i ntasikuini, ntasikoto tee nani Uni Na'ña tnu'un nu sa'a ntute-te lñu Koso, yukuan te jasia'a-te-i nu l'ya nani lñu Choko yata kaa yiki, nava'a kastnu'un-ya naxi sa'a naxi kuu-i ja kivi-i ini ñu'un te ntee-i ntee inka yu'u yavi, ya'a nkuu kuiya iñu ntoo, kii iñu Koo.

Vitna te ña'an suchi nani lñu Koso ntakuta'vi-ña nu ña'an nani lin Yuku ntuchi ñu'un niñi chi ña'an ya'a kuu jito'o Veñu'un ntlyi, yukuan te na'an iin yuku ntasikuini ntasitetu-ña tnu'un va'a, tnu'un vii, nu tee nani Uxi in Tachi, te jantakuta'vi-te nu-ña ku ja jiso-ña lñu Koso, ji'in kua'a xeen nta'a tniñu, kakuu yuu vi jamani-ña nu ña'an iin yuku chi kuvete xeen-ña ja ni'in-ña tnu'un va'a tnu'un vii kuntekaña'a, te ja kuu tna'nta'a-ña, yukuan te kuiya uxi ntoo, kii uxi tachi nkantututu taka ntitu'u, tna'an-ña te nkeja'a viko tna'anta'a-ña te me'ñu taka ñayii oo in tee kani mpompo te kajitaja'a-i nene kajichi suchi uxi in Tachi Kuiñi ñu'un niñi ntuchi-i ji'in suchi lñu koso nava'a kukoo ntoo-i nu kuina'anta'a-i.

In yuyu ntute

Oo ñuu nu oo in tee nta'vi ja ña tu na xu'un-de te ja nteva'a-de ku in ñu'un chule, nu satĩnu-de nintu, nintuu, tnu'un-de yi'i ini itu-de, sivi-de sawa na kontoo, suni ntatenta'a-de itu-de.

Itu-de xinta'avi xi kei, te ni keja'a-de ntakani ini-de naxa sa'a-de chi savi ña tu kuiniya kunya, ntinu, ntinu, ntene'e nu antivi koto xi ña tu na viko ntenta sawa kun savi, ma ore jiña, ni kantakotonuu uu yuyu ntute, te kantatnu'un-i, nawa kuxii ini tee jitu itu-de ko ña tu na savi te kusi kuiniri chinteri-de chi nu te yichi itu-de, te jiña'an inka yuyu ntute, kuna'a ja in yuyu ni ku-ro te ni ma ji kunte-o ji koso ini itu-de, ni in ja'a viyu ma ji kunte-o ji koso.

Ni tianka ji nti'i ji ntatnu'un ntu yuyu savi siuka nuni ka jinii ja ni kanako kua'a xee yuyu ntute, SAVI VEE, te ni keja'a ni ntukutuxe viko te ni jinu xee ni savi, ni kantusi ini xee itu ja ni kijaa savi te ni kantakuta'avi nu uu yuyu ntute.

Nuu ka ao ñayivi

Nu ka oo ñayivi, ka oo kiti, yutnu kuii, yutnu kateku yutnu ña tuka, suni ka oo taka toto, kawa, kajin, savi, ntute, ka'ni ko'oyo, ñu'un, yuu, kati, nto'oyo, ve'e nu ka oo, ve'e nu kaskua'a-o, taka ya'a ka oo nu ka oo.

taka ya'a chi ma kuu ja ntuñu'un ni in chi nu ñatu te ma ku kuntee ñayivi, mani ja kajini ñu'un tna'an taka-i ji'in-o, na kuka'an-o, nu na keja'a-o ka'ni-o tisa ja suuti ku kiti ja tintaku itu, te nu ña tuka na kiti kaji ña jin tintaku te kaya xee-ti, te nu na tna-o tatna ini itu te stivi-o kaji nta xita tachi-o, ntute ko'o suni tivi-de mani ja tatna yukan chi yawa nuu, suni nu makune kuenta ini-o te tnaa nteva'ni-o ni-o suni stivi-o ñu'un, xi ma-o suni kuu saku'eña-i.

Yuka ku in, te oo kua'a xeen tnu'un ntatnu'un, sanuja na keja'a-o ka'ni kiti yuku suni sani, xi nu ja ñatu te na kakatnu'un-o na va'a sa'a kui'na xeen tiva'u litu ini kurra, xi chuun, te ja'a ti ve'e mani ja ña tuka na kiti kati yuku te yuka ku ja nuuti ini ñuu ja ntuku- ti ja kaati, suni sani nu keja'a-o kente xeen-o yutnu kuii, nti'i yuku sa'a yanta-o, te jinu ore makauun ka savi...

Xi na jinu ore te kuun xeen savi te taka ñu'un kí'in jin ntute, yukan ku ja kaka'an ñayivi ja ntoo yiki ñu'un te jinu ore ni ma kua'nu ka ni ite, ni yí'i, ya'a na kuku te, knu xeen kuun u'un ni savi.

Ya'a na ku te kuni-ro ja ma kuka itu, ni kiti ma ji kutekuka-ti chi ma ji ní'in-ti ja jikaji-ti ni ntute ja jiko'o-ti ma jini'i -ti ní'i-ti. Suni ma ji ka'ni-o kiti sawa ma jinti'i-ti, xi nu na ka'ni-o-t ko kiti yii ji ka'nio chi kiti si'i chi suu-ti chinteña ja ntata'vi-ti. Na kuna'a ja koto nu oo sawa na koo vii, nuna xina-o yutnu kuii, xi ka'ni-o kiti yuku, te makoo vii nu oo, nu na koo kua'a xeen yutnu ma kuii te suni koo kua'a katinu te nu ñatu nu in yata ve'e-o ni ñatu na kati oo nu kunuko-o. Tnaa in yutnu kuii nu oo-ro sawa na koo vii, koto-ro-nu sawa kua'nu-nu, te koo in kivi te taji-nu kati-nu xi nte'a-nu, nteva'a ni na yuinu tnaa maa-ro, koo kuna'a-ro ja nu ma tnaa-ro-nu yo in na in tnaa-nu nu tniñu-ro, suu-nu taa ja kaa, ja ko'o-ro, nu ni tna-ro-nu te ni jito-ro-nu ja ni ja'na-nu te nu ma koto-ro nu kuna'a-ro ja ni ma kua'nu-nu

Yaa Ñuu-san

Na keja'a-san kata-san, in yaa nta'vi ñuu-san vii
Na keja'a-san kata-san, in yaa nta'vi ñuu-san vii
Sukuan ka'an-san, sukuan kakuini-san,
sukuan kaka'an-san, sukuan kakuini-san.

Na ita nikuu-ro vii, ita nu yuku nikuu-ri vii
Nte'ya, nte'ya-ri nuu-ro vii, te ñatuu kuini-ro ka'an-ro vii
Na ita nikuu-ro vii, ita nu yuku nikuu-ri vii
Nte'ya, nte'ya-ri nuu-ra vii, te ñatuu kuini-ro ka'an-ro vii.

Su'va ninkajitaja'a, tata ja'nu-san kuiya jana'an ñuu-san vii
Su'va ninkajitaja'a, tata ja'nu-san kuiya jana'an ñuu-san vii
sukua nikuu, sukuan nikuu, sukuan nikuu, sukuan vii,
sukuan nikuu, sukuan nikuu, sukuan nikuu, sukuan vii.

Sa'ma ña'an ñuu-san kuu-vii, maa ixi tikachi kuu vii,
Kuu soo ixi, kuu jankachii, kuu soo ixi kuu jankachii
Sa'ma ña'an ñuu-san kuu vii, maa ixi tikachi kuu vii
kuu soo ixi kuu jankachii, kuu soo ixi kuu iankachii.

Na ita nikuu-ro vii, ita nu yuku nikuu-ri vii
Nte'ya, nte'ya-ri nuu-ro vii te ñatuu kuini-ro ka'an-ro vii
Na ita nikuu-ro vii, ita nu yuku nikuu-ri vii.
nte'ya, nte'ya-ri nuu-ro vii te ñatuu kuini-ro ka'an-ro vii.

Viko N̄uu

Ñayii N̄uu Savi chi vii xeen kasa'a-i viko in, in n̄uu: n̄takani-o naxi joo viko N̄uu Yuku Me'ñu: N̄uu ya'a chi vii xeen joo viko-i chi n̄tee yoo uu jika kuiya kantuku ñayii sa'a viko N̄uu, ñayii kukokuu yuvantute ji'in suchi kuechi ki'in ko nu karru viko N̄uu, nava'a ku kukuaan-i sa'ma chi uu nuu sa'ma kajatniñu-i, ñayii sa'a viko, kana taka ñayii kukokuu yuvantute viko ja kuntututu taka-i nava'a kuntatnu'un-i nasa xu'un kukine'e in, in ja kukutu karru, ja kuu ntute vixi, inu, jaku n̄tsixi, kuete, kueton, ita chika ita.

Kii ja'on yoo una kakeja'a tee kukosiki Muru, kaxintaa-te ja kuka'an, kukata te kukataja'a-te kii viko N̄uu, oo kuiya kakasiki-i nuu tee nkiko yata ntute, kii oko kuun kii yoo, keja'a kukutu karru te jañini kii oko iñu kantututu taka yuvantute viko ji'in sa'ma-i ku chika ita ve'e ñayii ku xi'na ka, ku suchi ki'in koo nu karru suni ja kane'nu-i sa'ma-i jaan koo-i te kajakustnee-i nu karru te yukuan te jakustnuun tee kasa'a yaa te yata-te kua'an karru, te yata yutnu ya'a kuan koo yukun unixiko xi kuun xiko ñayii kakuu yuvantute viko, kua'an koo-i n̄tee ve'e tniñu nu ja kajiñi.

yukun muru te kajakostnu'un-te nu karru te kajikonuu taka ñayii nti ichi ini ñuu te nu ntajan koo-i ye'e ve'e tniñu keja'a kantsi ixintsiki yuu ntsiso kuete, nu ntsi'i ka'nisi-tsi, te taka ñayii no'on ko ve'e viko kakuxini-i te inka kii chi ne'e xeen kantututu-i ve'e viko kajasi ini-i te ntaa koo suchi kuechi nu karru te kua'an koo-i veñu'un nu ntakuetu sutu, vii kuu ichi kua'an-i chi kuu yaa te ka'ntsi kuete te yukuan kasaja ita kanee yuvantute viko, nu taka ñayii jaan koo viko Ñuu, yukuan te xini veñu'un oo ja nte'ya-o, kajitaja'a ha'an jí'in tee suchi ventsiko ntee Nuko'yo chi taka sa'a Nuu kajiyó ntee jika ntsiako kii viko Ñoo, ntsi'i ya'a te mesu katee yaa te no'on koo taka ñayii kakusama-i ve'e viko, te suni kii oko uja keja'a kakasiki ñii ñu'un tachi, te jañini kee karru oo kutu jí'in ita tutu kayustnee uni na'an suchi in ku nu Ñuu te uu-i kachinte ja kututu xu'un kuatniñu nu ñuu Teyu-o Tee ku xini sonee ita tutu xini suchi ku nuu Ñuu te kajitaja'a taka ñayii, Te kii oko una ku viko ka'nu te ka iin ne'enteja'a ja kakasiki-i, suni keja'a muru kakasiki-te kañu'un-te sa'ma kua'a, sa'ma kuijin vii kajito-te, kua'a xeen ñayii inka ñuu jaan ko kante'ya-i te suni kua'a ntatniñu kaxiko-i, jañini joo kajitaja'a-i.

Tu'un kani ta'an

Ne in ke'en natiñu
in tikue kuvi
se'yan, tin.
Nana ke'en nantiñu
ra nikin ya kuvi se'ya tin.

Rachatan kue'en,
maa kue'e jia kin in-ra tiun
tiyu kuvi nu iyo ra kachi yo
taka luli-ti,
re nkuvi in ratiuun luli ta vi-ra
je ra te'ya ti nika vi'i.

Ravixin kua nee kue'e-ra,
kua iyo in ña'an suchi ya nkene
in ve'i nu nasa'a-ra xini.
Ya vixin chi iyo tiyu
kua iyo xini-yo.

Tniñu ñuu

Taka tniñu ñuu ja kasa'a ñayivi ñuu kuu ja sa'a va'a nuu ñuu nuu teyu, sochi oo tniñu ja sa'a maa ini ñuu, ya'a kuu ja naxa jani ini maa tee nee tniñu, te ntakana-de se'e ñuu jintututu te ka'an-de naxa koo ja keja'a tniñu, te jikachi maa ñayivi ñuu na kivi keja'a tniñu ya'a, te nu kuini xu'un te jijukava-tna'in. Suni oo tniñu ja tee kanee tniñu jika'an de jakuu ja chintee ña'an tee nee tniñu ka'nu nuu Tnuntuva jin tee nee tni-ñu ka'nu nuu ñuko'yo, ja ya'a chi kuini ja koo in tee kuin tniñu kukuu yu'u nuu ñuu, ya'a kuu ja sa'a tse nee tniñu, ntakana-de taka ñayivi ñuu jintututu-i te jitava-i tee kunee tniñu nu tniñu tee ya'a kuu ja chinteetna'an ji'in tee nee tniñu ñuu-yo sa'a-de tutu ki'in nuu tee nee tniñu ka'nu tnuntuva jin tee nee tniñu nuu Ñuko'yo, na va'a chintee ña'a-de ja na kivi ichi kaka yutnu jiso ntainiñu, ja kii ñuu-yo.

Nu nasatniñu taka-yo nuu ñuu-yo, te suni chintee ña'a tee nee tniñu ñuu ka'nu.

Tio noo

tioo yaku a yaku
in tioo noo
kuan ichi va
kuan naku ña'a.

nu nute noo
sakua kuvi kuchi ì
je tava xini-in
sikanta su'ma-an.

Ka'an ntaka rakuachi
yakuti'in a yaku
nií nkinoo ni' ÷ ÷
je yaku nchiyu'u-ra'

Ichi kaka yutnu jiso ntatniñu

Vitna ntaketna'a ñayivi chi nkijaa tee je'nte ichi kaka yutnu jiso ntatniñu, te kuntaa tniñu naxa jisatniñu taka ñayivi ñuu nunuu kuitika.

Na ntaketna'a ñayivi nikachi tee je'nte ichi jin tee nee tniñu ñuu-yo na jikeja'a-yo jisatniñu-yo tekiu chi sukuan ni kachi tee nee tniñu ka'nu nuu Tnuntuva yukan va kuu ja vitna ka'an tee ntisotniñu nuu ñuu ja keja'a-yo jisatniñu-yo kivi in yoo uni, taka tee kakuu tniñu na sa'a tutu koo sivi taka ñayivi te nti-tna'a nu uxi ñayivi na koo in tee tniñna'an te stnañu'un kuitika na jikaja'a taka ñayivi ka oo ma ñuu, yukan nuu una kivi te jisa-tniñu ñayivi yatajiki, ja ku uni te jisatniñu ñayivi xini yute, te ja ku kumi te jisatniñu ñu'un kuijin; ya'a te inka yoo keja'a ñayivi itnu Ntu'va yo'o, ya'a te nti'i ñayivi jisatniñu.

Inkatuku ntake'en-yo ji'in ñayivi ñuu. Jika'on-ni na jikotova'a-i taka yutnu satniñuta'a, ma ntoñu'un ni in chi jiñu'un xeen jaa kuatniñu-yo.

Tu'un nakani ñuu

Ñuu ne'ya nu nute ñu'un, ñakoo ne kivi san kusin ra ñivi yana'a jie ya niyo tu'un tixin ne kuiya in mil ñin sientu uji. Ya kachi-yo ñuu teyu san kanjie-ra jie ratu'un tixin jie-ra tu'un ka'an to'o ya nama-yo maa-on sakua koo vii nu iyo jin rata'an-yo iyo ñuu savi, sukuan va niyo jie ratu'un nu Ñuu Nko'yo-yo.

San nkuvi ya niyo tixin je soni niyo niñi nu nkanta-ra jie in tutu tatuni nu ñuu Nko'yo ne kuiya in mil ñin sientu xa'un uvi kuiya, ra tan-yo ka'an sa'an ñusavi ñuu Yukuiti nkanta-ra ne kua kuini-ra, jie ya yukuan je nkavi ini-ra ya nta tu'un nu tuku-ra kuini-ra, so jie ya iyo ii je tu'un tixin ya kachi-yo jie ranu kanitan-ra jin to'o jie ñuun, yukuan je ntaka kivi kini'vi inira. ya yukuan je kuiya in mil ñin sientu oko uji ñakoo ya xina ñu'un ñuu ya nani ya tan ñu'un ne'ya nu nute ñu'un, ya yukuan je nkuvi ya uni ichi ñuu luli, ntaka ñuu va iyo san ka'an-ra sa koo je kuvi ko in ñuu, je nama-ra-ma ya Yukuan je natu'un-ra je ñakoo a xina ñu'un ñuu luli nani "NUTE TINOO", je ya ka'an-yo maa tu'un stila nani.

Je iyo ya kumi mil ya kani je iyo ichi chuvei nu iyo ñuu ne'ya nu nute ñu'un, ya ne nu iyo ra ñu'un lomu ratee xito Xiniyuvi.

Ya nu iyo ñuu ya'a, nane-ra kue'e nu tiñu Sa'a-ra ya kuvi tiñu ve'i sukua'a a xin ve'i ñu'un nu kuvi kune'yu-ra in ra santu ya nani Siru ya vi ra tiñu kunei-ra sa'a-ra ya uvi kuiya, je ra viko sa'a-ra kuvi Siru je kuntan-ra jin ratee tiví kaá ya maa ñuu Yukuiti, ra ve'i ya chi maa ve'i ite, yutun, nkuvi sava ravetiñu, rave'i ya chi kayu sa'a-ra, sa'a ra tan-yo iyo Xiniyuvi, ratee xini yuvi kuini-ra naxita-ra ka ñu'un ra maa tan-yo ñuu Yukuiti.

Jie ratu'un tixin ya'a chi nukueka ini-ra sa'a ya yukuan je kuini ra sa'a sin in ñuu luli, sukua iyo nijia so kue ni kue ni so nukue'e ka rajiniñu-ra ya kuvi su in ve-i sukua'a jie-ra se ya-ra, ya inka ichi tuku suni kumani ra kuachi ya Ña'a ve'i sukua ya ñuu kanu Yukuiti, je ra kuachi ñaa ve'i sukua'a Yukuiti kue'e vi'i jika-ra je kanta-ra ne ya'a tin ora kivi-ra ve'i sukua, na jie va no'o-ra sukua chi kini iyo ichi jika-yo jin ra tan-yo.

Ya'a kue'e kivi jia je nututu tuku-ra je natu'un matu'un ña'nun nasa koo ichi nu, je kuneera jin ra se'ya ñuun. Ratee ya'a chi kivi xi'na ñu'un ya in yoo kuiya jiaa natin-ra tu'un jie tiñu jikote-ra ya kuvi ve i ñuu. Ra ve'i tiñu iyo ñuu Nko'yo nkachi ya kuvi koo ve'i sukua nin oko uji kivi kuiya in mil iin sientu oko xa'un kumi, nkanta ne nu kunu nu iyo ñuu savi Nijnuu, tee xine. siru santio, nkuvi in tee sukua je niyo nu iyo ra tee kuii kumi tee iyo Ñuu Nduva jin Ñuukoyo ya xa'un uni sona ve'i sukua ya niyo Nijnuu ya ñakoo ñuu nani "Jie yuku", ya yukuan je niyo-ra in ve'i na'vi tee nnani Tila, ve'i ya nkuvi in ve'i kani je nte-ra xini rateja yutun je niyo nune ra kumi xini, yukuan nxine'en-ra uvi kuiya rakuachi, je nkuvi tee ne tiñu jie ve'i sukua'a nani Mose, nkuvi tiñu nee u'un kuiya, tee ya chi kunei nama kue'e nu ve'i ratiñu ma ñuu kanu Yukuiti, sukua iyo su nani ñuu to'o kono'o vi'i-yo kikoo re nakuvi.

Satniñu Tutu-yo

Taka-yo nteva'a ñu'un, ka'nu sa luli ko ñu'un maaa-yo kuu, vitna te na ketna'a nasa saa maa-yo te na satniñu-yo, na va'a na kuu nuni, na kuu ntuchi-yo ni'in kua'a-yo ja xiko-yo ntii tna'an kuia jiasatniñu va'a-yo.

Ntuchi-yo, itu-yo kuu va'a, te nu na tava-yo yi'i jin takaka yuku kuu ja sa'a kue'e itu-yo, kutu va'a-yo nuu ñu'un nava'a ni'i kivi tachi, kivi ka'ni i'ya nikantii te kuu va'a itu-yo. ntuku-yo na sa'a-yo taka yata, koto va'a-yo xindiki-yo, taka-ti kantee ya'vi te na jikoo jinuu ini-yo te jiasatniñu va'a-yo te ichi kua'aka-yo te kuu jikakitna'a-yo xu'un, te kuu ji ke'e-yo in yutnu kutu nuu ñu'un-yo.

Kusi ja ya'vi ntee yutnu kutu itu chi kantee-yo ji ke'e-yo nu najikoo jinuu ini-yo te ketna'a tnu'u-yo. Sia'a ka sa'a ñayivi inka ñuu ja nani Atlatlahuca nu ja'ako-yo kasatniñuyo ichi ñuu Cuautla.

Taka-yo kajini ja ñayivi yukan chi kasatniñu va'a-i yukan va'a kani'in kua'a-i, niñi, ntuchi, tinana kaxiko-i.

Kajini va'a-yo ja nuu jitu-yo ji'in yata, chi jakuni jitunu nuu ñu'un te tuu ni'i kivi kunu yo'o itu. Kuuka ja koo va'aka nu na kuatniñu-yo yata kaa chi kee kunuka kaa ini ñu'un te sa'a va'aka, suni koo ja kuu va'aka itu-yo nu na katniñu-yo yutnu kaa kutu nuu ñu'un, te keva'aka itu-yo. Kani ini va'a-yo te kani-yo te ketna'a kua'a tna'a-yo te vatu iini ke'e-yo in yutnu kutu ñu'u taka-yo.

Nu nte in tna'a-yo tuu xu'un te suni kuu kani ini-yo inka ichi sketna'a-yo tnu'un te kani-yo in tee tniñu in tee kakan-yo xu'un nuu ve'e xu'un tñii te nee tniñu, te jichuya'vi-yo ntitna'a kuia, te suni kakatnu'u va'a-yo nasaa kuia koo maa tnu'u kachi maa ve'e nu kuya'vi yutnu kutu nu ñu'un-yo.

Ya'a te suni kuu ke'en-yo ja'an tnaa-yo ja'a itu-yo na kuu va'aka, maa ja vitna chi tuu kua'a ka ntixi'yu kanteka-yo ja chi'i-ti ja'an nuu ñu'un-yo.

TNU'UN ÑUU-YO

Maxi jin Kusti, kantatnu'un-i ntexe nikoo ñuu-i je nani San José, Yukukuii, Ñukaa, Nuntuva.

Maxi katnu'un nuu Kusti, a na'a-lo nama nikoo Ñuu-yo te naje nikasa'a tata-yo yukuan.

.Kusti.Na'a-li chi e niy+li na nikakeje tata-yo jin tniñu yukuan, nikakeje-de yoo kuun kuiya in mil in sientu unixiko uni, je kuechi ika xin iyo ve'i skua'a je ki'in skua'a-yo te ka'u xin kaa ichi nuu ika-yo chi iyo titni yunta'a te chitu xin ntute ore kuun sau, yukuan kuu je tu kaje'e tata-yo ñani nti'i-yo je iyo ujia, una si in kuiya chi tu kakuntei-i kaka-i, yukuan kuu je nte iyo uji si uji uu kuiya-i si niyika-i yukuan kaje'e-i ve'i skua'a.

Nikeikan-de ñu'un nuu tee nikonani-de Roman Jose te nikasa'a-de in ve'i nto'o te nikate-de ite siki, nikantuku-de n tna'a maa-yo je niskua'a nava satniñu jin suchi nti'i, tee niy'i xi'na kuiti nikonani-de Jose N. Jiménez. Selsu Miguel Hernández te Félix Miguel Hernández; te nikantuku-de in tee nani Pedro Abel Osorio Pachuka tee skua'a ni je xina kuiti ni sainiñu jin suchi nti'i te maa ñuu nikaje'e xu'un te nikacha'u-de.

TNU'UN NTICHI

Kuu saa tee-yo siki lanchi
o tu kintee-yo nte ñi-di.

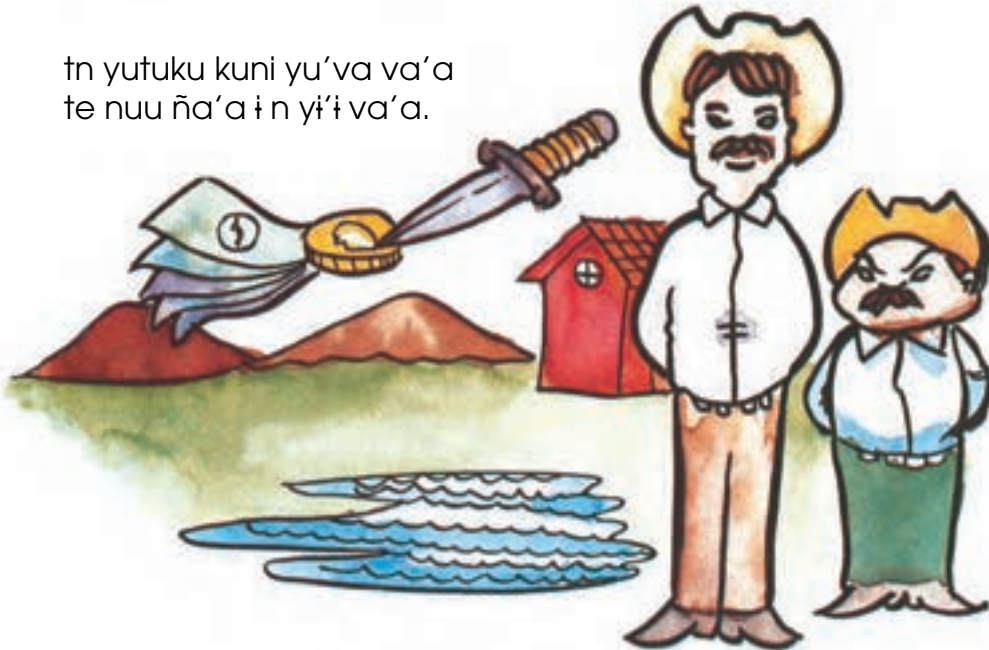
Nuu in nta'a ntiso yuu
te nuu inka nta'a stne ista stila.

Nuu in tee ntako ne'en xin
iyo inka tee tu kixi.

tn yutuku kuni yu'va va'a
te nuu ña'a i n yi'i va'a.

Nuu sta'u-yo o kuni je
kona'an va'a xini-yo.

Ore kajen xin yunta'a
ntute kua'an.

Nuji te xu'un
kuni in ito'o va'a.

TNU'UN NAKACHI SIKI ÑUU

In tee ne'nu nani Loño je iyo kuun xiko jia'un kuiya-de kuu-de tee Ntute koso, Ñuu kuii, Ñukaa, Nuntuva; nakachi-de nuu ñayivi suchi, ntexe niyo, ntexe nikuu nuu ñuu-yo na ena'a xin kunindai-yo ntexe nakachi-de nava kukaji ini-yo ntexe niyo, nava nte in kivi sini yo'o kuu nakachi-yo nuu se'e-yo, chani-yo te inka ñayivi kuni kukaji ini.

Tiyu Loño keje-de nakachi-de, nte iyo uji kuiya-ri tata velu-ri ninakachi-de nuu-ri je niyo in kuiya je ni kuu ika xin sau te ñayivi ñuu tuva keini-de nte sa'a-de te nikaje'en-de jin tee iyí'í tniñu nuu ñuu te nika trnu'un-de, ntexe sa'a-yo chi tu kuni sau kuun, e ni jee kivi taji-yo te tu sau, ntexe sa'a-yo kuni-ni, yukua nikachi tee iyí'í tniñu kana-de ntí'í se'e ñuu nava ntatnu'un-yo ntexe sa'a-yo, te nitaji-de ni kanate kaa ve'i ñu'un te ni kantatutu ñayivi te nikanatnu'un-de je kí'in ntí'í se'e ñuu nuu kane ntute kí'i nakua'a ta'u-de te kakan-de sau nuu yaa ntioxi nava.

yachi na kuun, sau, te yukuan nika'an tee ini xin te nikachi-de, maa-ña kiki'in sau nuu kuni-ni, ñayivi nikantututu tu keitnu'un nuu-de chi ini-de o ni ka'an tuku-de, maa-na kiki'in sau nuu kuni-ni, ka'ni-ni in stiki nava koso-na kuñu ki'in jina kua'a-na nuu to'o yuku je yinta'a ntute, nikan xin-de te netu'un ñayivi te nikaje'ni-de in stiki te nikana kua'a-de kuñu nuu te ini te nikakachi-de jin tee ini jee nantema iyo ntute o nu tuu ni'i-ro chitu va'a nto'oro, niya'a kivi yukuan de inka kivi kuego xin ini tee nta'u chi tu na'a-de nte xe nika'an-de chi ña'a si't-de nina kachi nuu'-de, a kuu tnunika nikachi-de, na ki't-ri nuu nte xe ku-ri, te kua'an-de nte nuu kane ntute, te yukuan neku'un yiti-de te ninakuetu-de nikan-de nuu yantioxio na taji sau kiji chi nu tu-de se'e ñuu ka'a-ni sa-ña.

Nete-de te ni chintiyi-de kuñu ntiso-de te kua'an no'o-de ve'i-de, niya'a kivi yukuan te tu nikun sau, kuego xin ini-de te ninta tnu'un-de ña'a si't-de te maa-ña nikachi-ña

jin-de ntutatu te itne ki'in tuku-ro nte'e-ro na yantioxi va'a xin ini yaa te taji sau kiji, sukuan nisa'a-de te inka kivi nije'en tuku-de inka jiyo te ni kivi-de chiji in kava te yukuan ni naketna'a-de jin tee je nikatnu'un nuu-de nte kuni-de te ninakachi-de nuu tee yukuan nte kuni-de te nikachi, mari chinteña'a-ri ro'o, kuano'o ñuu-ro te ore najero e kuun sau.

Nindiko-de te maa kuan ntu yatni-de ñuu te ni keje ka'nti te ninanti'u viko te nikeje kuun saa ntuu de ekuu, ni kusu xin ini ñayivi ñuu jin tee nije'e ki'in sau te ni kantututu-de te ni kasu'a-de viko.

Yuchi nikukaji ini tee inka ñuu te nikaje'en ka'an jin tee ini kana sau, te nikastetu xu'un, ñu'un, nuu-de te netnu'un-de yukuan nistoo-de ñuu-de te nikei-de kua-an nte ñuu nani yuku ite, yukuan nte vitna xi'na yukuan keje suu kuun te yukuan jee ñuu ntute koso.

Ve'e I'ya Savi

Ve'e i'ya Savi iyo nu tintuu ñuka, kachi ñayivi a ja santu ji'in tachi; in ve'e ka'nu ka nu ja'an kua'a tuni ñayivi jikan ta'vi-i, jikan-i kiti, jikan-i xu'un de kua'a ñayivi kachi a ntichi nteva'a ve'e savi, saani ve'e luli nu kachi-i ja ntse tachi U'u, suni ja'an ñayivi jikan xu'un, de kua'a-i kachi ja iyo de kenta tachi u'u ka'an-i; su'va nisa'a ñayivi ñuu nu tuu kuun i'ya savi, ja'an koo-i kantakuatu-i te tivi yaa te masu na'an xeen te kuun ntijan i'ya savi; kachi ja chiji ve'e i'ya savi iyo in mini ka'nu ntee va'a, nu ntee kumi sntika'a, ja ta ntuu xeen-ti te gua'a ntuu na savi kuun.

Suchi inka Ñuu

Nu ichi ka'nu kua'an Nuu Yuku Me'ñu, nkani'in tna'an Manuel ji'in Félix, tee ya'a kaku uu ñayii Uendio, kasikua'a se'e-te ve'e sikua'a, Ñuu Yuku Me'ñu, nkaja'a tna'an-te jantentatnu te nkakeja'a-te kantatnu'un-te; FELIX, jiña'an nu Manuel te suni ki'in Tna'an-ni jitee-ni sivi nu tutu se'e-ni ve'e sikua'a.

MANUEL, Na'an chi masu kanuu yukua'an chi kuu ki'in-o ntee xini kuiya, vitna chi inka tniñu vee-sa.

KACHI Félix; maa sa'a jaa ini-ni Manuel chi ja tee sikua'a ka'an ja kanuu ja kakatnu'un-o naxi kee se'e-o ntitna'an xini yoo, te suni kanuu ja kuini-o nu va'ni sikua'a-i xi sa'a kuxi-i, nu jatnu'un ja ka'an tee sikua'a ja ka'an ña'an sikua'a xi kujaa ini-i, nu sa'a tniñu-i nu tutu-i xi maani ja kasiki-i, te yo'o sa'a tniñu, sa'a tniñu-o ja chinte-o se'e-o sikua'a, yukuan kuu ja kuiti koto na'ni-o ichi-i.

KACHI Manuel, ja ki'in-o ve'e sikua'a chi ja ntuku kuendu kuu yukuan ku ja xintoo-sa tniñu nu ña'an si'i-sa Juana chi jatna'an xeen ini-ña kuentu chi ja'an-ña ntatnu'un-ña ji'in ña'an sikua'a.

Kachi Felix; Ja ki'in-o ve'e sikua'a chi masu ja jintuku-o kuentu ku, chi ja kuu-o tata te jiniñu'un ja kakatnu'un-o te koto-o ichi se'e-o, chi nu ma kunti'i ini-o te masa'a nuu-o ja koto-o ichi suchi kuechi-o chi kakeja'a-i kajikanuu-i, ñatuu sanuu-i ya ka'an tee sikua'a.

Ku ja kuenta maa-o ku nu ñatuu jito-o ichi in in se'e-o, nu ka'an-o nuu-i ja naa tnii-i in tnu'un va'a ka'an ñayii nija'nu chi ntee luli-i kuntaa-i ja kuata'vi-i in tnu'un va'a ka'an tata, nana-i, sa'a-ni kuenta te ntaka'an-ni naxi yuka'an ña'an sikua'a nuu-o nu nkasijinu-o nkasikua'a-o, Manuel; kuta'vi xeen-sa nuu-ni Felix chi va'ani ka'an-ni ja jiniñu'un ja kakatnu'un-o naxi sa'a se'e-o ve'e sikua'a nu jatnu'un-ixi ñatuu, te vitna ja kajoo ya'a te ki'in koo-o kakatnu'un-o tee sikua'a nu va'ni kua'an se'e-o xi sa'a kuxi-i, suni jitee-o sivi-o nu tutu-i.

Kua jia'nu-yo jin ve'i sukua'a

Nu ñuu Nuyoo, nkuta'vi-yo nu rase'ya ñu'un chi in nu ini-yo jin ve'i sukua'a, suka kueka no'o sava ra tan-yo soo kune-i-yo sa'o ran maa re na in tiñu ñuu kuvi su tiñu satiñu a xin na in viko santu, a xin viko sa'a-ra tee xine'en rakuachi. Sukua no'o ntaka ma-o chi chine-i-yo rata'an-yo re na in kuvi su viko se'ya, viko santu, viko ve'i ya xin na inka ka raviko iyo sa'a ñivi ñuu. Ra tee sukua'a jin ra kuachi re na in kuvi je natu'un ntaka ratee nee ñuu ka'nu je sa'a-ra na in viko vi sa'a-rama, sakua koo kue'e ñivi ñu'un ya nu koo viko sa'a ratee xine'en, sakua koo ya sñi, chi kuiñira tee tivi kag. Ra kuachi jin tata-ra ña'a-ra nu iyo-ra viko santu je yaji ra xita, jin neyu, nika, ntevixi jin ra inka ka nakuvi jia tee sa'a viko nu rañivi ña'a viko ñuu-yo.

Yukuan kuvi nu nututu kue'e vi'i rañivi, je re nkuvi ñaji ra xita re yukuan nakuiñi-ra je katie ntaka kuiti-ra nu iyo ya kachi yo viko ñuun, suni sukua iyo su inka ñuu to'o stila, kue'e to'o nututu vi'i nu koo in viko.

Sukua iyo nijia ñuu-yo, re tun na in viko vi koo ñuu-yo je ntaka ranana naku'un-ra xiyo-ra ya kan'an-yo xiyo vitá jin xikin vita je suni sukua iyo sava ranana ñu-un xiyo ixi jin sa'ma vita, raxiyo ya chi kue'e nu rateku saka-ra jin sakua koo vii kachi-ra nana jini sa'a ya kuvi tiñu sa'a na'a, chintaka-ra kuvi ñivi ña'an viko santu a xin na inka viko ñuu, ya yukun je jini ntan ra nana je san metu'un raña'a chi suni kutan-ran jin se'ya-ra sakua xine'e-ra se'ya-ra sakua kuvi sa'a-ra tiñu ñuu je ni'-ra xita jin neyu kaji-ra ichi nu. Ranu iyo viko chi kanta kue'e to'o xiko xita stila viko je ntaka nu taji-ra kaji-yo nu iyo viko santu a xin viko sama ne ñuyo jin ra kuachi sukua'a. ra tu'un yaji jin ra tan-yo ñivi ñuu chi vii iyo ntuvi iyo ñivi jia'ni ta'an, vii jia'nu ñivi ñuu-yo sukua kuesa no'o jin ta'an-yo, ya inka tuku nu ni iñu ra ñu kucchi tin ñuu ka'nu-yo suni sa'a-ra viko jin se'ya ñuun je nututu vi'i rañivi yiika ñuu to'o stila ntaka ra nanta tan koo viko ñuu, je suni yaji ra xita jin neyu yaji ñivi ñuu.

Tiumi jin lejo

In tiumi yoso xini in yutun
je kumi tn kaá jiso ñivi yakua'a.
Lejo chi ti kava
in jie ku'lu yutun nune chiji
je kuvi kitt iyo ntaka kivi,

in tiumi ne'ya je ne'ya,
kuenta jiani vi'i ini-ti,
sa tiin-ti ra inka kiti
San jini kinnaa-ti,
in lejo siki je siki-ti,
je ntuvi yaku ni. ti,
jee sii vi'i sa'a-ti yavi.

tn tiumi neya-ti
je ratiumi kunej xina'vi-yo
rayakuaa,
ni in ra tan kiti ntuvi staña'a maa.
iin lejo metun ti jiani ini ya kaji-ti
je vii ya iyo ix-ti.
Sa va ntaka-ra nanuku-ti,
chi va'a ya iyo kuñu-ti
suni sukua iyo su ñiin-ti je suni sa'a-ra
ñunu ñin

Tiumi chi ntuvi niva'a-ti
je teku-ti.
lejo chi kuvi kaji-yo-ti,
ntaka ñivi jia'ni lejo a va'a
yaji kuñu-ti.
Ya kachi-yo ya nuvi-ti
kuachi kuiti tiumi va sa'a ya
jjiani ini-in.

JE KUTU'VA-YO YATA VE'I SKUA'A

Maa-na nani Vetu, iyo uji kuiya-na te skua'a-na kuiya kuun te inte-na jin tee stnee nani Luis de tee Ñuu Ntinuu kusu xin ini-na skua'a-na jin-de chi va'a xin stnee-de te tu kanajin-de ni tu je'e-de tau suchi skua'a, xi'na kasa'a tniñu-na jin-de ini ve'i skua'a te yukuan kakane'e de ntí'i suchi ntí'i te kaje'en sa'a tniñu-yo nuu ñu'un ve'i skua'a, kaje'en sova'a-yo ñu'un te kataji-yo taka yuva, si ntuva natna silandru, ntuva ña'mi ntekin aju; nainu kachi tee skua'a nuu-yo.

Sini stnee-de nuu-yo nteke kataje'e-yo jin tna'a-yo nava sukuan sa'a-yo ore koo in viko ve'i skua'a si viko nuu-yo; sini sukuan stne-de nuu-yo nteke kuni-yo kosiki-yo, ntava-yo, kono-yo nava koo va'a-yo te kontei-yo; unu sukua stnee-de nteke kuiku-yo si kono-yo in sa'ma je ku'un maa-yo nava tu ntí'i kuaan-yo chi tu kanta xu'un tata-yo.

Ntí'i ya'a kutu'va-yo nuu ki'in-yo ve'i skua'a.

JE KUKAJI INI-YO VE'I SKUA'A

Suchi skua'a je nani-i chee jin Lasi kantatnu'un-i jin ña'an nani tiya Rosa, siki ve'i skua'a.

Rosa katnu'un nuu chee, a kusu ini-lo ki'in-lo ve'i skua'a a, tu yu'u-lo je kua'a tee skua'a siki-lo ore siki -lo si ore tu sa'a tniñu-lo je kachi-de nuu-lo.

Chee, etna'an xin ini-na ki'in-na ve'i skua'a chi yukuan kantututu-na jin nt'i'i tna'a-na te kaskua'a tutu-na te kasa'a-na taka tniñu kachi tee skua'a.

Lasi, sini saña kusu xin inina chi va'a xin ka'an tee skua'a te iyo xin je kukaji ini-yo, te sini kasiki tutu-na ore kene'e tee skua'a yo'o je ntutatu-yo, te jeni ore kakei-na intetu tna'a-na te tutu kantiko-na in in ve'i-na.

Tiya Rosa Katnu'un-na nantí'í kastnee tee skua'a te nte kuu je etna'aka ini-lo naa-lo.

Xi'na ka'an Chee te kachi-i, ntí'í je kastne tee skua'a etna'a ini-na, kastne-de ntexe teyo nuu tutu-yo, ntexe ka'an-lo ntexe ka'u-yo, ntexe skua'a-yo siki yuku, ñu'un te taka kiti iyo siki ñu'un, ntexe iyo nii Ñuko'yo, nte kasa'a nayivi taka ñuu, ntexe kutu'va-yo koo yiñu'un-yo jin tee ne'nu te taka tna'a-yo, te je etna'a-ka ini-na kuu kukaji ini-na tee-na te ka'u-na.

Lasi, etna'a xin ini-na chi sini kastne-de ntexe kata-yo, ntexe kataje'e-yo, kosiki-yo, te ntexe kuiku-yo in señitni si ntexe kono-yo in sa'ma ku'un-yo, te sini kastne-de ntexe cantito-yo maa-yo nava kontoo-yo, kontoo taka je eji-yo te kontoo ve'i skua'i skua'a jin ve'i nuu je'en-yo tniñu nava koo va'a-yo; te je ntí'í je stne tee skua'a, etna'a xin ka ini-na ka'u-na número, kataje'e-na te kosiki-na tna'a-na. Tiya Rosa, te ntexe stne tee skua ini ve'i skua'a, ntexe keje-de naka'an-de nuu-lo naa-lo te yukuan kakeje-lo kasa'a tniñu-lo jin ntí'í tna'a-lo.

Chee, xi'na kanakojin yukun-na te xi'na kanaka'u-de nava kukaji ini-de nasa tna-na ni kaje te yukuan ya'a tuku-de te nte'e-de nta'a-yo nayo nasa tna-yo ni kananta'a-yo, ni sama-yo sa'ma-yo, ninakate-yo je'e-yo te nu ninachi'i-yo kuka xini-yo.

Lasi, nti'i sa'a-de yukuan de kantivi-na ini ve'i skua'a te kanuko-na, kivi tee skua'a te ka'an ji'o-de nuu nti'i suchi skua'a te saña kantakuiñi-na te kachi-na tanindii tee skua'a te maa-de kachi-de nukoo-ro na-ro suchi skua'a, te saña kaka'an-na kuta'u-yo tee skua'a te kanukoo-na, te yukua keje-de kachi-de nuu-yo nte sa'a-yo te ntexe sa'a-yo.

Yukuan kakeje-na ka'u-na xi'na te yukuan katee-na nuu tutu, nti'i, katee-na te kaya'a in in na nuu tee skua'a nava nte'e-de nuu nikasa'a va'a-na si tu; sukuan kasa'a tniñu-na nti'i kivi jin tna'a de tee skua'a.

Na kontoo ve'e-o

Nu ku kuu ve'e, ve'e ku nu kantututu taka-o, ja ore jikaa-o xita, xi jakua ore ja jikusu-o, xi na in viko ku, te nu oo in ve'e in tna'a-o ku nu kantaketna'an taka-o, va'a ku ja oo ve'e te yukan ka ntutu-o, suni nu oo ve'e ku nu ka oo jin tata jin nana-o suni yukan ku nu ka oo kua'a-o ñani-o, xi na inka tna'an-o, na kutavi-o nu ve'e ya kuja ñatu chi-o, ñatu kani xee ña kaji ji'in-o suni sani ore ntintee xeen, ñatu kani xeen ña ka'ni ji'in-o xi ore ja kun xeen savi nu ñatu na ve'e-o nti'i kuiti-o ntoyo, vi'ika nu ñiñi na kun, yukan ku ja kanu xeen in ve'e kunteva'a-o sawa na kuntisa'aviña-i.

Nu ma ko va'a ve'e-o suni inuni ku chi na kun savi te nti'i-o ntoyo, yukan ku ja kanu xeen ja na koto va'a-o ve'e-o sawa ma ko tite'nte-i xi nu ja javete'nte ja nte xini ve'e xi yikave'e te na kunu xeen-o ja na ntuva'a sawa na ko va'a ve'e nu koo jin tna'a-o, suni nu kutna'an ñu'un na kunu-o na kutna'aya nu sukun sawa ma ya koo kiti nu katu yoso nana-o saani nu kusu-o na koo sukun sawa ma ta'vi tiuku

Kuna'a ja ntute ko'o-ro chi kontoo, ma ku ko'o-ro ntute tne'en chi nu tu te kuku'un-ro, tnaa-te in nu kisi te kasi-ro sawa ma kee ñuyaka suni kuna'a ja kuiso-de te nuni ntiko-de te sa ko'o-rode.

Na ko sa'ma kundi-o ore kusu-o te ore ntako ne'e-o te teva-o xi natava'o nu ka'ni sawa na kani ka'ani jin kajin te ntoni ka ja yukan te ma ta'vi tiuku jin ma ku ja'an xiko tne'en, ini ve'e-o koo kaji te koo inu ma koo xe tiko'to ni yu xi nu ja yi'in xe yu te na tava-o te na ntasa'a inu-o te kakin-o ñu'un sawa na konta.

Masu manimani ini ve'e kunte'e-o chi suni katanu-o na koo va'a yikave'e-o nu nune te na ntuku-o na ntakasio sawa ma kivi kiti vichi, xi tniñi, xi ore yi'i kajin te ma ya'a-ya onte ini ve'e, soni sa ni sa'a-o jin xini ve'e kuna'a-o ja nu ni ntasa'a savi ja kuun-ya te na ntasa'a-o xini ve'e-o sawa nu ni jinu-ya te ma ntoyo ini ve'e, taka ya'a kuini ja kunte'e-o sawa ko va'a ve'e-o.

Masu mani yika ve'e chi nu ni ni yata ve'e ntasivi-o sawa na kontoo nu koo-o.

Ve'e Sukua'a-yo

Ve'e sukua'a-yo iyo ma ini ñuu, kuu ve'e ka'nu tu'u, nu ja kuú ja ntakani, chi kachi nakusag ñayivi nija'nu ni sukua'a ini ve'e ya'a kenta kasatniñu va'a.

Tata Machi Feria ku-de tee je'ente ichi te ve'e sukua'a ya'a ni kutu'uva-de, te suni yuva Chuchu Gómez ja kuu-de vitna tee tatna kachi-de maa ini ve'e nuu kasukua'a-yo ya'a ni iyo-de nisukua'a-de.

Kakachi sava tna'a-yo ja tuu kavii ve'e sukua'a-yo ya'a, ma ja nkunuu kaa, va siki ja ya'a va kakan ñayivi ja ntu oo viika ko taka maa-yo chi kaku too-yo kusi naxa oo má-i chi ya'a kuu nuu ve'e kutu'uva-yo.

Iku nu ni ka iñi yukun-yo te nikachi ña'a kuu nija'nu nuu ve'e sukua'a, oo ja ntaka'yu ve'e nuu yi'i-yo kakuu-yo suchi kasukua'a nuu kun kuia, na kuamani-yo te na koto va'a-yo nu ni jinu ja ni ntaka'yu.

Na kakin so'o ya'a-yo naxa ka'an te xine'en na va'a na kutu'va-yo: kanuu-yo sa'an ñuu savi maa-yo, te suni nakutu'va-yo sa'an stila, chi uu yu'u kuu ja oo ja kutu'va-yo,

Ve'e ya'a kuu nuu ka oo nti kivi te kaku sli ini-yo, Te nuu ka oo-yo sukua'a-yo, ini ve'e ku sii ini taka-yo kanuu-yo, tee-yo nuu tutu-yo; te nuu kee-yo ke'e kusi ja masu ka'nu, kenta ja jikusiki taka-yo nani ku ja kakuini-yo jin tna'a-yo ja kusiki, nii yika ve'e sukua'a yi'i sonta'a, ntaka'an sani ka'an-yo ja kasiki-yo taka tna'a-yo.

Ni ñatu jini yo naxa ka'an-yo nuu kuu ja kutoo xee-yo ve'e sukua'a-yo ja ntaa kuu ja tuu kakuini-yo xintoo-yo ni in kivi. Taka tee kasne'e ka oo va'a ini-de te kaka'an-de ja na kutu'uva-yo te koo va'a koo vii-yo, kakutoo-de taka-yo, suni maa-yo kuini va'a-yo nuu taka-de kaku-de tee xine'e chi ka sa'a ka'nu ini-de nuu-yo, taka yukan va kuu ja tuu kuini-yo ntuu siin-yo nuu ve'e sukua'a va yukan va kuu ja kuxii ini-yo chi ni kan-yo ja kantekatna'a va'a-yo ji'in taka tna'an kuechi-yo.

Ya'a kuu ja yi'i-yo nuu ve'e sukua'a te na no'o-yo ve'e-yo suni oo tata-yo, oo nana-yo te suni kakutoo ña'a-de ji'i-yo sa'a-yo kuenta ja oo uu ve'e-yo, in kuu nuu sukua'a-yo te inka kuu nuu ntee-yo ji'in tata-yo, ji'in nana-yo.

Na kontoo

Ma kuku'u-o nu na kontoo, te ni ma kuin tiuku xini-o nu na kuchi ñukun-on, ni tia'avi ma kuin xini-o, suni sa'ama-o kontoo ma kuntetu-o onte ku tne'e te yu sa sama-o chi nu ni nti'i-ni ni jichi te na sama-on sa'ama-on suni nu na kuchi ñukun-on ma koo tne'en ñi-on.

Oo in kiti nani ja sankastia nani-ti MICROBIO, kiti ya'a chi kuechi xee-ti te ma kuini-oti jin ntuchi nu-o su'vani chi jin in kaa sawa ku kunte'oti, kiti ya'a chi kiti sa'a kue'eña ku-ti nu na ke-ti nu nteyu, xi nu xita, xi nu ntute ko'o-o yukan wa kujja na konto nu ka-o xita, xi nu jitnaña nteyu ka-o suni na konto taka ntatiñu ja jikuatiñu ja jisa'a-ña ja ka-o, kiti ya'a chi ni tu'u nu oo-ti.

Kiti ya'a suni o-ti nu kajin, vi'i ka nu kajin xee ku, xi tikachca xeen kuu, te suni ntiso-i kiti ya'a, kuna'a-o sawa na kotoo ma-o, na kuchi ñukun-o te na sama-o sa'ma-o sawa na kontoo te ma kaniña kiti ya'a.

Na nuku teku tiuku, teku-ti chi mani ja niñi-o ti'viti te su yo'o jito-ti chi nu ma ti'vi-ti niñi-o chi makuteku-ti kiti ya'a chi sa'a kueña-ti ji'in-o mani ja ti'ivi-ti niñi-o te ña tu oo ntoo-ti.

Masu manimani ñi-o kontoo chi suni nta'a-o na kontoo ore ja jukoo ka-o xita, nu ni ja'a-o ni kun chi-o te na nta'nta-o chi yukan ku nu nte kiti ka xinani-o Microbio yukan, xi ore ja ka'avi-o xu'un te ña tu jini-o xi oo ntoo xu'un xi ña tu, Kuna'a-o, nuja ña tu na sa'ma-on te ma kua-o sa'ama tu'u chi ña tu jini-o xi ontoo xi ñatuu, xi ña yivi ni ni'inu sa'ama ya'a oo ntoo ñii xi ku'un te ntawanteña kue'e-i ji'in-o yukan ku ja makuni'nu-o sa'ma tu'un, va'an ka na knua-o sa'ama jaa kusi sa'ama ntavini ku-i.

Na kuna'a kaji-o ja nuja ka-o xita te na ntanta'a o jin nama suni ntute ntanta'a-o na kontoo-de, te masu manimani nta'a-o kontoo chi suni nu'un-o na kontona'an, naxa sa'a-o sawa kontoo nu'un-o, na kuña'an-o nana-o ja na kava'a iniña na teñu'unña tili xita, te xita tikayi yukan kuja sa'a yuchi-o te keja'a-ó kni-o ni ja'a nu'un-o te ntachu'u-o jin ntute te ni kuni ma-i, xi nu ja ñatu te na ntuku-o tikua iya te jin ntute-ti suni kuu ntakete-o yu'u-o.

Nu kuini-on ja na koo va'a chii-o, ja makuku'u te ntitna'an ore sa'a-o xita ntanta'a-o jin nama te ni onte sukun nta'a-o na kontoo yukan te keja'a-o sa'a-o nteyu xi xita suni nu tnaa-o nteyu suni kontoo, nu ju koo tata-o xi kua'a-o ja jika a-de xita te na kontoo, suni sa'ama ja jisukun xita suni na kontoo, taka ya'a sa'a-o sawa ma kuku'u tna'a-o.

Ntute-ko'o chi kontoo-de, kuti ja, masu ja ka'an-o ja kontoo-de ku ja ma ko tiñu'un-de xi ja kuikui nako-de, ña'a, ja ka'án-o ja na kontoo-de kuja naskuiso-de te nuninti'in ni jiso-de te na xintiko-de jin in ñajin te yukan te nu kune-de na kontoo te na kasi va'a-o sawa ma ke yaka chi nu ñatu te ñatu tna'an ja niskuiso ntute ko'o. Nuni ja'an nana-o ya'avi te ni jaña kulantro ja ka-o jin tna'a-o te xina ñu'un ka ntakete-o te yu sa ka-o mani ja ñu'un kiti ja ka'an-o.

Koo in kivi nu ni ni'in tata-o xu'un te kuini-de kua-de kuñu jika-o ji'in-de, kuña'a-o-de jana kua-de kuñu oo va'a ma kuaan-de kunu kiti ni ji'in maa-ti xi kiti ni ji'in ja kue'e-ti chi ñatu oontoo ja kaji-o chi ku ntake'en kue-o kue'e kiti ni ji'i ma yukan

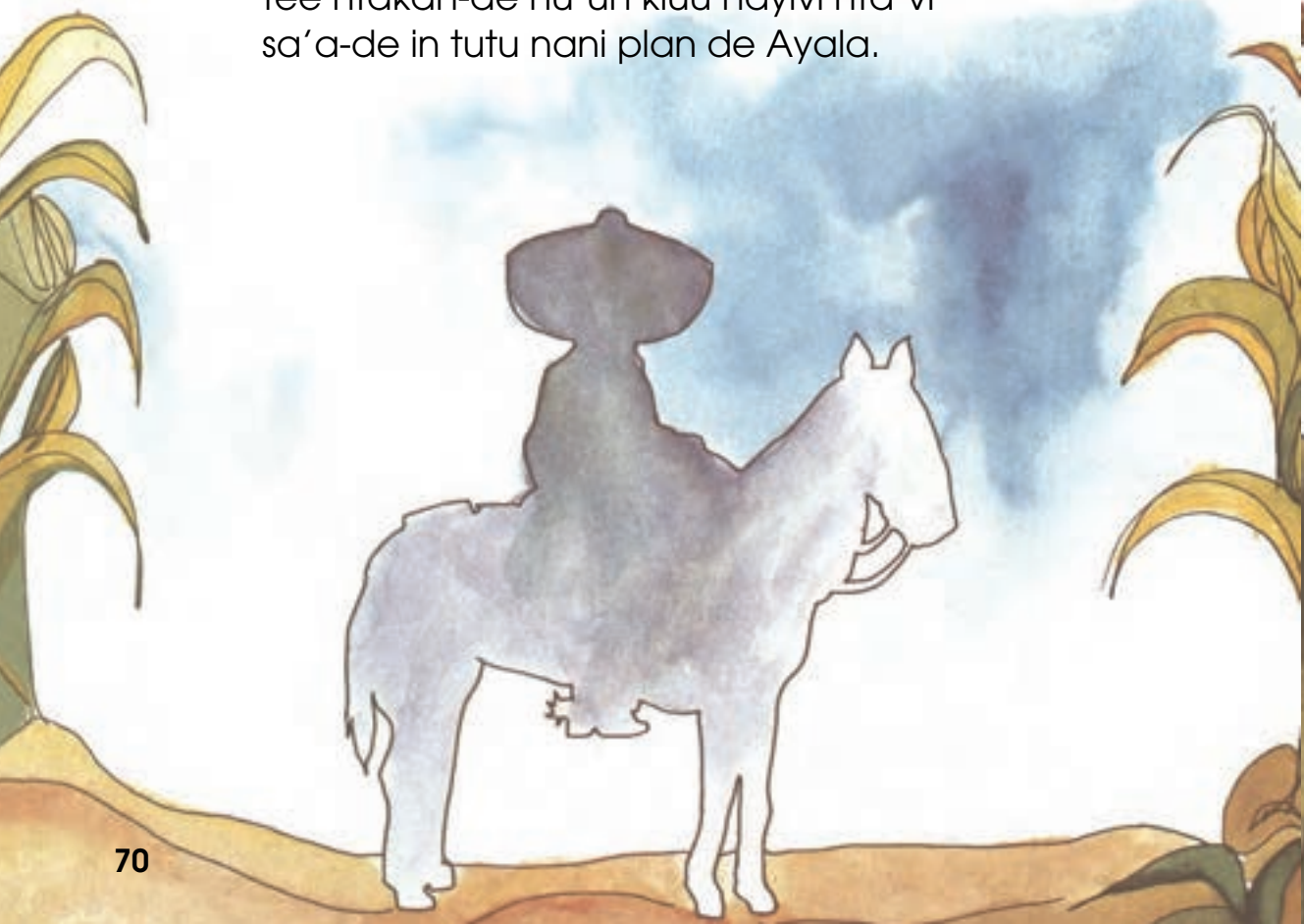

Emiliano Zapata

Tee satniñu nii yataka niunto' o-de,
ni oo-de nuu jito' o xeen,
ni nto' o-de te tuu ni ka'an-de ja u'un-de
ma ini tachi,
ntee nuu yuku yukun, ni jini nuukuu
jani ini ano-de.

Oo in jakuaa kua'a nto' o-de
ni kenta antiví íya kantii va'a;
tee nta'vi tuu ka'an, te nto'vi kixi
ntoto-de nca kana ja kuu tixin.

Ichi vee yukuan kenta in tee nakan ñu'un
tee kunta'vi te u'u ka sa'a na'i ji'in-de
ja ku-de tna'a ñayivi nta'vi
tee ntakan-de ñu'un kiuu ñayivi nta'vi
sa'a-de in tutu nani plan de Ayala.

ñu'un jin nuune ja ku nuna kuja ni kana tixin
te sakuu tutnu ntu'va sa'a kuntiji nii yoso
te nii yuku. Ya'a ku ja nke ja'a nii
ñuu kuechi jin taka ñuu nuu na'nu.

Taka nuu kantola jin tnujii
te ñayivi nta'vi nkakachii ja kuu kanaa
ji'in tee ni kuu jito'o te kani kani ña'a-de,
te sa'a u'u ña-an-de nti kivi.

Naa ntikone'e-de kuku-yo ñayivi satniñu
na sa'a va'a-yo te satniñu-yo jin tnaa-yo.
ya'a kuu ja kuntetu-yo kenta
nuu ini nuu ano-yo kuu-ya ñayivi satniñu.

Tu jini-yo nuu kuu ni íchi kua'an nka'yo
tee ya'a ja keja'g-de chintee-de ñayivi
nkativi ña'an-i, nuu nani Chinameka
yukun kentoo te yii tixi ya'a.

Kuntayi-yo ji'in año-yo ja ni ji'i te ya'a.
kanini-ro ja jikuiniro tee kuachi na in nkua
tee ya'a
Ja ni ja'a-de yiki kuñu-de
na Va'a ni'in ñu'un ja kuu ñayivi, satniñu
te sa'a va'a-i tna-i nuni jin tna'a-i.

Emiliano Zapata, teyii tee kuu-de
kusi ja ni ji'i-de, teku-de te kutekuro
chi ma-de, ku ja kustnuu siki ñu'um
ma-de ku ja kustnu nuu taka tee satniñu.
Ñuko'yo chi ñayivi. ntee yateka ni kunto'o
nuu to'o kiné nka ntñiñu
ni kanto'o te nañi iyo yu'u kusi u'u nto'o
mani maa tachi,
ni ntiso nuu yuku, nuu nto'o nuutna'a
ini ano-i.

Vitna ja.ni nune kusi íni kasatniñu
chi ñu'un nune te kuu va'aka
ini ano-i luu
soo sukun kenta ja jaa kuntetuu-yo
te nuu nta'a-de kenta kuxiñu in sa'ma jiñu'u
te tachi sikanta;
Ya'a kuu sa'ma jiñu'u nu ñu'un.
Tee nto'o ja chintee-de nuu ñu'un nteé-yo
Emiliano Zapata.

TACHI JIN SAU

Tee kasa'a tniñu ñu'un, kantatnu'un-de siki tachi jin sau, in-de nani Pelu, te inka-de nani Lipe.

Pelu nakachi nuu Lipe, kueko xin ini-na chi luu xiin kaa itu-na te iku nino ni'in xin tachi te nt'i'i kuiti nistute te vitna tuva kani sau kun te nt'i'i itu-na kua'an neichi, kuiya ya'a konto'o xiin-yo chi tuva kei nuni kaji-yo

Ay, tio Lipe, sini sukuan nto'o-na chi nitaji-na nuni nte ntu'va yukuan te na jia'un kivi je nikun xiin scu ntuu de ekua te nte nuu una kivi ne kuiñi, nichitu ntute nuu ita te nta'u xin tintasa, vitna kaji kuan na ito itu nta'u, te nte sa'a-yo, tu na'in kua'a-yo kuechi, a kuu tnuni ntexe sa'a-yo, kante ini-yo chi maa yaa chuchi kuu ja iniyo naje kuu je sa'a yaa chuchi sukuan jin-yo.

Tiyu Pelu, sini sukuan ni sa'a tachi jin nuntika te ntoo-na, nt'i'i nistunte, tuva koo ni ntika ni ntoo ki'in Xiko-yo nu ya' u si je kaji maa-yo.

NIKANTI JIN JE TNAA

Tata ne'nu-yo kantatnu'un-de Siti nikantii jin je tnaa.

Tata ne'nu nani Toño, nakachi-de nuu teesuchi nani Lario te kachi-de nantia kua'an sama ñayivi lo'o Lariu, nuku'un ini-li nte na chala-li tu skayu xin nikanti yo'o, te niyo xin ntute chi ntuu de ekua ni kuun xin sau, te nantenini kuu niyo xin ntute o yï xin niyo chi nitnaa xin.

Lariu katnu'un nuu tata ne'nu Toño, te naje kuu je vitna i'ni xin je kaji skayu yaa nikantii yo'o te tuva kuun sau natnu nakachi-ni, te ni ntute tuva iyo chi nti'i kua'an neichi.

Tata ne'nu Toño kachi-de, su je kuechi tu eni xini tna'a-yo te ni kaje'ente-de taka yutnu na'nu iyo je kana sau yukuan je tuva kuun te ntute iyo nuu ñu'un kua'an neichi chi ni tnaa xin te nikanta ñu'un, yukuan nitanu konoka ntute te nikanti kaji skayu yo'o te nti'i ya'a sa'a je yachi xin neichi ñu'un te inoka tachi te yukuan sti'i nti'i je neva'a-yo.

Tee jin Ñu'un

Taka ja kene nu ñu'un ku ja ka jaa kajji'i-o ku ja ka'an-o ja jitona'an-o ji'in ñu'un nte'yu, ya'a ku yuku kuii, kiti, tachi, ntute ji'in ma ñu'un.

Te suni kajoo kiti kuechi xeen ja kuu tne'en te tne'en yukuan ñatuu jini-o su'vani chi jiniñu'un in kaa ntasa'a ka'nu nta'a tniñu saa kuini-o kiti luli yukuan.

Ñayii; kuu ja jani ini naxi ya'a-i tnunto'o nu ñuu teyu, te masu inuu kuu-i ji'in kiti chi ñatuu kuu ka'an-ti ni ñatuu jani ini-ti.

Ntee nu jakoo ñayii nu ñayivi ntee jana'an xeen oo ñu'un nte'yu ja'a-i taka ja kene nuu-i kuu ñayii, yukuan kuu ja makuu koo siin ñayii ji'in ñu'un chi kajjiniñu'un nu tna'an-i. Ja nu kuu kuteku ñayii chi jiniñu'un in nu kiti, in nu yuva xi yuku kuti kuta'vi-i, te kiti chi suni kuini in nu yuku kuii, nu inka kiti kaa-ti te kuteku-ti, te yuku kuii, yutnu, ji'in nti'i ja kene nu ñu'un, kajjiniñu'un, tachi, ntute, ka'ni, ñu'un ji'in kajjin nava'a kuu kuteku-nu.

Yukuan kuu ja kanuu xeen ka ja koo sii ini-o ji'in ñu'un.

Nkanii jin yoo

Ya'a nkuvi in ña'a, je niyo uvi se'ya jin isu, suvi ña chi nikivi ña'a-ña nakune'ya-ña isu je ntuvi ña'a-ña jin rase'ya-ña, niyo in je jia'nu rase'ya-ña, je nikatu'un-ra ne nu iyo tata-ra, je nkachi-ña ya tata-ra kuvi in isu, sukua niyo je natu'un nuvi rakuachi je ña'a-ra je jia'ni ra isu ya kuvi tata-ra je ya yukuan neke'en-ra kuñu isu kuano'on-ra jin kuñu-ti nu nana-ra, yukuan je nachuchitu-ra ññ ti maa ra kitit luli ya ya tuvi, kua iyo su ra kitit ya ka'an-yo ra kitit ñuñu a xin ra tineka jin ra inka kitit tuvii, je san nkanta rakuachi ve'i-ra je naku'va-ra kuñu isu nu nana-ra, yukuan je nsa'a nana-ra in ne'yu maa va'a kuachi ñaji maa-ña ni chi rase'ya kuachi ntuvi kuini-ra kaji-ra kuñu la'vi, sukuan nkuvi je netu-ña isu, ni ya netu-ña je ntuvi-ra tika kuachi je suvi-ra nkachi; ña'a ñaji teé, je kue'e vi'i ichi va kachi-ra ñaa yaji teé, yukuan je nkitit vi'i ini-ña ya cho nee ñca kunu-ña je yukuan je ntava ñaa in yutun je sikiene-ña nu-ra tika kuachi je stuyi-ña ra-ti; jie ya stuvi-ña ra-ti va ne ntañu'u je jika nika ntaka ra tika kuachi su ne ntañun jin ra jie tit.

Jie yukuan je jiani ini-ña ya k'i'in nanuku-ña isu inka nuu Kavi a kasini nkachi-ña, je sanaa ni je nini-ña-ti ya iñi-ti nii kuiti, je suvi-ña nkachi nuu-ti nachi ntuvi Ka'an-in, jie ñan kití ini-ña jee sikiene-ña neyu i'ni ina'a-ña ini ñi'in, ya nsa'a-ña sukuan je nkene ntaka ra kití xeen ya yi'i ini van, sukuan nno'o-ña, jin ra-se'ya kuachi-ña nsa'a ñi'in kava-ña sakua nuvi-ña, je nsa nichu-ña ñi'in je ñasi rase'ya-ña yu'u ve'i jin maa yuu, sukuan niyo je in uvi ka nkene-ña nu nijin. Sakuan jee nkachi lejo nu ra kuachi sukuan no'o nana-ran re tuun nkuvu kaku seya-ña, je suni xinoo-ña in tu'un kueka nuu ra se'ya-ña, yukuan je nuvi rase'ya-ña ña `a-ra nu iyo in numa, je nini-ra ya iyo in kití naski re sisa-ra yuu je sikiene-ra, Yu'u numa je ña'ni-ra-ti, ya kivi steñu'un niko ratee kuachi je tan in-ra nakie'en in chinuuti, ya nake'en nchinuu nito yukuan va Kuvu nkanii je ya inka Ka nchinuu nasi nu ñuun jin yoo ya kuivi satinu yakuaa.

Koto va'a-o Ñu'un

Ja'an tata Chee Nuko'yo, te nu ntikokava-te ntakani-te ja Ñuko'yo chi kajoo kua'a xeen ñayii, kua'a karru, kua'a nu kuva'a sa'ma, nu kuva'a nta'a tniñu te kua'a ve'e na'nu kajoo, te suni ñatuu ka ñu'un, iyo chi taka nu ichi kandaa yuu nii Ñuko'yo, suni in uu nka yutnu kajoo, ntakani-te ja nu jaan-te yukuan chi nkeja'a jatu xeen ntuchi-te ji'in sukunte, Te jaku tatna-te, te tee tatna jiña'an, ni'in kue'e-ni chi jaan tachi-ni ja oo ya'a te masu oo ntoo chi oo tne'en tachi antivi Ñuko'yo, te ja ñatuu jini tata Chee tnu'un yukuan te jikatnu'un tee tatna naku kutne'en tachi oo Ñuko'yo te, tee ya'a jiña'an, oo tne'en chi taka ñu'ma kee chii karru, ñu'ma kee nu kuva'a sa'ma, nu kuva'a taka nta'a tniñu kuta'vi-o, kua'an sakanuu ji'in tachi antivi Ñuko'yo ku ja kutne'en tachi, yukuan ku ja kua'a ñayii kantee Ñuko'yo kaku'u kue'e nuu ji'in kue'e sukun, te ja ñatuu kua'a ka yutnu oo nu ñu'un ku ja ñatuu ntuntoo tachima kachi tee tatna jiña'an te nu tata Chee, te nana-kachi, an te va'a ka iyo ñuu-o chi ñatuu kua'a karru, ñatuu ja kene'e ñu'ma oo ja sa'a tne'en-i tachi, te kajjiyo yuinu, yuku kuii, ñu'un ji'in tachi iyo ntoo kachi-ña.

Tee tatna jiña'an nu tata Chee ja nu jakava yuu chi ñatuka ntee kuatniñu ñu'un te suni nu nkukua'a ñayii chi kumi'in xeen nu ñuu-o, te taka tnunto'o ya'a sa'a ja kii kue'e kanto'o ñayii ñuu-o, taka ya'a kintee ja kotoina'an va'a ñayii ji'in ñu'un te'yu, te ja nkayunini-o tnu'un ka'an tee tatna te nkajini-o ja ñatuu va'a ja sa'a nteva'a-o ñu'un nu kene ja kaa ja ko'o-o, te tniñu taka-o kuu ja kani ini-o naxi sa'a-o-te kunteka tna'an va'a ka-o ji'in ñu'un nte'yu, chi suni kutne'en tachi nu tnaan xeen-o ja'an vee ntee jika nu itu, te nti'i ja oo nu ñu'un kaji'i TE KENTOO nta'vi xeen ñu'un, te suni oo ñayii tna'an nama, mi'i ji'in yuku nu ntute, te taka yukuan sa'a nteva'a ñu'un ku ja kanuu xeen ja koto va'a-o ñu'un.

Tnu'un nakani

Yoo o yukuyoo, ya kivi kachi tee nani Martínez ya kivi kunani ya ntañu'un: Lenchu Kakalotepek. najiechi, ntuvi ka'an ñuu yuku kan; ya va ka kivi re tun nanku-yo nu kivi "Yu'u o yodzo chindaha", "yukuyuchinadaha", nu've a xin yuku kaa xe'en ya kivi suvi tu'un ñuu savi, ya kivi nu kanta nu ñuu nuyoo. Nijnun ñuu vijin.

Kanta nu ñuu ya kivi yuu yuchi kuiya U'un ve'i (in mil uni xiko iin). ini kivi, sa va kivi koo sin inka ñuu tin Ñuu Ko'yo. Iyo ya tin pedrenal jin yuku jin yuku yoo. Nu ñuu ya'a, nu nkivi in tee, na ke'en ya kivi teokimilli ya uvi santu a xin uxa isu "kuiñin jin isu" a xin iin ra kanta nani "tasu tuun".

Jiani ini tee Vindobo nesis kumi, ya xina ñu'un kivi santu ve'i ñu'un ya kivi yutun policromo je ya uvi, kivi ve'i ñu'un de venus-yuku yutun. So san metunnkivi santu nu ñu'un ya'a. Ya ñuu ñute yo'o kachi-ra: ra ñivi yana'a ya kachi-yo ñuu yo'o neñu-ra ra santu maa kuña'nu ya nani Sa'an ka'an-yo ñuu savi nani. kueka, ya ka'an-yo maa tu'un stila kivi tee yana'an je sikuta'a vi'i-ra anima-ra.

Kua nkachi ñivi yana'a ya nkuvu yuu n# je niyo sukun vi'i kua niyo palmo suni sa'a ntuvu jini-ra na sa'a, je kumi je sa'a kua niyo rañivi yana'a nani tu'un ñuu savi yaha quikuhu ya niko sukuan ya ka'an-yo tu'un stila ya kachi "Tasu" jin sujje in yutun ya ka'an-ra oli ya sa'a-ra tilu, ya kuvi kuas nkuvu maa yuu n# je niyo xini kua iyo xini tasu, in nu niyo xini jin ya ka'an-ra tiuun yuku ya kuvi ya xino'o-ra ya xina ñu'un. Ya nkuvu Kuako, ya kuini kachi "isu", je uxa jin ya ka'an-ra kuaha ya kuvi "isu"; sukun nani ya kuvi Kuako jin kuaha je suni kuvi kachi-yo-maa "isu uxa". Sukuan nani kui kuhu je nasa'a ya kuni kachi "tasu"; ya suni kachi ya iin kuvi kuhu ya kanta, in tutu kuvi-ran tee san mati, kachi ratutu niyo kumi-ra.

Ya nika-ra, je ntuvu nakuiñi -ya maa nika-ra ya nkuvu ku'u ratee nu i'ni, ntuvu kiviña ne vitan kachi ya tiñu kanta'an ne yana'an.

Maa naa va kivi-ra ya ii Kivi uxa kuiti kiti yuku kuiya, iin ve'i (in mil uni xiko uxi uni) ya kachi-yo u'un kivi ya kivi kene ya yuku ka'an-ra yoo, kanta nu yuku nani Sa'na Kuayo, ya ka'an-yo ñivi savi nijnun ya kivi Yukusa'na yukusanu jin yuku saa Nuyoo. Je iyo in ñuu ka'an-ra tee ña'nu yukusanu a xin tepeusila, so ya'a kino'o ñuu nani kuitateka. Sukun tuvi ya kuenta tee ñuu-yo kivi jin-ra kusta santu je iyo-ra ve'i ñu'un. Kiene jia tuku ya kivi uji in kuiñi ya ika jje'e je ña'an yuku nani xini YuKu Kuu ya nu kanta kivi uxa yuku kuiya uvi oo (in mil uni xiko xa'un kumi), ya kachi-yo; iñu kuiya jja'a ya niyo ñuu nani yukusanu.

Ya kuiya kiji ichi nu kanta, uni yuu ni# kuiya (in milkumi xiko) ya kutan jin ra inka rañivi xe'en je kag "yutun nava". Je tuku ni kiene je kanta yute kanu ya uji in tachi. Sukua niyo tu'un yana'a je tekura tata ña'nu iyo ntaka ñu'un to'o jin Ñuu-yo.

Ntute ko'o

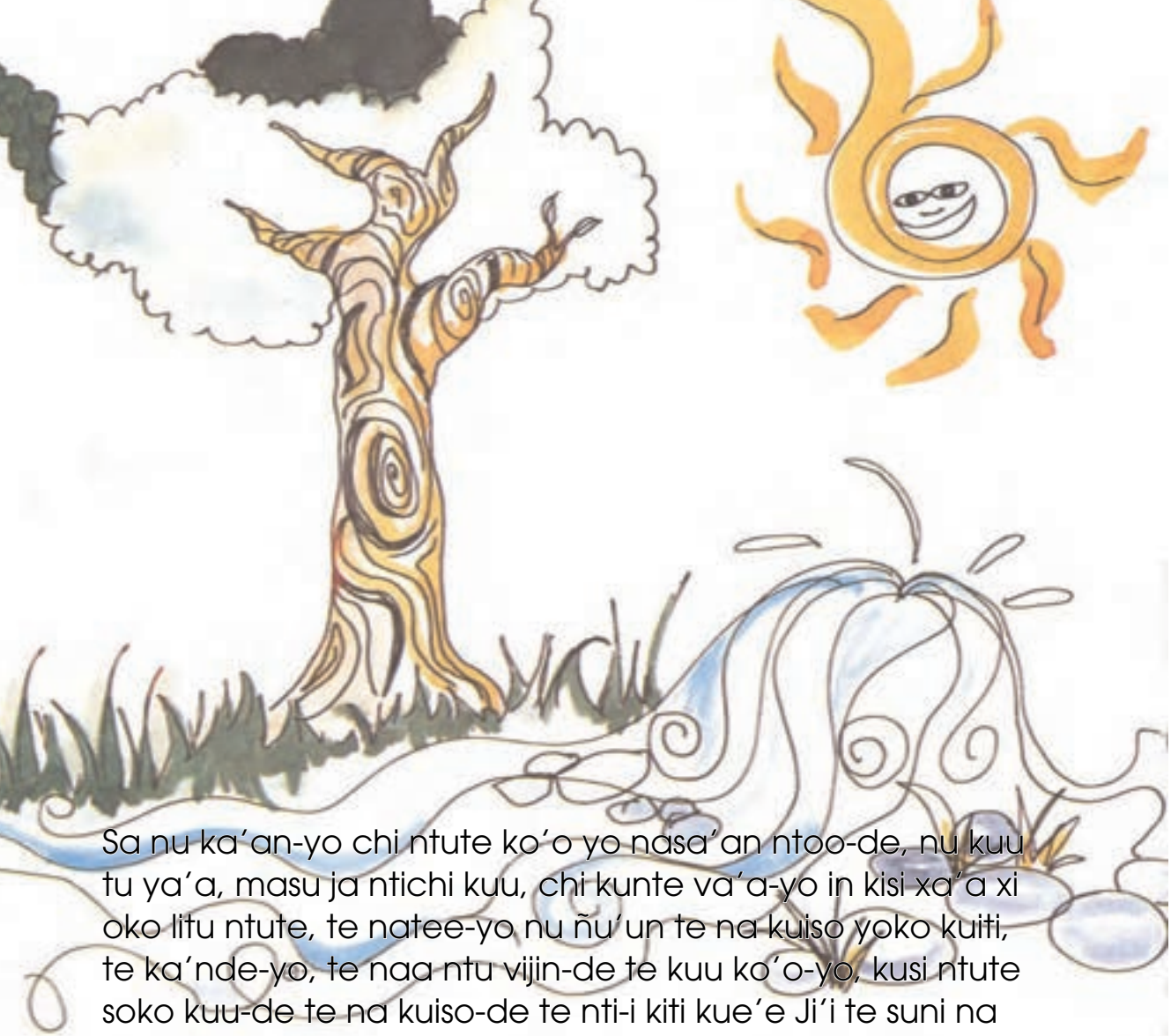
Ntute ja kuu ko'o kuu ntute kuiso. Kontoo, koo yinu-de, koo kui-de tu na xiko ku ja'a-de, te asi ku'nio-de. ntute ya'a ku ja cho'o va'a taka ja kaji-yo, te suni ntute ya'a ku ja ntakite-o sa'ma ni'ínu-yo jin taka ntatniñu jiñu'un-yo ja kee nteyu kaa-yo te nu ntute va'a kuu-de, te nu tnaa-yo nama kenta kua'a ti'iñu.

Ntute ja ko'o, jin ja ntakate sa'ma jin taka ja kui jin titi kaji-yo chi kuini ja kuiso-de, na va'a na koo ntoo-de tuu na kitikue'e ku'un nuu-de.

Kiti kue'e kuu tii jin yuku kuechi kuiti ñu'un nuu ntute chi ja mani ntu chi nuu-yo chi makuini-yo chi jin in nani mikroskopio kuu ja kuini kuatniñu jin ntuchi nuu-yo saa kuini-yo taka ja kuechi kuiti nu'un nuu ntute.

Ja ka'an-yo ja ntoo ñii-yo, chi kua'a taka kue'e kuechi kuiti kuu ja ke'en ña'o te yuku-yo, Ntute ji'i-yo oo ñuu ñu'un taka kue'e kuechi te ke'en ña'an kue'e kun kue'e kana te vatuni ka'ani ña-i.

Sa nu ka'an-yo chi ntute ko'o yo nasa'an ntoo-de, nu kuu tu ya'a, masu ja ntichi kuu, chi kunte va'a-yo in kisi xa'a xi oko litu ntute, te natee-yo nu ñu'un te na kuiso yoko kuiti, te ka'nde-yo, te naa ntu vijin-de te kuu ko'o-yo, kusi ntute soko kuu-de te na kuiso-de te nti-i kiti kue'e Ji'i te suni na ntachu'un-de ini inka kisi te ntuu asi va'a-de ja ko'o.

Te suni kuini ja nu kisi ku'un-de ja kun ntesi va'a satuu kee yaka. Te nuu ma sa'a-yo sukun, suni nteetuku ja nte'e nuu-de.

Ka'an tee tana ja va'a ja ko'o sa kun ñaji ntute nti kivi. Jakuka ntute kuini ñu'u nteyu-yo, chi take nuu jaa-yo kuu ja vixin, kuu nteyu, kuu xikui taka yukuan yi'i ntute kuu ñuun nteyu-yo.

Ntute ja cho'o ja jaa-yo, chi kue kuatniñu-de ja ku va'a nta'yi, nteyu te kuiti, yi'i kua'a jaa sa'a va'a-yo.

Ja stivi kalin jin nu'un

Masu manimani nu ka oo ku nu oo jastivi kajin jin ñunte'yu chi suni nu ka-o na'a ñayivi stila, te ñuu ka-o na'nuxeka kuu nu oo xeen ka ñu'ma, te masu manimani kajin kastivi chi suni tivi ntute, ja ka-o, taka stivi, onte sa'ma-o kuine'en ñama xeen ka.

Ntekunu kekoo ñu'ma ya'a, keko-i nu kateñu'un-de mi'in, nu nu kasatiñu-de (fabrica) nu kaxisa-de ntute ja ji kuchi ñayivi kua'a, taka yutnu kajika suni katavanu ñu'unma xi taka tikacha xee ja kani ni yu ñuu te suni tivi kajin ka sa'a-i taka ya'a ma kaa antivi kua'a-i yukan ku ja tivi kajin, suni oo inka ja stivi-i ñayivi, yukan ku ja kaxi xi kaña kachi in tee ka'an ja koto tnuni-o te kuini-o koto xi kunte-o kunini na'an xeen-o ja kaxi xi ore kaña, kachi-de jana skuikin-o in yutnu jita te na kuni-i kueni-o te jaku jaku na keja'an-o ska-o ja na keja'a-nu kata jaa nu onte kenta ja kata ni'in xeen-nu, te kuini-o koto nasaa ore kunte ini-o ja kunini so'o-o, ja kaña ya'a suni stivi na'a-i so'o, yukna kuja ore ja kuni-o in yaa te na kuni kueni-o te mastnakue'e-o so'o inka ñayivi.

Oo xeen ka tnu'un ntatnu'un ko vitna na jintatnu'un-o siki in kiti oo nu ñuu te stila, kusi oo nati ñu-o ko ñatu stivi xee-ti sanuja sa'a-ti, ñuu tee stila, kiti ya'a nani-ti tioto ku tnu'un ja kiti ya'a suni kantiso kue'e-ti te nu ma koto-o ma-o te ku ntake'en-o kue'e-ti, oo kue'e kiti ya'a ja xee nteva'a te ji ke'en kue'e kua'a xeen ñayivi, vitna na kuini-o naxa ji ke'en kue'e ñayivi, kachi in tutu ka'a ja nu in tioto ku'un na kuti te taka tiuka kiti ntiso yukan ji yawako-ti te ji ntawante-ti ñayivi te ji tivi niñi ña yivi te yukan ku nu ji ni'in kue'e-i te masu in ni ni'in kue'e chi kua'a-i mani ja ntiso kua'a xee ti tiuku.

Nu ñuu nu ka oo te stila ku tnu'un ja kao uu teku tioto, in ti ku kiti tnuun te inka-ti kú teku ntiyaa, ntu-ti vejikoo ichi nani asia te ni kenta ko-ti ñuu nani europa te yukan sani kaya'a-ti nu ñuu ñuko'oyo.

Kuu tnu'un ja kiti ntiya kuu kiti xeeka ja ku kiti tnuun, chi kiti ntiyaa ya'a chi kanta-ti kusi nasa oo ma ñu ñuu nu nikenta-ti, suni kaji-ti nteva'ani nuku nintani'i-ti ichi te kiti tnuun chi xika yu'u-ti ja kaji-ti; ma kuatata-o tioto chi-ña tu va'a-ti.

Ntute kuantniñu-yo

Ntute kuu ja ñatuu ku mani ñayivi, nuu tuu ntute te makute-yo ntute kuantninu-yo ja kuchi ñii-yo, ntute kuantniñu-yo ja ntoo, ntoo sa'ma-yo, ntute kuantniño-yo ja ntoo, ntoo ve'e-yo, ntute kuantniñu-yo ja kosa-yo nu ita, ntute kuantniñu-yo ja koso-o nuu itu taka nuu jiñu'un ntute. Ntute kui xiñu chi masu jinuu iyo jin ntute U'gua, iyo kua'a ntute nuu yute, nuu jichi, nuu soko, nuu toma, kochi masu taka ntute ya'a kuu ko'o-yo su'vani kanuu kuiti ja na skuisoo sa kuu ko'o.

Ntute va'a chituu xiko, ku'ijito ñu'un yoko, yuu kagugnuu; ntuu ja tne'e ñu un ku sakue'e ña'a. Ntute va'a ya'a chi yachini cho'o yuva kui te nu na chu'un-yo nama kene kua'a ti ini.

Ntute va'aka kuu ntute soko kunu kunu te ntute kenta nuu ñu'unchi ntute savi kuu kee chii ñu'un te ku ña'an saa ntenta tuku siki ñu'un.

Iyo kua'a naxa ntasa'a va'a-yo ntute ko'o-yo, ntute ntakete-yo yu'u-yo, ntakete-yo yuku kuii ja jaa kuiyo su'vani.

Ja ntuu ntichi ja sa'a va'a ntute kuu ja kuiso. Te yukuan te nichii tachi-yo ntatnaa-yo inka nuu tinto'o, va'aka te nu na ku'un nuu tinto'o nte'e-yu, ini tinto'o ya'a kan kuini koo-de, na Va'a tu tnaatachi yaka.

Inka ja sa'a ntoo ntute kuu sa'an-yo ja kuu ja jiji- de. In nu kisi na tnaa-yo ñuti tnaa-yo tika-yi, te yukun na too na ichi chiji te suni ntuu va'a-de.

Taka ñuu na'nu chi ntuu va'a ntute ko'o chi katnaa-i tatna nani cloro nuu ve e ntute na va'a jii taka kiti kue'e te yukun te kua'a mamaa ve'e nu ku oo ñayivi.

Yokuu ko'o ntute ñu'un nuu tnake, nuu kasa'a kunu ñayivi chi masu ntute ntoo ku-de tu kukuu-yo.

Ji kuini xini-yo sanu ka'an yukun ichi siki te na kunee xini-yo naka koo ntute ka'a-yo na va'a ma kaku-u-yo.

Iyo kua'a ntute nuu kunu, yu'u, ñu'un, nu yute nuu jika kua'a, koo oo yute ja yichi te nu makun savi.

Iyo ñuu ja ñayivi ka oo yukun chi jika kinko ja jike'e ntutu nte nu iyo yute, soko ja jikuchi jin ntoa, ntoo sa'ma.

Suni ntute ji ñu'un ve'e chi ini sako katava te nu iyo, nu tuu te kuajake'en nte yute jin tinto'o xi ji'in kiya, te kata va'ai te kajantniñui jaku, jaku.

Ñuu nuu oo jika ntute chi takatu'un se'e ve'e kasatniñu, te tniñu vee saka kuu ja kuikontiso ntute onte nuu ñu'un-de te onte ve'e. Yun chi tuu kaskenai ntute chi kajinii ja tnunto'o ja kuikontiso-de.

Vitna chi kuu kua'a ñuu ji'i ntute sanu oo taka ñuu na'nu ja masu jika ki'in ñayivi jake'en ntute chi ka iyo mamaa nuu kana ntute nti tna'a ve'e chi maa tee neetniñu-de yuku nuu kee ntute te kasa tniñu-de ja na kenta ntute onte ini ñuu te yuku va ku ja mamaa ve'e ka yi'i ntute.

Kachimya'a chi ñayivi kachuya'vi ntute ma'a yoo nu ve'e tniñu.

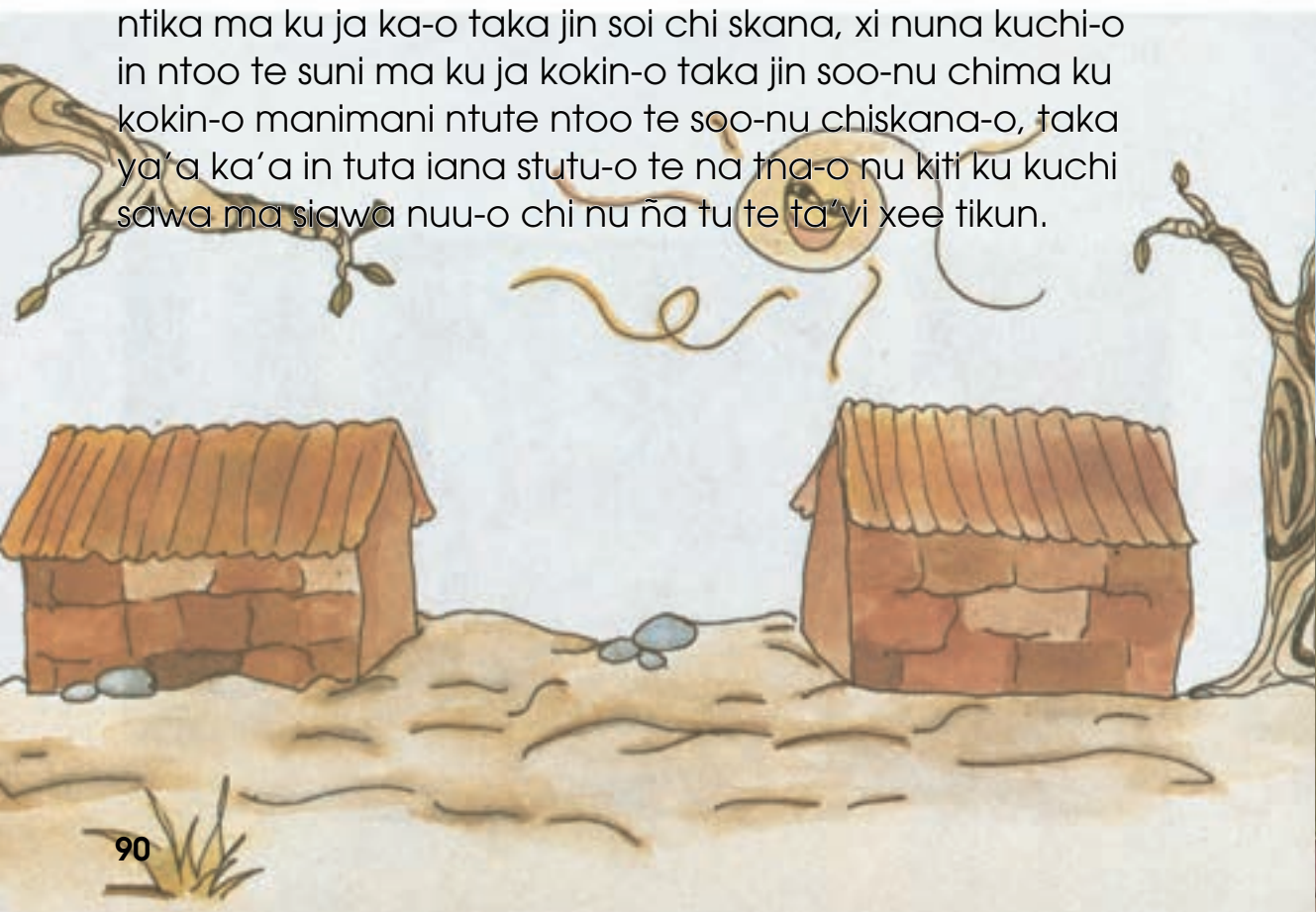

Ja ntoo ja nijatiñu-o

Oo ja ma kuka.kuatiñu-o chi jani jatiñu-o ja nu'un ini xi ja yisukun-i, ja jani ini-o ja ku mi'in te maskana nteva'a-o chi na tava'a-o, xi na jistutu-o te ntuku-o nu ke-i sawa ma sa'a mi'i nteva'ani-o.

Masu manimani nu kuya'vi ntatiñu.ku nu ni'i-o taka ja kentoo ja makuantiñuka, suni ma-o suni ke ja ma kuatinuka ñu'un nteyu-o, ya'a ku ja kun-ña ji'in-o ore satiñu-o, xi ore kasiki-o, nte kua'an-o nte ve-o, te kun ña tnaa ji'in-o, te masu manimani tnaa chi suni kun na'a chin-o, taka ya'a ku ja ña tuka jini ñu'un, taka ya'a suni chin-o, taka ya'a ku ja ña tuka jini ñu'un, taka ya'a suni sa'a kue'e ña'an-i ji'in-o numa kuchi-o.

Ka oka ika ja ña tuka jiniñu'un te skana-o, xi nu ña tu te na kunte'e-o te kuini-o, nuna ki'in-o nu ya'avi te kua-o in ntika ma ku ja ka-o taka jin soi chi skana, xi nuna kuchi-o in ntoo te suni ma ku ja kokin-o taka jin soo-nu chima ku kokin-o manimani ntute ntoo te soo-nu chiskana-o, taka ya'a ka'a in tuta iana stutu-o te na tna-o nu kiti ku kuchi sawa ma siawa nuu-o chi nu ña tu te ta'vi xee tikun.

Oo ja ku ki'in nu kiti te oo ja maku, sanuja, nu ni ja-on in kaa nu ñu'un ya'a, ni ntakune-o te ni tava-o ya'a, te ntoo kaa ya'a naxa sa'a-o, xi ni ja-on in itni tikua nija-o-ti te ni nti'i-ti te ni ntoo itni ya'a naxa sa'a-o, suni oo tutu ka'a ja maskananteva'a-o chi nastutu-o nteja ku kuatiñu-o te nteja makuka te na sa'a sin-o, nteja te'eyuyachini te nteja mate'eyu yachini te na kete-o te tna-o sawa ma kava-i nu kajin chi taka ya'a suni ntu-i kue'e nuna kava-i nu kajin, in ku ya'a, inka ku ja nuna kava-i ni yata ve'e-o te ña tu tna'a vii, xi ta'avi xee tiukun, suni saaniku nu yatni yata ve'e-o na kavatu kurra xi jikunu'ni xintiki suni sani ku chi ja'a-ti yukan ku ja sa'a-i ja tavi tiukan, ko nuna stutu-o taka mi'in ja kaa ni yatave'e-o te tna-o in nu te'eyu-i te jinu ore sunu ja'a ku-i, va'a ka ja'a ya'a masu ja'a ja-o nu ya'avi chi yukan suni teñu'un-i ñu'un ke ko in kivi ma kuka ni itu ni yi'i ma kana ka chi ja ni nti'in ni kayu ñu'un-o. ja kun chi-e, suni ja'an kuu, ja ma xinto kava-i nu kajin chi ya'a suni kue'e ku yukan ku ja na sa'a-o in nu kun'un-i na kete-o nu ñu'un te na sa'a-o in ve'e lulu-ni yukan ku nu kin'in-o kun chi-o te nu ja vechitu te na kasi-o te kuntetu-o nuni ya'a vi'i ka sava kuiya na ntatava-e chi ya'a ku ja'an va'a ka jakee itu, ini xi nteva'ani ntekunu kuatiñu ma-e.

Oo in tutu ka'an ja ma xintee mi'in kava-i yata ve'e-e xi ja kun chi-o kava-i nu kajin chi nti'i yichi te kuyuchi-i te kuiso ña kajin ji'in, nti'in yuchi ya'a kee nu ntute ji'i-o xi jukava-i nunteyu ka-o ore yi'i kajin, xi nu ña tute ore ja oo yi'in te kni'in in tiukun jsukoti nu-i te kivi ni nta'a-ti te ntita kin'in-i te jijuke-ti nu ko'o xi nu xita te yukan kunu sa'a kue'eña-i ji'in-o, kakin so'o te kuini-ro, ore ja kun xee savi ntasa'a ntonto ini ve'e-ro te kune-ro ye'e sawa kivi koo kiti xi chun iníve'e, kunte'e naxa jixinto-ti te ini-ve'e-ro xiukan ka sa'a tiukun nu kaju koo-ti, yukan kuja ma kin'in-o kun chio nu kajin, nu ña tu kuini-o ja jikuku tna'an-o, xi nu yuku te ni kan'aña-i schi-o, nu ni nti'i-ni nisa'a-o kua'an-o te na xisa'avi-o jin ñu'un.

Na koo ntoo nu oo yukan ku ja va'a ka, nuna kava mi'in yata ve'e-o suni ku ja'a xiko knini, xi ta'avi kiti vichi, xi na-i kuakotaña ji'in-o te ña tu tna'an vii nu oo-o yukan ku ja va'anka na sa'a vi-o, na ntaka'ayu-o kusi jin kaka ve'e-o na ntaxita ntonto ini ve e te maxintoo mi'in kava-i ini ve'e na tava te na tna-o nu ja ni ka'a-o, na jintatnu'un taka-o jin tna'an-o te suni na jikotoo ini ñuu-o ma koo tne'e te na jintaxita-o sawa na ko vii.

Nuni

Taka ñuu nuu vijin chi ja kachi'i ni kuu nuni jin ntuchi ntuchi kuu ja kua'a kuitika kasatniñu ñayivi. Tuu na ñu'un kua'a kante va'a mamac ñayivi, ja nte va'a nuu uu, nuu uni, nuu kuun, nuu nu'un, ni kektaría ka jitu in, in ñayivi. nuu vijin ya'a chi tuu ntute ja koso itu, yukuan va tuu kachi'i ñayivi iyu koso, chi itu savini kuu ja kachi'i, ka ke ja'a-i kachi itu yoo Un'un xin yoo iñu naxani ntenta maa savi, te yoo iñu xi yoo uja katava-i yata in te nuu oko xi oko, uu ni kivi te katava-i yata un.

Ya'a kentoo ma itu kua'nu kuu isa, kuu ntixi, te suni kuu niñi te jiskee-i yoo uxi in.

Nuni jini'in ya'a chi masu jaa kuya'vi ku chija kuatniñu se'e ni kukuu te nuu kajini ja kenta kuatniñu-i te jixiko-i jakuni sani jini'in xu'un kuatniñu nani ja'niña'a ja jikuu jin se'e kuu mai sa'ma, ntija, xiniñu'u xi nani ntatniñu kuatniñu.

Ya'a te kuka'an-o ja ñayivi nuu vijin ya'a ja kachi, itu yikani jakun jaka'i chi masu kua'a ja xiko-io.

Iyo uu nuu ntuchi ka satniñu ñayivi, ntichi ja kivi ji'in itu jin ntuchi sikuita maa ini ku ntuchi kucchi tnuu jin ntucchi kuijin, ntuchi ka kivi jin itu chi in ni kivi yukun va nani ntuchi nta'a viyu, te in ni tniñu kuku jin itu ja sikuita, jata in jin ja yata uu.

Jaa ntontee ntuchi ya'a va samaka, chi stneeñuka ntichi nte chi kantee sa sikee ninñi, ya'a taxi ndichi saa ntuu maa ntucchi ma saa maa kenta ntu-tutu.

Jaa ntuchi tnuu jin ntuchi kuijin kuechi jaa sikuita maa ini, chi yoo uxi katnu'un ñayivi ntuchi yukan, te kasyichii te taxin jin nuu yuu na va'a ma kivi ñu'un te nene kenta.

Ntuchi kuu ja va'a ka jaa, te suni tuu ka xiko kua'a ñayivi chi suni tuu kaxiko kua'a ñayivi chi suni ja kakuu nteyu se'e, ve kukuu. Ya'ani kuu ja ka chi'i ñayivi ñuu vijin ja siki itu. Teja siki jaa titi chi masu kua'a jaa kajatata-i chi sani kuu: tichi, nte'ya, ntoko iñi kuu ja ka jatataka-i, te ja inka titi chi tuu kun ñuu vijin ya'a.

In ña'an luli ntuvi nana

Iyo uni kuiya ya ni'i nana luli nani Toña, je ña'an nanuku-u nínuu nchise'i-va nana-an, chi ntuvi jini-in ichi, chi in u'vi ntuvi kie'ne metu'un-un je yukuan re nchu nuu-un nuñu'un nu nee-e, chi-in yuvi kuvi je iyo kue'e vi'i yuu jin yutun nijia, suni iyo ve'i kaá xiñu, ñu chu'un ranute ten'en, je nkachi ña'a luli, ne nu iyo nana in, chi o kuvi in ña'a luli, iyo una kuiya, soo nkuvi in luli yanini je suni sukudn iyo ya ma si ini je ñoso siki in yuu je nkuun nute nuu-un.

Yukuan je nkiene yu'vi-i ya va'ji, ra nu've na'nu nu iyo yuku, je nikatu'un-un tata-a nínuu iyo ñaña nana-an.

Sa nkuvi ya nikatun je njia'a-a in vitu yukuan je nani'i ichi luli je ñu'vi- i ntuvi jini-i nasa'a.

Ntuvi jiani Nama ini sa'a, soo ne kue je nakani ini-i, ya xi'na ñu'un, jiani ini je nane'e xini ne nu iyo sukun rayuku, nini-in tee vaji nu ni ra niyɨ `yu je nkachi nakuivi ka ya'a, je nkachi ya yukuan vaji tata. Je kinoo nee etu'un-un je jiani ini re tun tata kuvi ña sa kuyatin. yukun je nakuni tata maa kuivi-ña.

NKachi-i; tata, tata; ne nu iyo nanan- ðn.

Yukuan je nkinoo tee ne'ya-vi'i-rema, je nkachi, ya luli vi'i-ðn je vii ya iyon- ðn, yukuan je nakani ini-in

Na jie'e va kuni - ð n kinanuku - ðn nana- ðn, re ni'i-ña, ya iyo kumi kuiya ya

Ne'en je ko'on ichi luli ya'a nkachi- re nuu-un, yukuan je ntɨ ð n-re na'a-a je kua'an-re jin ichi luli, nkinaka-ðn no nkachi-re nuu-un je kuachi ninimani-re-maa.

In kivi nu ya'vi

Taka ñuu taka Teyu ka sa'a-i ya'avi, in ya'vi ka'anu, te ya'avi ya'a nani ya'avi ntiyi, kivi ya'aviya'aku xini yoo uxi jin in yoouxi in taka ñayivi kajaan, ka ja ñayivi ka oo xu'un suni ka jaan na'an ñayivi ka kunta'avi.

Na ntakani ini-o te kuini-o, taka ku ja jaa-o, chi ña tu ñuknun ini-o, ña tu tna-o ni in ita, nta kani ini te kuini-ro nuni kenta kivi ntiyi xi viko ntiyi, te knua'an koo nuya'avi te ni jini-o ita knuaa ja vi xee oo te ja jikainu'un-o naxa nte sawa knuaa-o kuxi nte xaa naxa ni kenta xu'un-o, na kakatnu'un ma-o, ma ku tnaa-o in ita knuaa ini itu-o xi ma kuite, xi ma knua'anu, ja ni sa'a-o te ni jini-o ja tu ni ja'anu, xi ja kukuxi-o ja tnaa-o in ita ya'a, xi ke ka ja inka ñayivi na tnaa-i na kuito-i- te su'vani kni'in-o jin xu'un te knua-o, te nu ña tu na xu'un na xa knua-o, xi su'uvani kunte'e-o ja inka ñayivi kanteva'a-i ita nu na-i, ntakani ini-o te kuini-o ja oo ja knua-o te oo ja ku tna-o, koto tnuni-o te na tna-o in ita ini itu-o te kuini-o xi kuite xi ña'a, te nuni jite nakoto sawa na kua'anu.

Masu manimani ita ku ja ja-o, suni ja-o xita stila sawa kustnee nu na-o ja ni jikatnu'un te ni jini-o ja ma ku ja sa'a-o xi na va'a ja-o.

Kakatnu'un tata-ro te kuini-ro ja taka ku ja kajante, o ñayivi chi ka ja-i yikin, naña, ntixi, taka kaja-i kivi ku viko ntiyi, tee nava'a ka ja-i, ñatu nañu'un-i ja sawa jichi'i itu xi jin tna-i in ntu'u ta'ayu, xi in ntu'u nuni, xi sa ñatu kaknuini ma-i ji satiñu-i, ña tu jini-o ka janta ku ja taka ku ja kaja-o, ka ja-o onte in ya'a kuii, ja ku tna-o in ntu'u-i yata ve'e-o te koto-i na kua'nu-i te taji ja ka-o, xi in yutnu kun nte'a xo ku kuxi-o tna'a-o ntute ja'anu sawa kua'nu te tajinu ja vixi kaji-o, ja-o ja ña tu kana nu ñu'un nu ñu koo-o te suni ja-o te ku ja ku knua'anu nu ñu nu teyu-o, na keja'a-o ntake ini-o sawa ma kuntetu-io ja ja jitna inka tna'a-o te yu sa ku kna'anu ini-o, suni na keja'a na'a-o satiñu-o sawa ma knua nti'i knua tu'u-o, nteja ku nu ñu'un nu oo-o te na tna-o te nteja ma ku te kuti tu nu sa'a-o chi kuti knua-o, makukuxi-o chi ña tu va'a, keka ja na kunu-o na ku ne'e-o satiñu-o nu ñu'un-o te kuini-o ja ña tu chi knana ja ka ja ko'o.

Na kuna'a-o nu ja knua-o nani in ntatiñu kuini-o te na kunte'e-o xinaka nuja oo va'a xi na kakatnu'un in nu ya'avi sawa kuini-o xi ña tu nteya'vi ka te yu sa knua-o, chi oo ñayivi ka te ya'vi ka-i, suni na kani ini-o nte ja ku ja jiniñu'uka-o te yukan ku ja knua-o, suni na kunte'e-o ja knua-o na ko va'a te na ko ja-i chi oo ja jani kunu xee oo te yukan kuja ña tu kante ya'vi, nu nteva'a-ro xu'un te jani ini-ro ja oo ja knua'a-ro, nta kani ini xinañu'un ka nteja jiñu'un ka ro te yukan ku ja knua'a-ro, ma kuatiñu nteva'a-ro xu'un-ro chi tnunto'o xee ja ni'i-o, ni ntu ni ntu satiñu-o te yu xa kachuya'vi ña-i yukan ku ja koto-o xu'un ma stivi nteva'a-o sani ore ja kua-o ja ka-o suni na ntuku-o nteja chi tuñaji'in-o ma knua-o xita vixi lilikin jin in ntute vixi te yuka kuku nteyu xi xita-o chi ma chitu-i chin-o, su'va sa'a kue'eña-i koo in kivi te kuku-o te mani'i-o tatna kuku-o, va'aka nu kokni'i-o te na ntuku-o nteyu ji xita kajji-o chi yukna chi chitukaña-i ji'in-o, na ntuku-o nteku nu oo ntoo te yukan ku nu knua-o, ma kua-o nu nte'e-o ja ñuyaka xe nu kuya'vi, yukan kuini ka'an ja ñatu o ntoo.

Tu'un lejo

Niyo in ichi tata lejo nikan xu'un nu tite'ya, kuenta jie nuni ya nkachi ya neke'en. Ya yukun je jia'a tite'ya xu'un nu lejo je nkinoo-ra ya naku'va nuni kivi ka'vi. Sukuan kinoo-ra. so xu'un chi ntuvi kuna'a ni in kivi ntuvi niyo xitin tata lejo.

Ya yukuan je ñakune'ya in rachetan je nikan xu'un kuenta jie nuni. Chetan nkachi nu lejo ya'a iyo xu'un je kinake'en maa in kivi nkachin, ya suvi ma-re.ya nkachi nu tite'ya. Sukuan nno'o tuku lejo je ninoo ntuku xu'un-ti. Re suni maa tuku lejo ñakune'ya ya'u je suni sukuan noo. je suni noo ntuku ya ni xu'un, ya yukun je ñakune'ya tee nuku kitit yuku. Yukun-re tee nuku kitit yuku jia'a xu'un nu ti je kinoo ya kinake'en nuni ya kivi kanchi sakuan kin ra kitit.

NKanta kivi nake'en-ra rakaji-yo je nkanta tite'ya je nkachi-i nuu lejo.

_Ya vajin jie nuni ya nkachi-yo. je naxiniko lejo:

_Re, tuun kunetun nuutin sukua nta'vi in se'ya luli ñasi'ti - in.

Chiyu'u maan yukuan, re tuku yaji-i noo.

Je tite'ya ñakiyu'u chiji in yaka luli, sa je ntaka chetan nake'en nuni.

Sukuan niyo je nnaxiniko lejo nkachi kunetu matin'in
 chi ni'in-in su yaku, kunéya re kunin, nane'en yaka luli.
 Rachetan nane'en yaka luli je ñaji tite'ya.
 Yukuan je nkachi lejo nu chetan ya kikuyu'u-u chiji in chika,
 chi kanta in va'u.
 Ni kukuentu-ra je nkatan va'u.
 Va neke'en nuni tavi-in nkachi-i.
 _Kuvi vi, kunetu tin nu'u, je tajin tin kajin. Kune'ya,
 nane'en chika je kunin na nani'in- in. yukuan je nkene
 chetan, je ñajii va'u chetan,
 Yukuan je lejo nkachi nu va'u chiyu'u maan teñu rayuku
 chi kanta tee nuku kit'i yuku. Nkunu tin je nkantan tee jin
 tujii jin ratina.
 _Vajin jie nuni ya nkachi-yo _ nkachi-i
 Yukuan je nkachi lejo;
 _Kunetu mati'in, je tajin kajin su re
 yaku.
 Yukuan je nxine'en nu iyo va'u kane'en, san ñanini tee
 nuku kit'i yuku ya nkachi va'u. yukuan je nkachi lejo:
 _Nkineke'en-on nuni, iyo ika, ne xini yuku.

Sa je kua'an-ra ichi je nkanta-ra nute kunu vi'i, re tun in ñi vɛ kute, nkuvɛ kene. Yukuan yoso nijin vitu luli te'yu. Yukuan je ñakoso lejo nuu-un re ntuvɛ nnankuvɛ. Sa je tee nuku kiŋ yuku nchiso in jie'e nu vitu re nta'nu-un maa te'yu-u.

A nkachi tee nuku kiŋ yuku_, a ntuvɛ jia'a nu yutun te'yu

_Ntuvɛ, _ nkachi lejo _, ntuvɛ na no'o- in. A ntuvɛ jini -in ya sa'a ka'ñi -maa-an.

_Yukuan je nsama lejo ichi jin tata-a je nkusi ini lejo luli ne nava Si i i.

Kune'ya sa jia'an je kunin nkachi. nuu tee nusu Yukuan je tee nuku kiŋ yuku nkaa, ne sava ito, yukuan je nta'nu

yutun teyu. Yukuan nkininkava nee nuu kunu. Sukuan je ni i tu'un nuni jin tata lejo.

Tu'un tee ka'an ñuu nu savi.

ÑAYI VĪ KAJE'EN NUU Y AVI

Na kuninai-yo ntexe kantatnu'un tiyu Chente jin tiya Lupe siki ñayivi kaje'en nuu ya'u.

Tiyu Chente katnu'un-de nte antema veji ñayivi kaje nuu ya'u, ore keika-de te keje-de nte ya'a jin taka ntatniñu kaxiko-de nuu ya'u nuu ñayivi jee kaje kuan kaji jin se'e nti'i kivi ve'i.

Tiya Lupe jee kukajika ini-ña kachi-ña nuu Chente, iyo nayivi veji ika xin nte inka ñuu te sini iyo ñayivi veji vaini; ñayivi veji ika kajee jin kaate ñayivi veji taka ñuu iyo yatni, keikaje'e-de kaje, iyo ñayivi kasa'a uu uni si u'un ore je keika e'e-de chi vasuni yaini ñuu-de nade o intiso vei xin-de yukuan kuu je kueni kueni keika-de te kaje de nte nuu ya'u nuu kaxiko-de je intiso-de si kajen-de taka ntatniñu je keinu'un-de ve'j-de; sini sukuan ore kasa'a nayivi ineva'a ka'a chisin je ika xin kajee-de, vei xin intiso kaa yukuan kue xin keika, via ore kun sau ka'u xin kuu ichi yukuan iyo kivi jee ni tu kakuntey kaa

jee nte nuu ya'u chi katni n nuu lakua te yukuan nii kakento, te nayivi nta'u ta kajee xiko nuu ya'u, sukuan kanto'o ñayivi kaje'en xiko taka ñuu nuu ika xin chi tu yova'a ichi, te ñayivi kaje'en xiko nuu ñuu na'nu natna Ntinuu, Nteya, Ñukaa, Ñuntuva, si maa Ñuu ko'yo, tu kanto'o sukuan chi ni n yukuan va'a xin iyo ichi nuu keika kaa.

Tiyu Chente, katnu'un tuku-de, te nte kuu nuu tu jee inka ñayivi nuu ya'u si natnu nayivi jee keika jin kaade kantoo nuu lakua te a nt'i ñayivi kaje'en nuu ya'u kaje'en xiko si nte kaje'en sa'a.

Tiya Lupe, naka'an tuku-ña nava kukaji ini tiyu Chente te kachi-ña nte'e Chente kanuu xin je ki'in ñayivi nuu ya'u, chi iyo ñayivi jee xiko te iyo ñayivi je kaje kuan, kani xini-yo ntexe ni'i-yo ntatniñu eñu'un-yo nu ta jee ñayivi kaxiko, nuu nt'i kaa intiso taka ntatniñu ebu'un-yo ntoo inchi jee kuechi ka'u xin ka ka nte kuan-yo je kaji-yo jin se'e-yo nt'i kivi, te nuu mani ñayivi kaxiko jee de tu ñayivi kajen, nte kuu, ntexe kuya'u je kaxiko ñayivi je kanto'o xin.

Naxi Kutatna-o

Ña'an tatna ku Julia te neva'aña yuku tatna ñatuu jaan-ña yuku ya'a nteka-ña; minu stila, minu savi, mansaniya, ruda ntikin kulandu, chikin yikin, soo tikuaa ji'in inka ka.

Yuku ntuku-ña nu yuku; Yuku kawa, yuku natna'an, yuku ixi yu'u te nija'nu, yavi tikichi, yavi stila, ña'mi iso, yuku isun.

Kachi Julia ja kue'e kuun, ntujan.

Chi kene'en-o in nta'a mansaniya, in nta'a minu stila xi ita minu, minu yii, te jikee nu in tinto'o jiku'un kuun ñajin luli ntute, te nu ja jiso va'a yukuan te ko'o ñayii ku'u, nu suchi luli kuu-i chi jikun nu ñajin luli te kua'a-o ji'in in tikasin luli, te nu ñayii nija'nu kuu-i chi ko'o-i in ñajin luli ntute yuku nii ntuu, nu ntí'i chi ntasa'a ka-o nava'a maa kumani ja ko'o ñayii ku'u te ntuva'a-i jiniñu'un ja makaa-i xe'en, ntute minu savini kuta'vi-i.

Suni ka'an Julia ja nu ñu'un koo kuechi chii-o chi sa'a vi-o in nu nta'a chikin jikin, masu kasun-ti chi sukuan koo yi'ini-ti ntiko-ti, ja jiso uni ñayin luli ntute te jikee yuchi chikin yikin, te ko'o ñayii ku'u, nu suchi luli kuu-i chi sava ñayin luli ko'o-i te nu ñayii nija'nu kuu-i chi ko'o-i in ñajin luli ntute yuku yukuan, nii ntuu kuko'o-i, te nu kuini ka ntute chi ntasikuiso inka tuku, ko ntaxisama-o yuchi chikin ntiko in nu nta'a ka te ntakuiso tuku ntute saa ko'o ñayii ku'u chii. suni sukuan sa'a-o suchi luyii nii ntuu ko'o-i ntute, te nu kuini ñayii ja koo vixi ntute chi kuu sikee-i ja vixin.

Naxi ki'in-on inka Ñuu

Nu nkakeja'a ñayii ntututu-i ja kujintuku-i ja kukaa ku ko'o-i chi kani xeen nkayujika-i, chi masu in ni nu nkajoo-i chi ñatuu ni'in ja kukaa-i, chi kiti yuku, nte'ya ji'in yuku kuu nkayujaa-i yunti'i, yukuan ku ja nkayujika xeen-i ntee kani'in-i nu oo ntute kuko'o-i. te nkayujakoo na'an ka-i te nti'i ja kukaa-i te inka tuku kajika kua'an koo te kantiso yata-i nta'a tniñu-i ji'in tnuji-i, suni kani xeen kajika-i saa kani'in-i inka nu kujikoo-i, kuiya saa chi maa tnujii yutnu, yuu, ji'in tnujii yiki nkayujatniñu-i, te sa'ma-i nkayukuu ñii kiti nkayuja'ni-i, te ja nkani'i nuni te nkakeja'a-i kajitu-i itu nuni, yukuan te nkajini taka ñayii ja ñatuu kaya tniñu jisa'a-o nu itu jika, yukuan ku ja nkantuku-i in kiti kuntiso tna'a tniñu nava'a yachi ka kentakoo-i nu itu te kiti ya'a kakuu vuru te nkentoo-ti chintee-ti tna'an-o ntee vitna, suni jaku, jakuni nkajini ñayii ja va'a ka kaya tniñu ki'in-o nu yoso-o in kiti.

Te nkantuku-i in kuayu yuku te nkakuntee-i tna'nu-ti, te suni ntee vitna jatniñu-ti.

Te suni sukuan nkanto'o ñayii ñuu-o nu ja'an koo-i ya'vi chi oo ñayii kantiso yata in chika, in ñunu in nto'o ñu'un nta'a tniñu kaxiko xi kajaan-i, ko masu kakuntee-i ja kua'a chi jakuni kantiso-i, te nkii ja nkantuku-i in vuru te nkajito tnuni-i nu janta ku ja jiso kua'a-ti, in tee jeka-ti kua'an-te ji'in-ti yuku tutnu te yukuan jini-te ja maa-te chi in nu'ni tutnu xi ntuku kuntee-te, te kiti yukuan chi kuntee-ti uu nu'ni-nu. sukuan jaku, jakuni nkakaya kiti kantiso tna'a tniñu, te nu ja'an tata-o ya'vi chi nteka-te uu uni vuru kantiso-ti, kisi, nte'ya xi nuni jaxiko-te nu ya'vi, te nu ntikokava-te suni ntiso-ti nta'a tniñu keen-te nu ya'vi ja kuu ve'e-o taka kii, te suni sus-ti ntiso nuni, staa ntute ja'an-ti itu ji'in nana-o kii Kivi tata.

Vitna chi masu kua'a ka ñayii kajjika ja'a ja'an koo-i ya'vi, te suni iyo ñayii ñatuu ka jika ja'a-i nu ja'an-i yuku yoso-i kuayu xi vuru.

Ya'a kii te nijjiyo in tee ntuku naxi ki'in yachi ka-o ya'vi te sa'a-te in yutnu jiko te siketna'an-te uu-nu ji'in in yutnu ntaa, yukuan te siketa'an-te uu kiti ntee, kayita-ti, yutnu yukuan, te suni nkantuku ñayii naxi ya'a nta'a tniñu nu ñuu yata ntute, ku ja nkasa'a-i in yutnu kaa jika nu ntute, te sukuan nkuu ya'akoo nta'a tniñu Ñuu Yata Ntute iyo ñuu-on, te oo inka yutnu jika nu tachi te yutnu yukuan chi yachi xeen ka kenta-nu inka ñuu ka'nu, Vitna chi ñatuu ka na tnunto'o xeen kajjiyo-o chi ja kenta karru ntee ñuu-o, ja kuntiso-nu nta'a tniñu ñayii te suni jiso-nu kiti ji'in ñayii. Suni oo inka yutnu kaa, jika nu ñu'un te yutnu ya'a chi maani ñuu ka'nu jika-nu, ñatuu kii-nu ichi ñuu-o.

Ntatiñu iyo nuu ya'u

In tee skua'a jin ÷ n suchi je'en ve'i skua'a kantatnu'un-de jin-i si vi ntatniñu je kaxikotna'a-yo te ñayivi tatu je veji nte inka ñuu iyo ika.

Tee skua'a katnu'un nuu suchi skua nuu ini-i nte kaxiko nuu ya'u.

Suchi skua'a nakachi nuu tee skua'a ntí'í je kaxiko nuu ya'u, nuu ya'u kaxiko kue'e sin ntatniñu, natnu nuni, ntuchi, ista nuni, ista stila, kuñu stiki, kuñu chuun, kuñu itnun litu si lanchi, ñin, nama, ya'a, tinana kue'e, tinana soo, ntute vixin, ntute kiyi, ntute uva, ntí'í je vixi, sa'ma, ntijin, taxini, nto'o, yuu, kanika.

Tee skua'a kachi-de nuu suchi skua'a, yova'ani na va'a je ini-ro ntí'í je kaxiko nuu ya'u, te vitna kuni-ri kachi si n-ro nte ke'en xiko, tna'a-yo je veji nuu ñu'un vijin, nte kaxiko ñayivi veji nuu ñu'un i'ni te nte kaxiko ñayivi je veji nte inka ñuu iyo ika.

Suchi skua'a nte'e-i nuu tee skua'a te kachi-i, ajan, na keje-na jin ñayivi veji nuu ñu'un vijin kakiji xiko nte'e vixi,

nte'e tuinu tikuiti, ista nuni, ista stila, ntute kuijin; tna'a-yo je veji nuu ñu'un i'ni, kakiji xiko-de taka titi vixi ntnu ntika, tukue tukueya, tukueko, vijin, ntoko tnuu, ntika je'e, mangu, ntoo, ntute ntoo, ntuva ntusu, ntuva tnaan, yuva kata, ntuva yanto, titi kue'e, nuni ntuchi, te sini kaxiko-de ntivi, chuun, litu, kuchi te iyo kivi je kaxiko-de in stiki .

Te vitna nakachi-na je kakiji xiko ñayt vi je veji inka ñuu ika, tee ya'a kaxiko-de sa'ma ku'un tee, sa'ma ku'un ña'a, sa'ma ku'un suchi nti'i, taka ntijin ku'un-yo, t+kachi, pañu, ntute vixi, ntute uva, ntute ki yi, chaka, ya'a ichi, te tutu keitniñu-yo jin se'e-yo nuu ve'i skua'a.

Tee skua'a ni kusu xin ini-de je ni ka'an suchi skua'a te nikachi-de nuu nti'i suchi skua, sukuan kuni-ri je sa'a nti'i -ro na-ro nava ore je-ro na-ro ku-ro tee ne'nu, sa'a va'a-ro tñinu te sa'a tñiñu xin-ro nava kuu va'a ñuu-yo te tu sta'u-yo tna'a-yo natna kasa'a inka nayivi je tu eni xini chi ni naa tu ini je sa'a.

te kajeen nuu ya'u, ntexe sa'a maa-yo nuu jee-yo jinin
ika ntika te ni in ñayivi tu jee kuan, ntexe sa'a-yo nu kuni-
yo kuan-yo tatniñu eñu'un-yo nu tu nikuya'u ni eku je
kua'an xiko-yo.

Tiyu Chente, kuta'u-yo nuu-ni chi va'a xin ka'an-ni vitna te
ni tukaji ini-na je kanuu xin ya'u chi yukuan kuu nuu
kantututu taka ñayivi te kaje'en xiko, je kaje'en kuan,
yukuan, yukuan kuu nu ni'i-yo taka je eñu'un-yo kuan-yo si,
je eñu'un-yo xiko-yo nava ni'in-yo xuan-yo je keiñu'un-yo
kaji-yo jin se'e-yo, sa'ma ku'un-yo nayo si ntijin ki'i -yo, sini
koneya'a-yo xu'un nava kuan-yo tutu si taka je keitninu
seé ore kaje'en-i ve'i skua'a.

Ñu'un Kuu Va'a

Ntii kii, ntii kii jitonte-o, ñu'un kajitu, tata ja'nu ji'in tata-o te kajini-o ja ntitna'an nuu-i teky-i ko jiniñu'un ja kuini-o ja kajoo kua'a nu ñu'un iyo, iyo ñu'un kuijin, ñu'un kuaan, ñu'un ñu'ma, ñu'un kua'a ji'in ñu'un tnuun.

Kua'a nuu tniñu nee ñu'un chi nuu-i keneko taka nuu yuku jaa-o, te suni nuu-i kanuko ñayii in, in Ñuu na'nu, Ñuu kuechi, suni nuu-i kakuu ve'e in, in kiti kuechi kuechi kajoo ñayivi.

Suni maa ntunaa ini-o ja ñu'un chi oo inka tniñu ka'nu xeen tnii-i chi nuu-i kañu'un taka ja sikue'nu taka yuku kui kaa-o te suni nuu-i kene ntute, ñu'un yuu vii, suni chinte-i taka yutnu na'nu yuku kuechi ja katnii va'a yo'o-nu te mantuva-nu, nu sukuan te ñatuu ñu'un iyo chi masu kuu koo ñayii, ni in nu yutnu ni kiti.

Taka nu ntikin, nte'ya, ita ji'in nta'a yuku kuui kajaa-o chi nu ñu'un kene koo, vitna te kakatnu'un-o maa-o naku kene taka yukuan nu ñu'un, nukuu nu maa koo ja oo nu ñu'un.

Nu jakoo ñu'un ntee kuiya jana'an xeen ka chi kua'a ka yuu jjiyo sa ñu'un, te ja kani ntute savi, kani tachi ji'in ntuva i'ya nkati nu yuu xi toto te jaku, jakuani nkeja'a ntuyuchi-i, te nkeja'a keneko kiti kuechi, kuechi ji'in in yuku luli xeen siki yuchi yukuan, te nu kaji'i-i te kantuu-i ja'an yuku, te yukuan kani'in inka kiti ji'in inka yuku ja kukaa-i, sukuan jaku, jakuni ntukokon ja'an siki toto te sakanuu ji'in taka yuu kuechi te ntuu-i ñu'un nu kene ja kaa-o chi nu ñayii sa'a tniñu te chi'i-i in tata, ntikin te ñu'un chinte ña'an, ku tachi ji'in ntute yukuan ku ja jite te ja'nu chi nu ñu'un ni'in-i ja jaa ji'i yo'o in, in yuku ku ja kuu ja jaa-o. suni kanuu ja kuini-o ja in in, ñu'un chi siin, siin kaku ja kene nuu-i, chi masu inuu ku taka-i, chi oo ñu'un va'a, oo ñu'un nta'vi te oo inka ja nta'vi xeen ka, yukuan ku ja ka'an-o ja masu inka ñu'un kaku-i, ni masu inka tekú kanee-i'

Ñu'un kuijin ji'in ñu'un kuaan chi jaku ka ja kee nuu-i chi ñatuu kua'a ja'an yi'i, nu ñu'un kua'a chi ñatuu ja'nu ja kivi nuu-i chi ñu'un nta'vi xeen kuu, nu ñu'un teku ntee ji'in ñu'un teku yĩnu'ma chi kuu na'ni, chi masu kua'a ja'an yuku yi'i, te ñu'un tnuun chi va'a xeen kuu chi yi'i kua'a ja'an yuku jikotaji ntute savi nuu-i, te suni kentoo taka nta'a yuku, nta'a ite, ñama ji'in mi'i nu nti'i ntutu taka ja joo nuu-i te taka yukuan te'yu te ntuu ja'an yukuan ku ja ntukokon ka.

Ñu'un ya'a chi kajoo nu ya'a in yute, nu oo yute lule ji'in nu oo yoso, ko kuna'an-o ja masu maa ini ñu'un kuu chi kanuu ja kutu nava'a sakanuu va'a ñu'un ji'in ja'an, ntute, savi te kivi tachi ji'in ntuva i'ya nkanti yukuan te koo ko'yo te kute vii in, in tata kivi, te nu oko xi, oko un'un kii te ntasa'a vii-o nava'a kue'nu va'a ja chi'i-o.

Nuu ku Kachi'i-o

Masu mani mani ñuu-o ku nu kachi'i nuni, suni oo kua'a ka ñuu nu ka chi'i tata-i nuni, na kanuu in tnu'un ya'a te kuini-o.

Kaka'an tee ka nani maya ja ka oo jika-de nu ñuu-o, ja chu'chi ni ka sa'aya jin ñuja nuni kuu kuñu-o, te xi'na ñu'un

ka ni ka jito tnuni-ya jin ñu'un te ña tu ni ku, ku tnu'un ja ña tu ni ka oo jaitnuni-i ni ña tu ni ka oo kaji ini-i, te ni ka naa ini-i chi'chi-i, yukuan ku ja ni ka xi nca ñaya ji'in.

Ni kantakani inya te ni kasa'a ya in ñayivi jin ñuja nuni te ya'a chi ni oo jaitnuni-de, ni ku ni ka'an-de te suni ni ku ni ntakaya-de, ni ku ni junte'e-de, te ni ntakoto-de antivi te ni ntakuta'vi-de nu i'ya ntiuxi ja ni kuva'a va'a-de te su-de ku ja koo ñayivi.

Nu ka na'a-o ja nuni ya'a chimasu ini nuu kaya chi sama, oo nuni kuaa, nuni nti'i, nuni kua'a, nuni kuijin, te suni oo in nuni nani nuni tisi'vi.

Ku tnu'un ja nuni ya'a ku ja ni ka ju jaa chu'chi jana'a te nuni jini kivi ja ni kuva'a ñayivi jin ñujan nuni ja koo-i koto-i ñavi ya'a te ni kantakani ini-ya te ni ka ntuu-ya in tioko kua'a te ni kiko-ya ni ka kisia'a-ya nuni nu ñayivi jikoo nu ñu'un ya'a.

Yukan ku ja tee kaku nuni, ñayivi, nikajiñu'un-i nu chu'chi nuni, sa ni nu ku itu, suni ni kajiniñu'u-i mani ja nu ñatu chu'chi nuni ma kuteku-o, ku tnu'un ja ore nte ka jini ka, kaa nuni te kantastutui-ya chi nta'vi-ya ja kava-ya, maku ja kuiso-ya, ma ku ja ntaxitao-ya xi teñu'un-o-ya, ku tnu'un ja ore ja jite ne ña ntakaña, ñatu ka ja'aña tnu'un ja kuiso-ya chi su'vani sa'aniya te kantikoña mani ja ka kun nta'avi iniña-ya ja cho'o-ya.

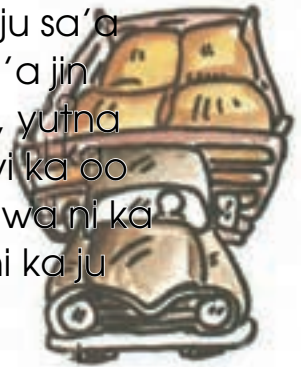
Ku tnu'un ja ore ka ntani'in in nuni nte kaa-ya te kantone'e-i ya chi nu ña tu te ku yika na'a-ya nu nu tata-ya, te ku ña'a-ya tee xi ñayivi ya'a ña tu ni ka ntone'eña-i kivi ni kentoo maisa nu ñu'un te vita te kuña'a-ni in tnunto'o na ji ku-i te ka jani ini ñayivi ja vatuni ko xe tnama xi ma kuka itu te yukna ku ja ni kakuto xe-i ya.

Ku tnu'un ja ni oo kua'a nuni te nuni ki jakoo te kanani español te ni keja'an ni ku tnama xeen, te ni kiakoo ichi yata ntute suni knua'a koo nte ji nuni ñuu-de, suni ni ka jiso-de tinana soo, tinana kua'a, tichi, minu, ku tnu'un ja suni kua'a ko na'a kiti kiti kurra, kiti ve'e, taka-ti kua'an koo inka ñuu.

Nuni kua'an inka ñuu chi ñatu ni kajatniñu-de-ya sanuja ka jatniñu ñayivi ñuu-o, nuni ya'a chi ja ni ka ja kiti ni ju ku, jin ja ni ka ju sa'a-de xita stila, ku tnu'un ja nu ña tia'anka. Jaan nuni ya'a chi jin chin'ntu, jin soo yutnu ni ka ju sa'a ñayivi nta'vi xita stila ni ka ja-i chi xita stila ja ku va'a jin ntimani trigu chi ja ji kuni tee ka oo xu'un ni ju kuu, yutna ka ju nuni ja nuni te ni kakuxi ini na'a ñayivi nta'avi ka oo ñu yukan chi jin nuni ni ka chinte xeenña ji'in ja sawa ni ka sa'a-i xita stila ni ka ju jaa-i, ñu jika ya'a chi ñatu ni ka ju chi'in nuni chi manimani trigu ni ka satiñu-i.

Ñuu Ñuu Ko'yo chi ni ka jito xeen-i nuni mani ja kaka'an-ja suya ka iya jito jini ña ji'in-o, nu ñatu na nuni chi ma kuteku-o, te masu manimani nuni kuja jiniñu'un chi suni jiniñu'un nta'a viyu ja jika kiti, ore oo kui jin ja niyichi, te suni ku sa'a xita kisi, suu, xita jatu, atoli, ntixi, te suni tatna na'a tiete ntixi, kua'a xeen ja kuu kuatiñu-o, yukan ku ja tata ja'anu ni ka jito va'a xee-de nuni.

Ña'an luu nta'vi

Na'an luu nta'vi
Ña'an ñusavi
ña nikaku nuu savi
Ñuu ka'nu ñuu vii
nuu ntee kue nivi ñusavi
takunintatu-ni a kukueni a kukueni
takunintatu a kukueni a kukeni
Ko'o ntixi
katsi ntixi
nikitsau nuu ñuu ñusavi
Ka'an sa'an savi
kuan in yaa yoli
ño'on kuu yaa ñuu Snuviko
takunintatu-ni a kukueni a kukueni
takunintatu-ni a kukueni a kukueni.

Autor Isú Krusi.

Chikava savi

Ne kuiya, in mil ñin sientu uni xiko xa'un, rañivi Santa María, yosoyua neeñu'un-ra ya Kivi xa'un yoo u'un, nututu-ra "Chikava savi", a iyo jika nee yat'in yu'u nute ka'nu. Ya ñuu ya chi neeñu'un vi'i-ra maa ya kachi-yo kava savi, chi re ntuvi ñane'ya-ra-ma je ntuvi kun savi kachi-ra. Kava ya chi vii iyo-o, kue iyo in ve'i ñu'un. Kava ya'a chi iyo-o ne rateñu in ra ichi nute ka'nu.

Ya viko kava savi ya chi sa'a-ramaa xa'un yoo u'un ya ntaka kuiya a kuvi in ya ii, viko ya'a chi nsu metu'un ñuu sa'a-ra viko, chi kue'e ñuu kuachi suni sa'a viko xa'un yoo u'un ya ntaka kuiya. Tee nee tiñu nantu'un jin ntaka se'ya ñuu, nasa va koo viko ñuu sakua nkinoo kanuun ñuu ya sa'a viko kava savi.

Ñuu ya'a chi iyo in tee nee siki tiñu veñu'un, tee ya'a chi suvi-re va jia'a yaji ratee kanta nu iyo viko ñuu. Tee kachi-yo ya kuvi matomu ntuvi ka'an se'ya ñuu xini-re chi re tun suvi-re kuini kunee tiñu je kachi re nu ra se'ya ñuu, ntuvi nini nanuku tee nee tiñu ya kuvi matomo ñuu-re, s'in ka jianu-re ñuu-re nsuka ñuu-yo. Kivi iyo viko chikava savi ya'a chi nu tutu-re jin ratee tivi kag je sakua iyo s'i nu iyo viko kava savi, je suni ña'a ntaka ratee nee tiñu ñuu ka'nu nu iyo ya kachi yo viko ñuu., ntaka-re nakana savi nuu iyo viko yukuan, nu iyo viko ya'a chi tee matomo yasini-re, kusama-re, kuxini-re uni vichi yaji-re ya kivi nu iyo viko kava savi, re tun nkuvi ñaji-re xita re nekechi-re, san ñu'un jin ntaka ranivi ñakaji xita ve'i tee kuvi matomo ya kuvi kava savi, je suni kua sa'a rañivi ya'a suni sukua sa'a-yo san iyon na in viko ñuu sa'a tee tetiñu ñuu ka'nu, ranivi ña'a ve'i ñu'un chi kue'e-ra ña'a, jee nakuetu in sutu jie'e kava savi sakua kuun Ka savi.

savi sakuan savi.

Rañivi Ñuu Santa María yosoyua re nkanta sa'a-ra viko ya xa'un yoo u'un ntaka kuiya je ña'a-ra nu iyo kava savi je kutan-ra jin ratee tivi kag, tee sika'ni kueton, ni ichi, je suni kuta'an-ra jin ratee ita ni ichi, sukuan sa'a-ra ne kua kanta-ra nee nu iyo chikava savi je xinu-ra in santu niso-ra, yukua-re jiani-ra santu ne ini kava, je suni jiani kue'e vi'i-ra iti ñuma, sika'nikueton, je yukuan chun-ra sujie ii nu ku'u je sakua kuña'a vixin nu iyo santu jin nu iyo kava savi sakua kun savi, rañivi ya'a chi ntaka kuiti-ra nakuetu ini kava je jika tavi'i-ra ya kuna savi nu santu nani siru, najje'e va jikan tavi'i-ra chi sakua koo ya tiñu sa'a-ra, jin niuñ Ñuu, re tun nkuvi nakuetu-ra je kajje-ra ji'i-ra ñixi ya kuvi nute kue'e nute uva,nute, nute xeen a xin nute kuijin, re tun nkuvi ni'i-ra nixi tukuni nakajje-ra jita-ra je suni sa nakuetu-ra kue'e ora, re tun nkuvi nakuetu-ra je niko tuku-ra ve'i ñu'un je ñachiso-ra santu siru nuu sukun ini ve'i ñu'un, sukuan va iyo tu'un ratee santa Maria, soo ratee jia'nu yana'a nakani-ra ya sukua nijia va sa'a-ra je kun ya kachi-yo savi na'vi je niyo ya tekun ratan-yo yana'a vi'i, je suni sukuan iyo inka Ñuu to'o a xin su ñuu-yo-ya sa'a-o viko Santio jin ra inka ka raviko Ñuu sa'a tee nee tiñu.

In tee nijito kiti yuku

Ku tnu'un ja ni oo in tee ni kunta'avi xeen te ñatu ni'in-de nuku kuña'a-de ja jikaji se'e-de jin ñasi'i-de te ni ntakani ini xeen-de te kua'an-de yuku ntuku koto nukuu jikaji se'e-de, te ñatuu nu ntani'in-de onte ja ku kua'a xeen jika-te yusa ni jini in tu'li te ni jani ini-de ja kente-de sawa kunta'a-de no'o-de ve'e ja jikaji se'e-de, ni ñatio'an ka ja ke'nte-de tu'li nijinide te ni ja in lumi jita-ti nu ita yuka te ni ke'en-ti ichi te ni ntawa ntiji-ti te ni juko-ti, te ni sontikini-de-ti te kua'an-de ji'in-ti siukan ni ka ku-de ji'in-ti, jaku ntawa ntijin-ti te ja tna'aña-de te ntawa tuu-ti inka jichi, siukan ni ka kuu-de ji'in-ti onte ni ja Ko-de in yavi te ni kivi-ti suni ni kivi na'a-de ntikin-de-ti, ni keeko jiyu inka yata yuku, te oo ni ja nijika tnu'un nasa ni kenta-de te ni ntakani-de te suni ni kastnu'un-de ja kunta'avi xeen-de te ntuku-de tiñu sa'a-de, nikastnu'un te yukan nuu-de ja na kakan-de jakuka te ntani'in-de tee kuña'a tiñu sa'a-de.

Ni kuntija, jakuni-ni jika-de te ni kenta te nijika tnu'un nu ku sa'a jikua'an ichi yukan te jiña'a-de ja tniñu ntuku-de, te jiña a te yukan ja kuña'a-de tiñu sa'a-de nu ja kuini-de, te jiña'a-de ja ku na tiñu sa'a-de te nikastnu'un tee yukan nuu-de ja koto-de kiti yuku, ja kaku isu, iso, taka kiti ka oo yuku, yukan ni niju ku tiñu ni sa'a-de.

Nuni jinu in kuiya ja ni oo-de te nikastnu'un-de nu tee satiñu-de ja no'o-de ve'e-de chi ja ni jinu kuiya ni sa'a tiñu-de, te jiña'an, te ja na kastnu'un tee ya'a na kivi nte-de no'o-de ve'e-de, chi kuña'a-de in se'e si'i-de ja tnanta'a-de jiin tee nisa tiñu nuu-de, ni jinu kivi ja kee-de ja no'o-de ve'e-de te ni jani yukua te xi nuu nisatiñu-de se'e si'i-de te ni jiña'an-de ja na ka'an tee ya'a na nte-in ku ja kuini-de ja tnanta'a ji'in-de, jiña'a-de ja ña'a chi ja oo ña si'i-de te ma ku ja tnanta'a-de inka jichi ko ña tuni ja ka'anu ini tata suchi si'i yukan te onte ni ka'an-de na in tnanta'a ji'in de.

Ni nti'i ni kanta tnu'un-de te ni jiña'an te ya'a in nto'o ka'nu ja na kuntiso-de no'o-de ve'e-de, te jiña'a-de ja na kuka-de chi jatna'a kueña sesi'i-de, ni jiso nto'o ka'nu te ni kee-de, te ntetu koto neku jaina'aña suchi si'i yukan te ñatu-i, ni ntaja-de ve'e-de te ni sa'a-de ja ni kastnu'un te yukan nu-de, te ni jani nto'o ka'nu ini yaka-de, kivi uni ja ntuku-de ja ntakune-de te ña tuka ni ntanune, chi ja ni ntukava ntaa kuiti yaka-de kuu tnu'un ja ña tuka ni kunta vi-de.

Inkaka tniñu

- Suvi yukuñuu ni, ñu'un si tniñu kono chiji ni keini tna'a-yo sa'a tiya Chenta, na ntatnu'un-li nuu-lo na-lo nte xikasa'a tniñu tna'a-yo nte naa e na'a xin, na ni je'nu-li, vitna nte'e-lo, nte na iyo uji uu kuiya-li, tata-li jin nana-li nikonteka-de lu'u ni je'en-li jin-de ve'i tata ne'nu-li te yukua nikukaji ini-li je sini ixi lanchi keitniñu ñayivi kasa'a taxini, te suvi yukuan ni chi vitna sa'a-de ntijin je'e li'i je niyi't made te sini nixiko-de, ñayivi ne'nu, nikukaji xin ini-de, ma-de nikasa'a nti't je nikei tniñu-de natnu sa'ma ntijin, taxini te tikachi-de te vitna chi nti't kua'an naa ini-yo chi tuva kasa'a maa-yo yukuan kua'an nti't chi vitna mana kajen-yo nuu ya'u nti't je keitniñu-yo je kuechi tu ini-yo nayo je nti't je kasa'a tna'a-yo taka ñuu, yukuan kuu je va'a ka je kasa'a tna'a-yo, savi je kasa'a kaa je iyo nuu taka ñuu chi tu kasa'a va'a te ya'u xin nte kuan-yo te tu kanta xu'un-yo.

- Ntatnu'un-yo jin ñayivi ne'nu chi yukuan kuu je va'a ka chi kasa'a-yo jin nta ka maa-yo te kasa'a va'a-yo asi natnu je kajen-yo nuu ya'u.

- Nte'ena sa'a tiya Petra, ikuni-ña sa'ma nta'u je kasa'a jin kachi sa'a-ña xiyo, su'nu te su'nu kaa, nantia luu sa'a-ña chi nte ita iku-ña nuu su'nu tee te su'nu ñu'un ña'a sa'a-ña puntu krusi, yukuan kuu je kachi-yo je ya'u xin ka nte sa'ma ya'a suvi je jen-yo nuu ya'u, yukuan kuu je nuu kua'an ñaa ini-yo, naa katnu'un-yo nuu ñayivi ne'nu, te natnu kataji maa-yo taka je ke'ji-yo, sini sukuan na sa'a maa-yo taka je keiñu'un-yo ku'un-yo si ki't-yo,

- Sini tiyu Selsu, santniñu ni-de jin yaute tava-de ntag te sa'a-de yo'o ronko je ji'ni-de kit'i neva'a-de si xiko-de nuu ya'u, sini kava-de yo'o kuiñi je etniñu-de ore sa'a-de ñunu na'nu nuu chu'un-de ntika yi't nava kuchi ki'i xiko-de nuu ya'u, te sini sa'a-de jin yo'o kuiñika ñunu nt'i'i nuu ku'un ista-yo ore je'en ika-yo satniñu-yo, nt'i't tniñu ya'a tu Sa'a-de je kuatniñu maa-de chi sa'a kue'e-de te je'en xiko-de nuu ya'u te sukuan ni'in-de xu'un je etniñu-de jin se'e-de.

- Sini sukuan sa'a tniñu tiyu Lasi, sa'a-de ikag je etniñu-yo ore skoso-yo niñi te chika tinto'o je keitniñu ña'a naa-ña te va'a xin kei chi mani nuyoo va'a etniñu-de, kue'e sa'a-de te je'en xiko-de nuu ya'u.

Kiti ka chintee ñayivi

Nu na keja'a ka'an-o siki kiti nima nti'i ka'an-o chi oo kua'a xeen-ti, oo kiti na'anu xeen oo kiti kuechi, suni oo kiti ja ña tu ntiji kunte'e-o su'uvani, ko vitna chi natnu'un-o kiti kantee ntijin-ti jin kiti ka-o ixi ti.

Kiti ka oo ntiji xi kiti ka oo tnun-ti, suni ka oo kua'a xee-ti onte kiti ka oo ve'e jin kiti ka oo yuku, oo kiti ka oo vii xeen te suni ka jita vii, kiti ya'a chi ka ntuku ñayivi ji'in-ti sawa ji xiko-i-ti, kiti ka oo ya'a chi kanteya'avi-ti mani ja suu-ti kuu kiti ka jatna ini ñayivi ji kunteka-iti, suni oo kiti ja kastnu'un-ti nu ñayivi nu na in tnunto'o ntikniña ji'in xi suni oo kiti jita-ti te kana-ti savi, ko suni oo na kiti ja tava xeen-ti viyu xi jaa-ti ntixi xi niñi ini itu, taka kiti ya'a chi kata'vi-ti masu ka kaku-ti.

Oo kiti ña tu ta'avi-ti chi kaku-ti, kiti ya'a chi ñatu na ntijin-ti te ñatu na tnumi-ti oo chi ja oo ku ixi-ti, oo kiti kachinte ñayivi, sunuja na ka'an-o, ja ku xintiki, kiti ya'a chi chintee xeen ñati, nu ñatu-ti chi ma ku chi'i-o itu, oo inka ñu ja ña tu ka jiniñu'un-i xintiki chi kiti ka ja triñu-i ku kiti ntee, (mula) oo inka ñuu chi ñatu ka jininu'un-i ni in kiti ya'a chi su'uva jin yata kaa ka chi'i te suni sani kasavi-i.

Ka oo ka inka ja ña tu ka jitu-ti, ko suni ka jito-ti ñayivi kiti ya'a ku litu ku tikachi, kiti kachi'i ja'an itu kaku-ti, te nu jito'o-ti jini ñu'un xee-de xu'un te xiko-de in-ti e ja ya'a-de tnunto'o, oo ñayivi ka ka'an ja ñillitu jin tikachi ku ja kasa'a-de ntija stila te nu ja yuka ku ja nta, kuini ka'an ja kachinte-ti ñayivi, oo inka kiti jito xeen jito'o-ti te su-ti nani tiina, kiti ya'a chi jito-ti jito'o-ti, jito-ti kurra, suni jito-ti ve'e, kiti ya'a ku ja va'a xeen ka ini chi kusi nakani-o-ti te nununi ja ni ntatnanteña-ti, ñatu xi xeen ini-ti.

Suni ka oo ka inka kiti ka chinte ñayivi te kiti ya'a ku kiti ka jisontee, ñayivi kanteva'a-ti chi ñatu kanto'o xeen-i ore ja nki'in koo-i ji jake'en-i tutnu, kachi-i-nu xi kastutui-nu te kate-i yata kiti ya'a te su'va ni kata-i-ti, te ñayivi ñatu na kiti kanteva'a-i te ka jiso yata ma-i tutnu-i, xi ore ja ki'in ko-i jijake'e-i nuni suni ka jiso yata-i te ñayivi ka oo kiti chi mati ku ja jiso te ma-i chi su'va ni ka jika-i, na kuatatao-ti chi chinte xeen ña-ti xi nu janteva'a-oti te na koto-o-ti chi chinte ña-ti, te sawa ko va'a-ti ja kuiso-ti.

Kiti ni ka ka'an-o xina ñu'un ka chi kiti ka chinte ñayivi ja na in tiñu vee ji sa'a-i ko suni oo inka kiti ja chinte-i ja sawa kua'anu ntawa-i te ma kuku'u-i ja nti nu nti kue'e, kiti ya'a ku xintiki si'i, ko masu kiti kanteva'a-o ñuu-o ya'a chi kiti veji koo jika kaku-ti, te kiti ya'a chi kiti ja'a xiku ku-ti, suni ku tava xi ntasa'a yu-o xiku-ti, te ya'a suni ja asi ja ka-o kiti ya'a chi ñatu jininu'un-ti ja kutu-ti ñu'un chi oo ñukun-ti ja kua'a-ti siku, jin ja koo se'e-ti chi kiti ya'a chi ntitna'an nu kuini te oo ni se'e-ti, nuni ni'in-ro xu'un te kuan-ro in-ti te kuini-ro, te ko in kivi te ntakani-ro nuu-ri.

Ka oo ka inka kiti suni ore ka kaku-ti suni ka jaxin-ti ntoso nana-ti, ko kiti ya'a chi kiti yuku kaku-ti, oo kiti ña tu nu kasa'a-ti ko oo kiti chi suni kastivi itu xi ka ja-ti kiti kanteva'a ñayivi, oo kiti ka oo yuku kuechi te oo kiti ka oo yuku na'an xeen suni kaji na'a-ti ñayivi nu na ntani'inña-ti.

Xinañu'un ka ntatnu'un ji ja'nu-ro xi tata-ro, te yu xa ntatnu'un-ro jintee skua'a sawa jin ntatee-ro nu tutu-ro na kiti jini-ro, na kiti chintee ñayivi, na kiti sa'a kui'na kiti nteva'a ñayivi ve'e-i, na kiti xeen na kiti ñatuu.

Tniñu kasa'a tna'an-yo

Ñayivi ntee nu Ñuu Savi, tniñu xin ini, vasuni Nuun nta'u xin ka nñn ñuu Ñuntuva te maa Ñuko'yo, te inkaka ñuu natnu Chiapas, Guerrero, te Michockán: te sukuan vasuni tee nta'u xin, kaku, ñayivi je ntee nu Ñuu Savi, tniñu xin ini chi tee, ña'an de suchi nti'i kasa'a-de taxini, yuu, vichi te nto'o, iyo tna'an-yo je ntututu te nti'i kivi keitniñu je kasa'a tniñu ya'a nava ki'in xiko nu ya'u te sukuan ni'in-de xu'un kuaan-de je keiñu'un-de ve'i-de chi tuu inka iyo inka tniñu sa'a-de, iyo xin ñayivi je tuu kasa'a tniñu nu ñu'un, tuu kataji-de nuni, ntuchi, chi ñu'un nta'u xin ku je ineiva'a-de te tuu kei kuiti je kaji-de, yukuan ku je iyo xin ñayivi je kasa'a kue'e tniñu ya'a jin yukuñuu te kaje'en xiko-de nu ya'u nava ni'in-de xu'un kuaan-de ntatniñu kaji-de jin se'e-de ve'i-de; yukuan ku je nti'i-de kasa'a tniñu na

yachi ka ku kue'e nta'a tniñu ki'in xiko-de.

Kaa nu ka'an-yo siki tniñu ya'a, chi ñayivi kasa'a tniñu jin yukuñuu, kajen nu ñayivi inka ñuu o sini kajen inka yukuñuu je kasa'a jin ntute kayu de titni nu tekun te yachi ka kasa'a tniñu-de jin yukuñuu ya'a chi e iyo unu te kaje'nte-de ñani keiñu'un nta'a tniñu sa'a-de o mani nto'o na'nu si nto'o nti'ini kasa'a-de jin yukuñuu ya'a chi tuu kasa'a-de ni taxini ni yuu chi vijin xin kusu-yo nuu.

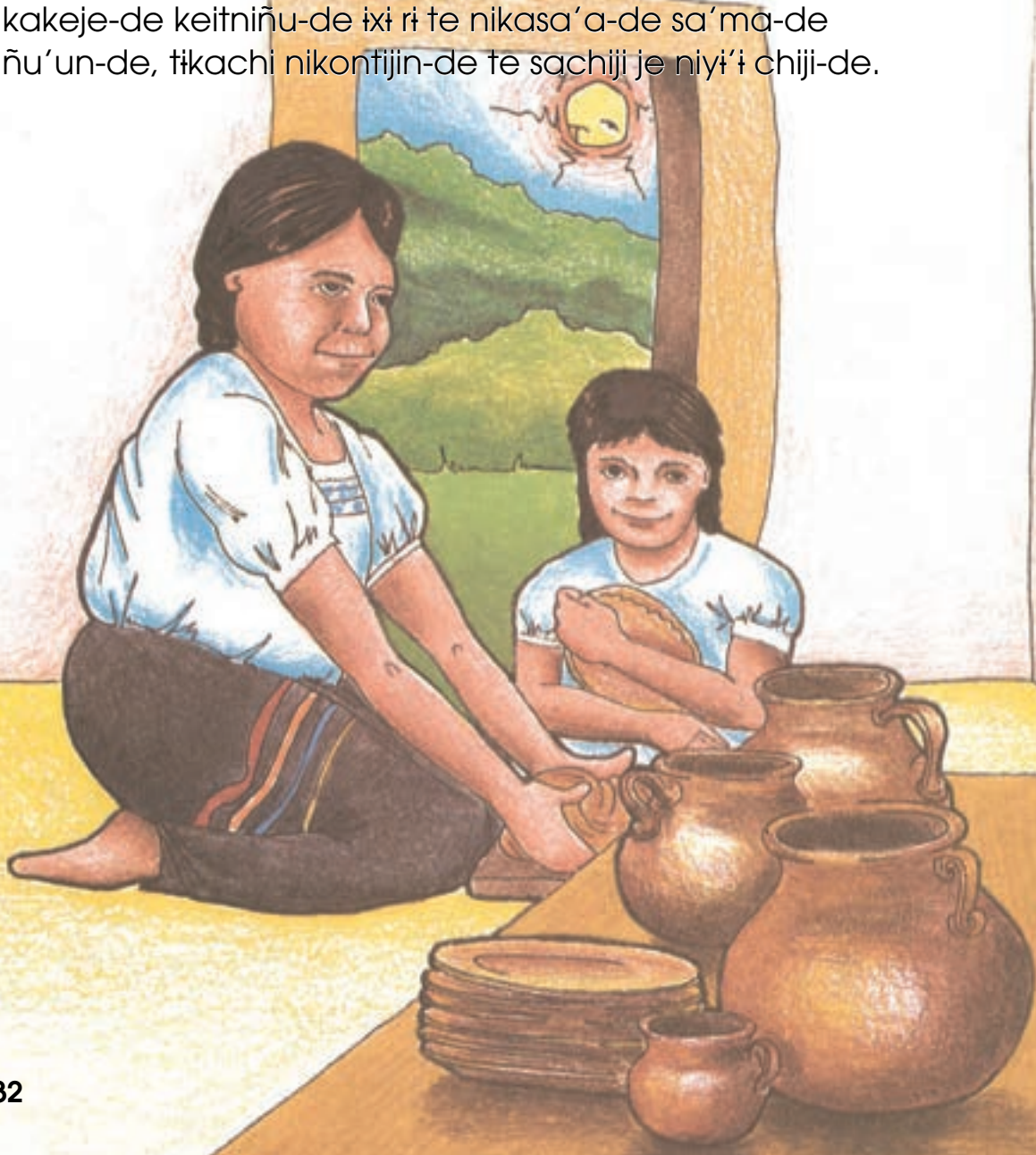
Natnu kasa'a tniñu tna'an-yo jin yukuñuu, iyo inka ñuu, kasa'a tniñu jin ñu'un tnuun, ñu'un kue'e te kasa'a natnu jiyo, kisi, tunto'o, ko'o, tija'an jin kiyi.

Iyo xin ñayivi je tuu ineva'a ñu'un va'a je keitniñu jin nta'a taniñu ya'a, keje'en ntuku nante iyo ñu'un va'a te kajen nu ñayivi xin kuenta te sukuan keiskoso-de te kate va'a-de ini-de te sini sukuan kaskoso-de ñiti te kateva'a-de jin

ñu'un nava neichi va'a te kaki'in-de nani ve'i tniñu-de, sukuan nakachi in tee ntee ñuu nani "las Huertas" tniñu ya'a kasa'a-de ini ve'i nava tuu stivi tachi tniñu-de kakene'e-de nuntii onte ore kast'i-de tniñu nava neichi te kuje eku, yukuan kasino-de te kachiso-de nuntii nava neichi va'a te yukuan kaskayu-de nava kuje va'a ka te ki'in xiko-de nu ya'u.

Na ka'an-yo siki tniñu kunu je kasa'a tna'an-yo te ya'a veji ntee na ena'a xin chi xi'na nikeitniñu-de ñi kiti-nikaje'ni-de yukuan niñu'un-de naa-de te nu niya'a kuiya te nikakeje-de keitniñu-de ixi ri te nikasa'a-de sa'ma-de niñu'un-de, tikachi nikonfijin-de te sachiji je niyi'i chiji-de.

Veñu'un l'ya nkantii

Kua'an tee Ñuu Savi inka Ñuu jana'an ntuku-te inka ñu'un nu koo-te, ntiso-te tnujii chi kuini xeen-te ja kanaa-te nava'a ni'in-te ñu'un ñu'u ini-te, nkajika xeen-te saa jaan-te Ve'e yiñu'un nu ntu'va ñu'u yuku inu, kuiya uxi uni Ya'a kii uxi uu Ntute.

Kajika Kajika-te kua'an koo-te ntee yuku l'ya nkanti te nkeja'a-te kanaa-te ntee nkuntee-te ni'in-te ñu'un nu kaja'nu viyu-te kene niñi ji'in yutnu kana l'ya savi, suni nkunte-te nkani'in-te ñu'un nani Yute yuu vii, kii uja ita kuiya iin ntoo, suni kuiya sukuan nkunte-te ni'in-te ñu'un nu nani Yutnu kaniña'an iyo yu'u yute ini ñuu.

Tee Ñuu Savi una isun tnii kuiñi, nkunte-te ni'in-te ñuu yoso nu kene i'ya nkanti nu nkaku jito'o ñu'un, kii uxi uu ntiyi, te kuini ka-te ñu'un ku ja ñatuu xintoo-te tnuji ntuva chi uni ntiso ñukun-te-nu jikonuu-te ichi nu oo ñu'un kuini-te, te nkuni'in xeen ini-te ku ja nkuntee-te ni'in-te ñu'un Ñuu Yuku koo.

Ntu'va nu nkayuntututu sutu kantuu, yukuan ku nu nkunte tee una isun .

Tnii Kuiñi ja'ni-te tee iin ita, nu yuku yuu, kii iin Yi'i yuku kii nkayuchiñu'un-te i'ya ntiyi, taka yukuan sa'a-te ku ja nkunte-ete ni'in kua'a-te ñu'un.

Suni maa tee una isun Tnii Kuiñi xintaku ja nkainii-i tee nani uu Ita Su'nu sa'ma vii ye'e, kuan koo-te te nkaja'a-te in yutnu nu'ni sa'ma kuijin tnii-te nava'a kukuini ñayii ja tee kuu kuku-te, xii, xii kuu ini-te te jakuita-te nta'yu-te tnii-te yutnu ka'an ja kuu-tema, Yukuate inka tna'a-tema suni kanu'ni-te te kainii-te yutnu nu'ni sa'ma kuijinma kua'ako-te jakukana'a-te.

Tee nani uxi uni savi ntiso ja ñu'u yuu kuu kua'ko-te, te tee nani uxi kuiñi ntiso ja ñu'u yu ye'e kuaan, te tee nani uxi uni ñutnaa nkukutu ita, suni nta'yu tna'a-te kua'a-te. Te inka tee nani uja ita yuu ye'e, ñu'u ña'na ina nuu-te te oo kutu xini-te ji'in tnumi saa kua'an-te.

yaa ka'an siki Santio

Ka ta-ran jin nu'u

ne nu iyo nu've jin ichi
in kivi uni yoo una
ya nkunijin va'a,
ne nu iyo ve'i jiani-ra
tee nani veri jin Santio

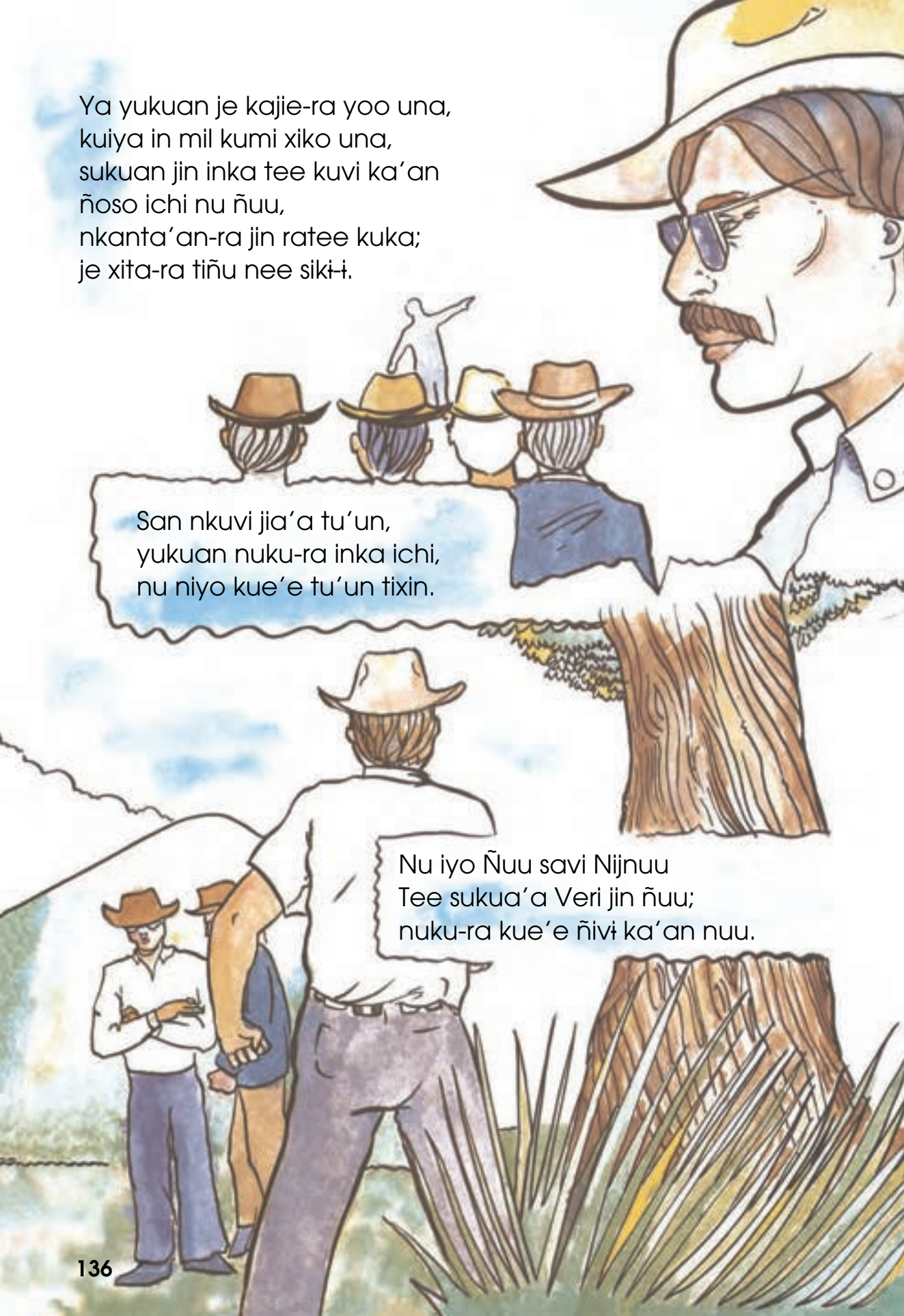
In tee njivi vi'i kuvi-i

in se'ya tata ya no'o-o
San inteku nika maa jie'e
ratu'un nchine-i ñuu,
ya yukuan je ratee tatuni nu ñuu;
ntuvi nta' an ini-ra-maa.

San njia'nu kuachi-i
nkuvi in tee tu'va nu Ñuu.
yukuan je nsa'a ve'i sukua'a a
nteku-u
tee tu'va nkuvi nuu ñivi sukua'a,
uni nkuvi in nivi tixin.

Ya yukuan je kajie-ra yoo una,
kuiya in mil kumi xiko una,
sukuan jin inka tee kuvi ka'an
ñoso ichi nu ñuu,
nkanta'an-ra jin ratee kuka;
je xita-ra tiñu nee sikti.

San nkuvi jia'a tu'un,
yukuan nuku-ra inka ichi,
nu niyo kue'e tu'un tixin.

Nu iyo Ñuu savi Nijnuu
Tee sukua'a Veri jin ñuu;
nuku-ra kue'e ñivi ka'an nuu.

Ratee niyo Ñuu savi Nijnuu
yukuan je nuvi kuka-ra
sukua niyo va jia'ni-ra maa
chi maa na'a va kanta-ra
ya iyo kue'e ratee ka'an nuu jin,
yukuan je niyo viji nu-ra
nuu ini-yo xita-yo san xita-yo.

Na ka vii iyo Ñuu ñusavi Nijnuu,
ni ðn se ya-a ntu nkinoo
kutu kuiñt ichi nuu
kakin ðn tu'un, jin ichi san koo.

NTEXE NTEE ÑAYIVĪ ÑUU-YO

Ntĩ'ĩ-yo keini je tu kei taka tata kataji-yo chi ñu'un nta'u xin ku nu yuku-yo, te sukuan inoka tachi si tu kun sau, neichi ntĩ'ĩ taka tata taji-yo, sini tu iyo tniñu nu ki'in sainiñu-yo, yukuan ku je tu ineva'a-yo xu'un kuan-yo je kaji-yo jin se'e-yo ntxe kuan-yo sa'ma si in ntijin je ku'un si je ki'ĩ se'e-yo si maa-yo, ntxe sa'a tutu-yo eku xu'un nava nasova'a-yo ve'i nu nte-yo si nu kuni-yo sa'a-yo in ve'i va'a, nava kunte va'a-yo jin se'e-yo; yĩ xin ka chi tu xu'un kuaan ntĩ'ĩ je kuatniñu-yo te ntxe cha'u-yo tee ini sa'a tniñu ya'a, yukuan ku je nta'u xin keiji-yo te nta'u iteku-yo chi tee iyĩ'ĩ tniñu nu-yo, mani ma-de kasa'a kui-na-de xu'un ñuu de tu kachinteña'a-de yo'o ñayivinta'u.

Yukuan tuva kuatnu'un-yo nu tee inka ñuu je kakuni ki'ĩ tniñu chi lu xin kaka'an-de ore kuni-de tniñu, te yo'o je ni tu ini-yo na tee ku-de ntane'e-yo nta'a-yo te ni'in-de je kuni-de te tuva nuku'un ini-de yo'o, yukuan vitna ntuku-yo tna'a ñu-yo ki'ĩ tniñunava chinteña'an-de ñuu-yo chi ini-de ntxe kanto'o-yo.

Kumani xin ichi nava kivi kaa te sukuan je nt'i'ntatniñu keiñu'un-yo te nu iyo ichi ootu yova'a, ka'u xin ka yukuan tu kaya'a kaa chi nu lakua kantoo te tu kaje nte nu ya'u jin je keiñu'un-yo; nt'i'ya'a kanto'o-yo yukuan ku je kakunta'u xin-yo te vasuni nunu kaka'an-yo, keikan-yo nuu tee iy'i'tniñu ni tu keitnu'un-de chinteña'a-de yo'o ñayivi nta'u, sa ñayivi ineva'a xin xu'un, ve'i, kaa, ñu'un te kit'i nu ñayivi yukuan kaje'e ka-de nu, yukuan ku je tu etna'a ini-yo je kasa'a-de sukuan te ñu-yo tu kuva'a; kanto'o xin tata-yo chi mani maa-de kasa'a tniñu-de te kaje'e ka-de xu'un keikan tee iy'i'tniñu nu ñu-yo,

Tu unu iyo-yo jin tee inka ñuu, iyo tee sukun, iyo tee kuijin, iyo tee kaka'an mani tnu'un stila, te inka-yo je mani tnu'un ñuu Savi kaka'an-yo, iyo tee nte ve'i va'a te keiji va'a-de jin se'e-de o kue'e xinka kaku-yo ñayivi nta'u je tu ineva'a kuiti-yo.

JE NIKAJE'E-YO NUU ÑAYIVI.

Iyo ñayivi keinini je yo' o je kaku-yo ñayit vi nta'u ni Ñuu ko'yo tu nte keini kui ti -yo o kuni nai-yo na ntanu'un-yo si ki uni tni nu nikasa'a-de, nte xe nikakeje-de nikasa'a tni nu-de ñu'un, nte xe nikaini-de chaka.

Asi je kaje'en ntuku ñayit vi Ñuu Savi Ki ti ka'ni te nikana ini kontito "TIKUA'A VIN'TE" te ya'a ni je'e si vi nu in ñuu ñuu savi je ka Ñuu Atokon, je kuni kachi nuta'u tikua'a vin'te de tee zapoteca niketna'a ka ini-de taji-de nuni te yukuan sini ni je'e si vi nu in ñuu nani Etla je yu'u sasau "NUU NTUCHI".

Te ichi ñuu kuilapam nikataje xin-de nogales te nte vitna iyoka te sini iyo inka ñuu ika; sini nikataji xin-de yau, pimienta nti 'i ya'a nikataji-de te nikontito xin-de chi ya'a nikaxiko-de si nikasama jin inka ntatni nu je kei nu'un-de nikasa'a tni nu xin-de chi na ena'a na tu keini-de ko'o-de ntixi xeen, yukuan tu nikataji yutnu kaje'e ti ti keitni nu

nava kene'en ntixi ya'a, nikaji'i-de ntuxi yau je ntu'uxin ji'i, sini nikasa'a-de ntute vixin nikaji'i-de jin chi ki te ntuxi ñuñu.

Inka yuku nikataji-de ku yuku ino, je nikasa'a-de ino je nikate-de te sini nikeitniñu-de nu nikasa'a-de tatna ñayivi ni koku'u; te suvi ya'a ni chi nikataji xin ka-de taka yutnu tata te yuku tatna; o na ka'an-yo siki in yutnu je'e kachi, naa tata ya'a nu tu ni kataji-de nu ñu'u i'ni ñuu nuu tuva. Na ka'an-yo siki chaka je niyo xin na ena'an ni nu ntute ino yunta'a te mini te nti'i nu ntu tata ntute, niyo xin chaka yukuan tu y# kuiti niyo tni-yo di chi jin nta'a ni-de nikaini-de te yukuan ni keini xini-de te nikasa'a-de ñunu, nti'i ni kono-de nava ta ya'a chaka ore kachu'un-de nu ntute te sukuan nikatni kue'e-de te, o sini ni keitniñu-de in yuku nani chiliyu, yo'o yuku ya'a keixin-de te kachu'un-de nu ntute te maje etu xin te yukuan kaji;i chaka te kanastutu-de.

ÑUU SAVI

Na ntatnu'un-yo ntexe kuu ñuu nu nte-yo, nte iyo kachi Lipe jin Lenchu.

Lipe, a ini-lo nte antema je ñu'un Ñuu kuii, te nantî `t inka ñuu ketna'a-yo jin lo'o Lenchu.

Lenchu, tu ini va'a-li o vitna je nuku'un ini-li, in kivi je nintatnu'un-li jin tata-li te ninakachi-de nu-li je in kivi nije'en-de jin tata ne'nu-de je nikaje'en kutu-de ni yu'u ñu'un nu ketna'an-yo jin inka ñuu te yukuan nikukaji ini-de nintatnu'un-de nu-li; ni kachi-de je nte nu nani "YUTEMA'AN", yukuan ketna'an ñuu-yo jin tee Krusi, te yukuan ni keika-de nte nikaje-de ñuu Yosonutu y te nikeika-de nte nikaje-de ñuu Nuyoo, nikaya'a-de nu ketna'an-yo jin tee San Pedro Yosotatu, te nikatanu-de nuu ñu'un i'ni nte nikaje-de yatni nte yuntute ka'nu je veji nte maa Ñukaa; te ya'a nikantiko-de ichi chiji nte nikaje-de nu ketna'an-yo jin tee ñuu Sandresi, te yukuan nikanaki'in-de ichi nu kane nikantii, nikaya'a-de ntute ika jiyo, nikanane-de kava xini tnuni, te nikaya'a-de ñaini nu iyo ñuu Ntute Koso, nte ni kanaje tuku-de nte "YUTEMA'AN" nu nikakeje-de, yukuan ku ntî `t je ini-li.

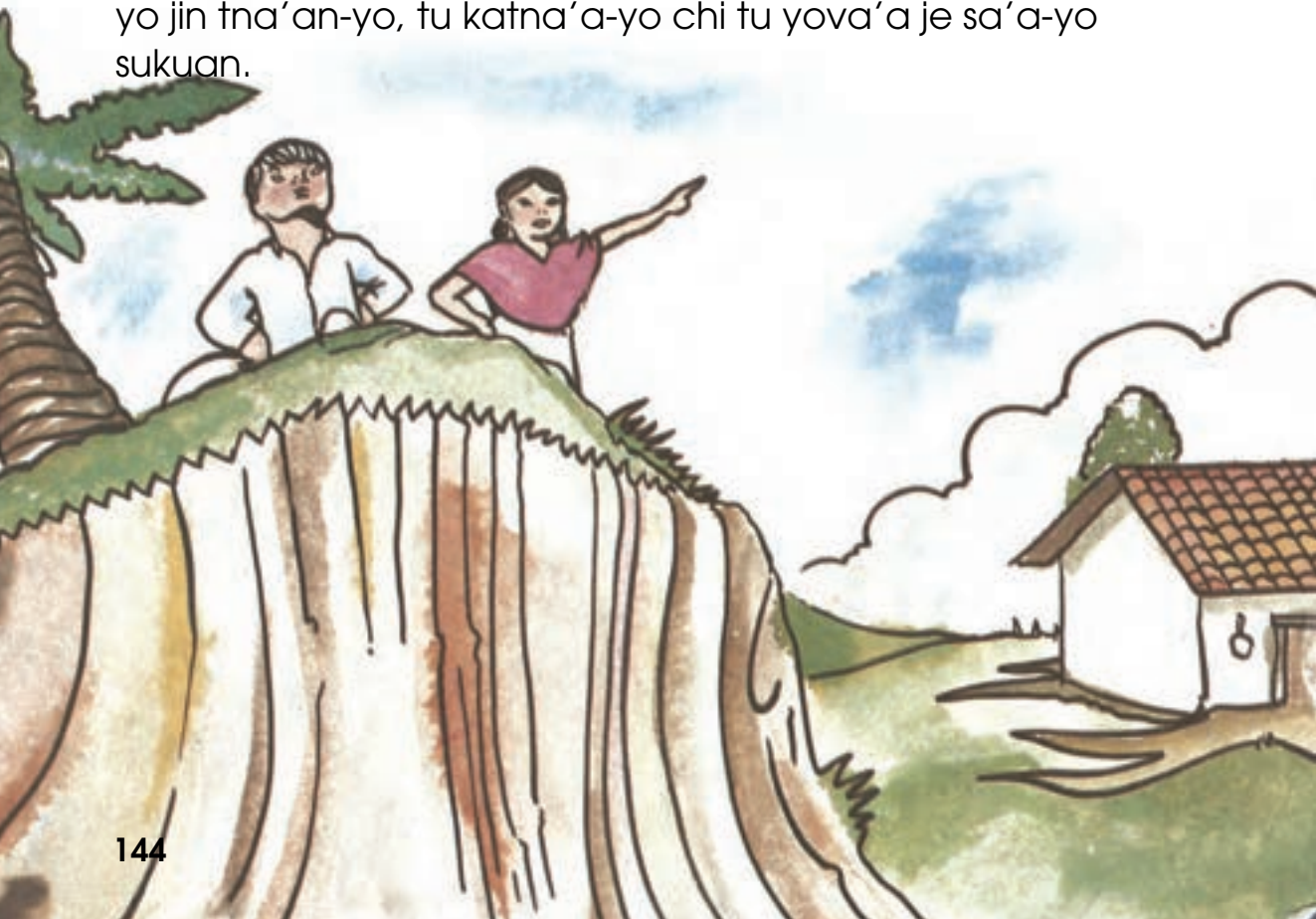
Lenchu, sini iyo sin yuku ñuu-yo, natnu maa yuku Kui, xini jiyo, kava kue'e, kava tuchi, sini sukuan iyo yutna'a na'nu yunta'a nti'i natnu Yutema'an, Yute ntoo, te nti 'i ntute ya'a kanaketna'an te kasa'a yute kuii te je nte ntute ka'nu.

Lipe, te nantema kane nti 'i ntute ya'a, kane yuku Nuyoo, Yukuiti, Yuku Ninu Ñuu Ka'nu, Nuu Kue'e, Ñuu Yosonutuu. nti 'i ntute ya'a ketna'an jin ntute kututu ichi Ñunteya, ñuu Santiau nte chiji ñuu Yanto, te nte chiji Ñuu Chite ketna'a jin ntute veji ichi yuu nani Kua'aNana, nti 'i ntute ya'a kasa'a yuu Kuii te jee nte ntute ka'nu.

Kona'a-yo je ichi siki iyo Ñuu Nuyoo, ichi chiji ketna'a Nuu-yo jin Ñuu Sandresi jin Ñuu Krusi, ichi nu kane nikantii iyo maa Nuu Nuntuva te ichi nu kivi nikantii iyo Ñuu nani Ñukaa te chiji Ñuu yukuan yi'i Ñuu-yo.

Sini kona'a-yo je ñu-yo iyo ichi chiji Ñuu ko'yo, ichi nu kɪ vɪ nikantii nu maa Ñuu Nuntuva, ichi nu kane nikantii ñuu nani Ñukaa te ichi sɪkɪ nu ñuu nta'u je tuva nikakuntei ñani-yo je kuechi tee iyi'i tniño nte maa ñuu ka'nu je ku Ñuu Ko'yo tu kasa'a va'a-de, tu kachinteña'a-de ñayivɪ nta'u, yukuan tu kuva'a ichi, tu iyo ve'i nu ku tatna-yo, kumani ve i skua'a de tee ineva'a xin xu'un nikakinte-de ñu'un nu ntɪ'ɪ ñayivɪ nta'u, tu iyi'ɪ ñu'un-de nade jin ñayivɪ nta'u je kaka'an yu'u maa natnu yo'o nayo: yukuan ku je tuva nikakuntei-de te nikaki'in-de nuji te ka+na'an-de jin je ku to o ne nu nava chinteña'a ntɪ'ɪ ñayivɪ ñuu nta'u nii Ñuu ko'yo, yukuan keikan tee nikatni nujii ñuu nani Chiapas; yukuan ku je vitna tuva yu'u-yo ka'an-yo je enini-yo, nte eñu'un-yo nava kuva'a ñu-yo, kua'a-yo kuechi tee iyi'ɪ tniñu nu tu kuni-de sa'a ntoo-de kuechi ekin-yo nu-de, nu tu satniñu va'a-de si nu santeva'a nede jinyo si jin tna'a-yo te ntatnu'un-yo jin ntɪ'ɪ ñay+v+ ñuu ntexe satniñu-yo nava kuva'a ñuu-yo, o ntatnu'un va'a-yo jin tna'an-yo, tu katna'a-yo chi tu yova'a je sa'a-yo sukuan.

Je keini tna'an-yo

Na ntatnu'un-yo siki tatna yuku je keini ñayivi vi ñu-yo nava kukaji ini-yo nte xasa'a-de chi kanu xin kukaji ini-yo nava nte in kivi koku'u-yo te e ini-yo na yuku ko'o-yo nava ntuva'a-yo.

Nti ñayivi ne'nu nikaskua'a xin-de siki taka yuku tatna je iyo ñuu Savi, je keitniñu-de ore kasa'a-de tatna te ntuva'a ñayivi chi tee keini xin ku-de te ini-de yuku kua'a-de ko'o-yo si kuchi-yo nava ntuva'a-yo

de tuchi nta'a-yo te kukaji ini-de na kue'i nto'o-yo te kukaji ini-de nu ntuva'a-yo si tuva, kachi kaji-de nu niyu'u-yo jin ina, jin ntute, jin koo, si nimo stiki ji-yo, si ni kosi ki -yo siki yuu ñi 'i n te yukuan sa'a jin-yo, te maa-yo nuku'un ini-yo nante niyu'u-yo nava yukuan ni'in ka'an-de jin ñu'un te tane'en-de yo'o.

Sini yuku te ki ti ni keitniñu-de te nikasa'a-de taka tekun je nikitniñu-de nu nikaka'yu-de yutnu te taka sa'ma ni keitniñu-de je ni ñu'un-de jin se'e-de, sini nikasa'a-de tekun jin tnuu in sag lu xin ie niyo ena'an.

Ni kakene´e-de ntaa yau, te nikasa´a-de yu´va jin kachi, ni sketna´an-de te nikasa´a-de sa´ma niñu un-de, yukuan niyo ñuu kanu xi nnatnu Ntinu, te inka ñuu je va´a xin nikasa´a-de sa´ma.

Ni kakukaji va´a xin ini-de ntechi ku ichi siki, ichi chiji, ntechi kane nikantii ntechi kivi nikanti, te sini sukuan keini-de nteche nani taka tniñu na´nu iyo nuu antı vi, keini-de nama ntıı -yo si nama nukoso te keini-de nu yoo nikakoso jin ntute si sa´a i´ni xin; sini sukuan keito-de nikanti si nteche nukoso viko nuu antıvi te kukaji ini-de na kuun sau, kono tachi, si tnaq; te nu kuni-de kukaji ini-de na ore kuu, kante´e nuu nikantii si kati-de te kukaji ini-de, yukuan kachi-yo je tee tu´va xin kaku tee ñuu Savi.

Tu ni kaje´en-de ve´i skua´a-o ni keni xin-de, nikasa´a-de tniñu na´nu te va´a ni iyo nte vitna, te tniñu kasa´a tee nikaskua´a xin vasuni kachi´i-de kaa o tu kuntel chi ore tnaq, ntıı ini katunte.

Nayivi ñuu Savi, nikakeje-de ka'u-de kuiya nu uji uu kivi yoo uni te ntitna kuun kuiya nikaska-de in kivi ka.

Nikasa'a xin-de tniñu je tuva kasa'a-yo vitna, nainu in yuu je nikanani tee skua'a je nikasa'a ñayivi ñuu Savi, ni kanaki'in tee iyiti tniñu te vitna inteva'a ini in ve'i tniñu ñuu Ñuntuva; yuu ya'a ntuntuu jiyo ni kaka'yu-de nikantii, tse tu'va kaka'an je in tniñu kanuu xin nikasa'a-de yukuan ni katee-de siki yuu nava tu naa ini-de, va jin yuu ya'a nikaka'u-de kivi, yoo, te taka kuiya niya'a chi sini sukuan nikasa'a inka tee nikunte Ñuu ko'yo.

Niyo jiña ñayivi nikaskua'a tniñu antivi, nikasova'a-de tutu nu nikaka'u-de kivi, taka yoo, ni kakutixin-de jin inka ñayivi, te ni kakuntei-de chi unu xin niyo-de te nu niya'a kuiya, ni kakusin-de te nikasa'a-de inka ñuu, natnu ñuu nteku te ñuu tnuun.

Tu'un ka'an

Sa'an ka'an ñivi, Ñuu Nduva-yo iyo xa'un in nuu-un a Kuvi: ñuu savi triki, Amusgo, Chatina, Chontal, Mixe, Sapoteko, masateco, Chinanteko, Chocho, kuikateko, popoloka, popoluka, Nahuatl, Soke, uave.

Ya'a kuvi-ra ñivi ka'an sa'an iyo Ñuu Nduva, yana'a niyo kue'e ka ñivi nka'an sa'an, vaji sama iyo yukuan-re naa sava sa'an nka'an yana'an. Na jie'e va niyo kue'e ñivi ka'an sa'an chi ntuvi niyo ve'i sukua'a, ya yukuan va niyo kue'e sa'an yana'a je ya vitan nuvi yaku tan-yo ka'an-maa ya iyo ve'i sukua'a.

Vitan je nakani ini-yoa, ntuvi va'a ka re tun ka'an-oran sani kua ka'an ratata ña'nu ne kuiya yata, sakua naa ini-yo tu'un jia, 'nu rañivi ka'an sa'an yana'an.

Kuiya yana'a sani niyo in ve'i nsukua'a ñivi;
ve'i sukua'a ya'a chi nxi ne'en-ra san ka'an ñivi, ka'anxa'u
chi rañivi ntuvi jini ka'an je nakutiñu-ra nu-un nsa kuvi
kue'nu sanaa ñivi kuachi, ratu'un sa'an chi nsu metu'un
Ñuu Nduva kuvi nu iyo rañivi ka'an sa'an ñuu chi kue'e nu
iyo rañivi ka'an sa'an, nxine'en-ra se'ya-ra san niko nuu
yoso, kunu-ra, nakete-ra sama, nachu'un-ra kuka xini-ra,
san kaka-ra, kumi ra sana, kumi-ra tiuun, kuiso ranute,
yutun, nake'en-ra nuxi nuu yavi, san satiñu ratekucchi jin
raña'a kuachi jin inka tiñu sa'a ñivi, iyo nu ñu'un.

Sukuan jia'nu rañivi jin ratu'un nka'an, yana'a chi re tu'un
tee vi je kuini nuku ña'a si'i, nuku tee jika na'vi ve'i ña'a,
tee ya'a chi nuku vi'i-xa'u san ka'an sakua ni'in-in ña'an,
tee ya chi kue'e vichi niko jin na'vi sakua kuka'nu ini-re tiñu
ntee rca siki-re.

Sukua niyo je jia'nu-yo, su ne tañu'un jin ratu'un ka'an.

Tu'un ya'a chi kuvi-i tu'un yiya'vi nuu rate'an-yo iyo Ñuu Nduva jin Ñuu Nko'yo.

Ya iyo re uvi xiko kuiya a nkajie rata'an-yo ntuvi ka'an-ra nika sa'an yana'a, najie'e va kuvi sukuan, rato'o nee ve'i tiñu Ñuu Nko'yo, jiani ini-ra ya ntaka yo va iyo ka'an tu'un stila je ya yukuan va nkaji'e niyo in rañivi xine'en ñivi san ka'vi-ra, tee-ra, sakua kuvi ka'an-ra kua ka'anto'o stila iyo nuu ñuu ka'nu, ya yukuan nakajie-ra nsa'a-ra ve'i sukua'a rakuachi, je vaji sukuita rakuachi tu'un ka'an Ñuu savi yukuan kuvi in tu'un naa jia'nu jin rakuachi ya ntuvi ka'an kue'e-ra ka jie'e ya ñakoo ve'i sukua'a vitan je ñiui ña'nu jin ñiui jia'nu kuach saka-ra tu-un stila jin sa'an Ñuusavi san Ka'an-ra.

Ya vitan je nakutiñu-ra tata na'ñu nkuvi xina-yo tu'un nka'a yana'a chi suni kuvi tu'un yiya'vi nuu ñuu-yo.

Tu'untata ñuu chi suni kuvi nantu'un-yo-maa jin ra inka ñivi Ñuu.

Ita jakunenuutna'an

Veko-o, ya'a, veko-o ya'a
ji'in yuu kuva'a ji'in ñuu
chika tinto'o, sani kane-o ita
ne'eko te kukuini-ro

Ñuntuva, oo yuku ichi vee
ichi nu ita vii
chiji antivi ntee, oo yuku ichi vee
ichi nu ita vii.

Ita kastnu'un, naxi nto'o
tee kutoo, tee kutoo,
Maa-ro, ku ja teku, maa-ro ku
tikuxini ña'an ita vii.

Yuu luli kuva'a ji'in ñuu nti'i
kuke'en-ni, yuu luli,
nava'a ntuva'a, jaku tnunto'o
ñayii nta'vi, kasa'a tniñu sii ini.

Ita ñunenuutna'an, teku vii xeen
ita ñunenuutna'an, veji'in-ri
ntee nu oo tnuyoo, nkasa'a-ri
ji'in ña'an kutoo-ri, nu kati yaku.

Ña'an kutoo-ri taa-ña ita, taa-ña
taa-ña yikitiku nuu-ri,
te jitonte-ña, nuu-ri, te chiyu'u-ri
chi jakusli xeen-ri.

Ita ñunenuutna'an, ita ñunenuutna'an
ita ñunenuutna'an xiko-ri ya'a
kuke'en-ni chi vii oo, maa kuka'an-ni ja ña'an
nu kakuini-ni, nu kakuini-ni
Nu kakuini-ni kuke'en-ni.

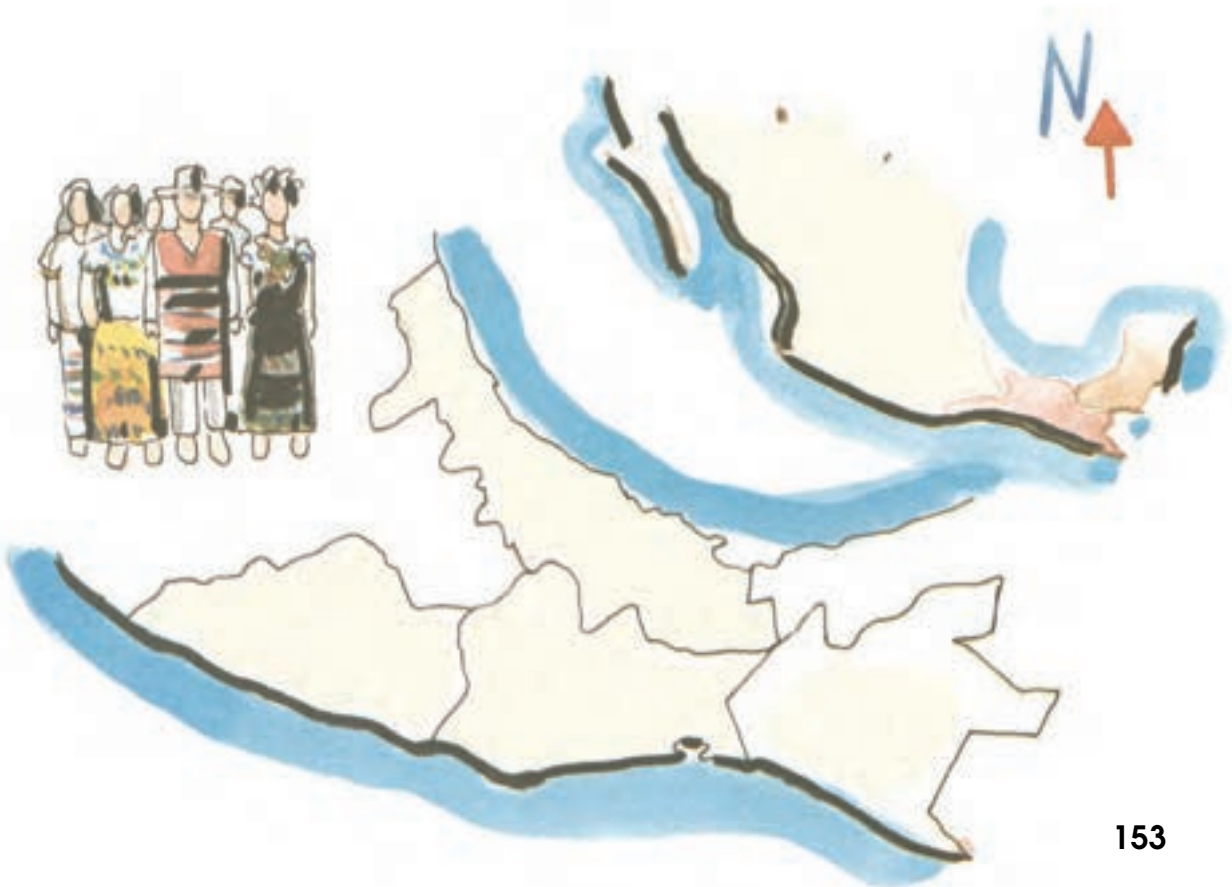
Suni ku kuatniñu, sani ku ketna'an
ji'in ña'an kutoo-ni, xi na in kuini-ni
xi na in kuini-ni ja kunteka-ni,
ja kunteka-ni vii.

Ja u'un tee sa'a ntijan xinta'vi ña'an-te
ñatuuni sa'a ntuva-te ntijan-ri
Sata luli, na kii ntakokuiñi-ro,
sata luli na kii ntakokuiñi-ro.

Ñu'un Ñuntuva ji'in Ñuko'yo

Tniñu taka-o ja ntakuini-o, nasaa nee Nuntuva nu ñu'un Ñuu ya'a kentee-o, kuna'an-o ja ñu'un nitu'u Ñuu Nutuva chi nee kuun xiko uxi uni mili iin siento uxiko uxi uu ja kani ji'in ja jite, te ichi siki ketna'an ji'in Yutenyo'o ji'in Veracruz, te ichi nu jinu i'ya nkati chi ketna'an ji'in Ñuu ka'nu ka ku Ñuu Chiapas, ichi chiji ketna'an ji'in ntute kua'a nani Oceáno Pacífico, te ichi nu kee i'ya nkantii chi ketna'an ji'in Ñuuteexeen (Gerrero). Te ya'a nu Ñu'un in yuku ka'nu nani Sierra Madre del sur, inka yuku ka'nu ku yuku Ñuntuva, Te inka yuku ñuntijin Ñu'un Nuntuva te yikua'a ja jite un'un xiko mili uu xiko uxi, te uu mili m. nee ja sukun.

Te inka Yuku Nuntuva nee, uni un'un xiko ja jite te uni xiko ja'on m. ja sukun, te ya'a-i nu Ñuu Savi, te yuku ku uni ku ja ya'a ichi Ñu'un l'ni ku Tehuantepec.

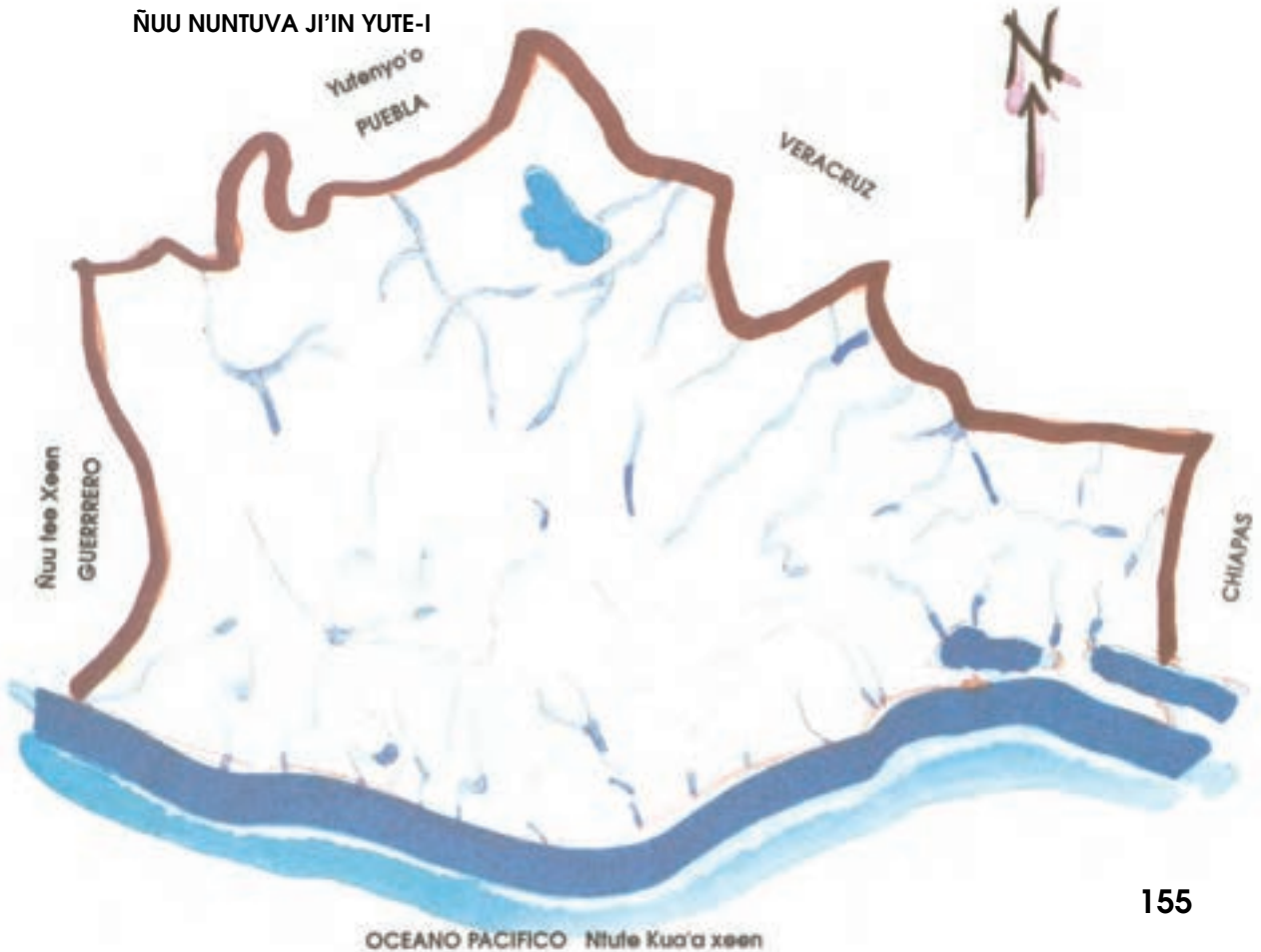
Ñuntuva nteka Kuun mili un'un siento ja'on kuun ñuu na'nu ji'in ñuu kuechi ka, un'un siento unixiko uxi, kaku Ñuu na'nu ka, te kuun siento unixiko uu kaku ñuu kanteke vika kuun mili xi ñayii kajoo nu Ñu'un Ñuntuva, te uxiko uxi ñuu kajoo un'un mili ñayii nu ñu'un-i, te suni iyo oko ja'on in ñuu ku ja nteka uxi mili ñayii nu Ñu'un-i, te in ñuu ku ja nteka uxiko uxi mili ñayii kanu koo nu ñu'un-i, te janti'nka ku vi'ka un'un xiko mili ñayii.

Te ñuu na'nu ka kaku, Ñuu Ntuyu, Ñuu Seé, Yoso Koo, Teotitlán, Yute yaa, Tuxtepec, Choapan, Yososkuiya, Yukuntaa, Atokon, Nuun Ntuchi, Ixtlán, Viya Alta, Mixe, Ñukaa, Ntinuu xi ntijinuu, Tokuisi, Simatlán, Maa ini ñuu Nuntuva, Tlakolula, Kaxinto'ó, Jukila, Sola de Vega, Ejutla, Ñuu Ntetsi, Miahuatlán ji'in Yuku Yeku, Tehuantepec, Juchitán ji'in Pochutla.

Te suni kuenta Ñuntuva ku ntute kua'a ketna'an ji'in ñu'un nte'yu-i, te Yute ja kanuu ka kaku, Yute Ñuu Savi ku ja ntee ntute-i ini yute nani, Yute Balsas, Yute kuu chi ntute-i ntee nu mini nani Chakaua, te yute Tehuantepec, Juchitan ji'in Ostuta, te ntute nti uni yute ya'a chi ntenta-te ntee nu ñu'un ntute kua'a (O. Pacífico), te Yute Papaloapan chi ntute-i ntee nu ntute kua'a ichi nu jinu nkanti Ñuntuva, suni kajoo ka Yute ya'a ku inka, Yute ntute U'va, Yute Atoyac, Yute tnuun, Yute ka'nu, Yute ina, Yute Kua'a, Yute Niltotec, taka ntute in in yute oo nu Nu'un Ñuntuva chi ku ka'an-o te ntuku-o ntee kuatniñu chi maa Ñuntuva oo ja koto-i ntee ku nu kumani ntute te triñu Ñuntuva ku ja sikutenuu-i ntee ku nu kuini.

Tna'an ku nu ñu'un kanukoo in, in, ñayii Ñuntuva, suni sukuan ku nii Nuu Nuko'yo taka ñu'un nu kajoo ñayii Ñuu Na'nu ji'in Ñuu kuechi ka chi ñu'un maa Nuko'yo kaku.

ÑUU NUNTVVA JI'IN YUTE-I

Naxa ni keja'a viko ñuu Uarijíos

Kantatnu'un ñayivi ni ja'a nu ñuu Uarijíos ja kivi ña tian'an ka ja ko ñayivi ya'a, ku tnu'un ja ñu'un nu ka oo ntimani ntute ni juku te ña tu na ñu'un ni oo, ja xina ñu'un ni keja'a ni oo ku iya ntuxi y tachi, ku tnu'un ja tachi ku ñani ni ja'nw iya ntiuxi te ña tu ni kanteka manitna'an ni ji iya ntiuxi chi mani ni kukuaso ini nu ñani mani ja ña tu ni ju ku ja sa'a sanuja ni ju sa'a ñani-i, sui ni oo ja sa'a ñu'un nu ka oo vitna te ña tu ni ku ja sa'a-i, te yukan te ni sa'a iya ntiuxi ñu'un ni tivi kaji-ya uni ni jichi te taka ntute ni ntututu-de te ni ntatu ñu'un ji yuka ma'ñu sava ñayivi ya'a, nu ni jin ja ña ku ja sa'a-i chi nti maa kunte iya ntuixi kantuñaya ji'in te yukan ku ja ni kiti ini xeen-i te va'anika ni kungsi-i.

Ku tnu'un ja nu ni nti'i ntute ni ntututu-de te ni ntoo manimani ñu'un ko ni oo vita xee te niyo-i na ñayivi ku ji kaka-i siki nu'un ya'a chi kuenta ñu'un nte'yu ii ni kui-i.

Nuni ntututu ntute te ni kiko kiti antivi ni ka kikoto-i ñu'un ja ni tatnuni chuchi nu-ti, sava ña tu ni ku jintikokava-ti chi nu ni ka ju ko-ti te ni katnitna'an-ti jin nte'yu te ña ni kuka ntako-ti kni'in ko-ti antivi, su yukan ku ja oo ñu'un ka'a, ñu'un ntee, ñu'un kuii, suni oo na'an totoñu'un ja ka oo xiukna, tata ja'nu Uarijio, te suni ka kna'an-de ja ni oo ja ni kasa'a ñayivi ni ja'nu sawa ni ntukaji ñu'un nte'yu. Tata ja'nu kantakani ja, na ntuyu yachini nu ñu'un te ni kasa'a-de ja si ini nu uni ja kua, sani ñayivi ni tse suni ñayivi ni jita'an nti nuni ja kua ña tu ni ka juknin ni ña tuni ni kantatatu-i, sa si ini ya'a nani "Tuguli", nu ni oo te ni jita jin ña'an ni jitaja'a ku nu oo in krusi.

Nuni jinu nti uni jakuaa ja ni kajita ja'a ña ni jitaja'a te yukan te ni ntu yuu ñu'un nte'yu te ni kakeja'a ñayivi ni ka ju ko-i.

Ya'a ku nuni kee viko jita ja'a, te onte vitna ñayivi ñu nani Chihuahua kanta sa'ai nti tna'an kuiya viko kataja'a.

Ñuu Tnuun

Kivi uxi in jin uxi yoo uxi uu kuía 1993. Ntuu viko tniñu jini-yo, viko kuun tniñu jini ñayivi sa'an Ñuu Savi, Sa'an tee nee tniñu nu ñuu ya'a jin jaku ñuu ka iyo yatni, jin ja chintee ve'e tniñu Ñuu Tnuntuva jin tee ta'vi tniñu nu Ñuu ka'nu. Ji'in ya'a ku ja nakuini taka ñayivi naxa iyo ka Ñuu Ñutnuun, kivi viko ya'a kijaa koo taka to'o, taka ntusu ka'an nu taka yutnu jita kunini so'o-yo, te suni kenta taka ñayivi Ñuu Ñu'un vijin maa ja viko ka'an kakuu Ya'a. Vii ñuu, Ñuu Savi ketna'an jin: Triqui, Amuzgo, Tlapanecos, Ixcatecos, Chochos jin Ñuu Savi, kajjiyo-i ma'ñu jichi ñuu nu ntee ja'on in, ja'on uni ji'in ja'on ichi siki me'ñu jichi ntee ntijin nu antivi, te suni kenta ntee nu oo kuun xiko ja'un uu, kuun xiko ja'u uni grado jin oko uxi minuto, te nee vi'ka uxiko mil km2. ja ka'nu.

Ketna'an ichi siki jin Yutenyo'o, Piatla, Acatlán, Tuxtla, Chiautla, Izúcar de Matamoros, Cholula, Oxtlatepec, Tepexi, Tepeaka jin Tehuacan.

Ichi nu kene i'ya nikantii, ji'in Ntu'va, ichi chiji ketna'an jin Yoso, Ñuu Ntuchi, Tokuisi, ya'a te keja'a sama ntake'en ichi chiji nu kee i'ya nikantii, Yuku Miahuatlán, jin Zimatlán, Tejomulco Sola de Vega, suni ntake'en tuku ichi chiji jin nu kenta i'ya nikantii jin Pochutla, jin Jukila ketna'an jin Ñuu Savi ñu'un i'ni ku nu iyo tee nikunija'nu Tututepec: ichi ketna'an jin ntute Kua'a xeen Océano Pacífico, jin ichi nu kee i'ya nikantii jin Ñuu tee xeen (Guerrero) Mixtlán taka ñuu oo ñu'un i'ni, nani, Kuajinikuilapa, Ometepec, ya'a te ke'en ichi yuku Xochitlahuaka, Tlacoachistlahucca, jikayan, Alcoriza Tlapa de Comonfort, Izcateopan, Alpuyeca, Izcamilpa, Mexquititlán, Coacalco, Nahutzuco y Tejalpan. Ya'a te ntake'en ichi Yutenyo'o nu kuu ñu'un vijin ka ka'an Sa'an Ñuu Savi ya'a ku nu nijite ñu'un tnu'un kakachi maa ñayivi Nuu nikenta ja nintii ini xini ku ja va'a Ñuu Tnuun, suni nani Tilantongo ja tnu'un Nahuatl, suni kuini ka'an Ñuu Tnuun, sa ve'e antivi.

Ya'a ku ja kuini-yo naxa ni iyo ni tñii tna'an-yo jana'an
ni nee tñiñu sa nka iyo mamaa tñu'un nka jini xini te ya'a,
ku nu ni iyo tee nee tñiñu ka'nu nu Ñuu Savi.

Suni iyo inka tñu'un ja kachi iyo tee ninkikoo ichi
Yutatno'on kajenta'a-te taka tutu ja jiku taka Ñuu naxa
koo ja jikachi taka tee tee netniñu Ñuu ya'a.

Tñu'un nkaka'an taka ñayivi maa Ñuu ñatuu nisama ni in
tñu'un jika'an chi suni nkaka'an-i sa nu kuu nvejika-yo,
taka tñu'un kaka'an-i nikeja'a sama nu nkakeja'a-i kajika-i
nta'vi ja jikakan-i ña'an ja jitna'anta'a-i, nu nkake-i tñu'un
tixi, ya'a te nkakeja'a kawuanutna'an taka tñu'un.

Tnu'un tata ñuu oo Ñuko'yo

Na ka nu-o te kuini-o ja ka oo ka ñayivi ka ka'an su'vani sa nu ja kak ka'an maon.

SIVI TNU'un	nuku kuini ka'an ja tnu'un nahua	naxa kaxinani-i ma-i	nuku kuini ka'an
kikapu		metwsénene	te ma ñuu
paipai		akwa'ala	te ntuku kiti yuku
kilwa		ko'lew	ñayivi
cochimi			
cucapá			
kumiaí			
seri	nu ñuti	kankaak	ñayivi
tequistlateco	koo yii	f'ane	
tlapaneco	nu oo nuu kua'a		
papago		tono-ooh'tam	ñayivi oo nu ñatu na yutnu kuii.
pima	masu jantaa	otam	
tepehuano	ñu'un yuku-de	odame	ñayi ma yu'kan
tarahumara		rarámuri	te jika ñama
vorohio			
yaqui		yoreme	
mayo		yoreme	
huichol		wixarica	tee sa'a tatna
cora		nayari	ñuu nayar

sivi tnu'un	nuku kuini ka'a ja nahua	naxa ka xi nani-i ma-i	nuku kuini ka'a
náhuatl pame chichimeco-jonaz otomi	su'uvaxee tee ja'ni tisaa jin kuji	suic hñahñu hñatso	ñayivi ka'an otomi ja kante va'a isu
mazahua ocuilteko matlacinca chinateco zapote mixteco chatino	nu ka oo tinntaku nu ka oo ñunu ve'e ntoo nu oo ntoko nu oo viko	didxaza ñuu savi ne'cha'cña	ntu'un viko ñuu nu kun savi ñayivi ka'an tnu'un va'a
cuicateco triqui amuzgo popoloca mazateco	tee ntakuatu tee kanuu nu oo tutu skua'a ja kustete yu'u nu ka oo isu	tinujei hatz' a tzho cota te ho	ñani mao ñayivi nu taka ya'a na'anu
ixcateco chocho huasteco	nu oo kachi ntuva	tenek	ñayivi

sivi tnu'un	nuku kuini ka'a ja naua	naxa ka si nana-i ma-i	nuku kuini ka'a
Maya			
lacandor		hach winik	tee ja ntaa
chontal	tee inka ñuu	yoko winik	
chol		ch'ol	
tzeltal		batsil winik	tee ja ntaa
tzotzil		batz'il winik	tee ja ntaa
tojolabal		tojol winik	tee ja ntaa
chuj		lolonel	
jacalteco	ve'e yutnu triu	absubal	ka ku nini so'o
mame		ayool	tnu'un-o
motocintleco	nu ka oo kuañi	mocho	
kanjobal		k'anjobal	ja jini ñu'un ja ka'a-o
mixe	tee kustete yu'u	ayuuk	tee ka'a mije
popoluca			
zoque			
ixil			
tujantecos	knuñu tisaa	qattok	Yaa-o
totonako	tataxiso, xi kasa	tutunakui	uni anu
tarasco		purepecha	
huave		mero ikood	ma-o ja ntaa

Tnu'un iso

Oo in kivi yukan in iso luli ni keti ja kaji in yu'u ite chi ni ku ni ntu te tu na ite jaa-ti te ni kia'a konki xee-ti, ni kee-ti ja kaa-ti ite te ni ntani in-ti in xu'un ja un'un xi ja kaka'an inka ñayivi uxiko tomini, ni kusi inxee-ti te ni jani ini kunu-ti nuku kua-ri jin xu'un ya'a, nu na kuaa-ri in xita vixi, ña ña chi nti'i kununi, te nuka, nuku kua-ri nusa, xi kua-ri in ja vixi, ña'a chi nu te nti'ini te nu ku sa'a-ri, ni maku ñii chi su'vani tivi-ri te nti'i ntute ini yu'u-ri, ña'a va'anika keka ja na kani ini-ri nuku kua-ri, xi kua-ri in xita vixi ja ti luluni, ña'a chi nu tu te nti'i-ni te naa nti'i xu un-ri, nu ku kua-ri nusa, nuku sawa na koo na'a xee te ma'nti'i yachini, ni ju ku xee-ti ja ni ntaca ini-ti na nuku kua-ti ji xu'un ni ntani'in-ti,-ni ju ku xee-ti te yu xa ni ntakani kani ini-ti, ba'an ka ke xe kao ja na kua-o in yutnu te-o (guitarra), te ni ja'a-ti te ni ja kunu-ti in yutnu ya'a.

Nu ni ja-ti yutnu te ti te ni juko-ti in ja'a tnu ntii te ni jukuita ti te-ti nu, teyii xee ni ntukoti ja onte ja'a-ti ni ntaste-ti nu ko'nto-ti, te ni jukuita-ti ni keja'a-ti skua'a-ti sawa ku te vi xee-ti jani ini na'a-ti, ni juku xee onte ja ni keja'a-ti ja ku tava na-ti yaa te ni keja'a-ti ni kusi ini xee-ti ku ku ni-ti siukan, onte ja ni oo in kivi yukan ja ni ka ntani'in tna'a-ti jin in tiñi'in, te kiti ya'a ni jatna ini xee-ti naxa te tu iso, te ni keja'a-ti ni kastnu un ti nu taka ka kiti yuku te ni ka keja'a-ti ni kantututu-ti, te iso ya'a ni keja'a na'a ti teti in yaa, taka kiti ni ka ntaketna'an ni ka ku si ini xee-ti ko ni nti'in ni te iso te ni kantakuite nuti, kiti ña tu ni kuini ki'in ni-ti ku kiti nani tiñi'in chi ni jatna ini-ti yutnu te iso te kuini-tikintetinu, ko ni jani in xee-ti naxa kuña'a-ti nu iso sawa kakan-ti yutnu tee, sakunika te ni jinu ini ti te jiña'a-ti, tanuu yutnu tero na tena'a-ri, jiña'a tiñi'in nu iso te kiti ya'a jiña'a-ti, ma ku xi ini-ro chi ma ku tanurinu.

Chi nu te te kuini vi xee-ro nu te kuini-ro kentoro ji'i-nu, yukan kuja ma ku ta nu-rinu, ko tiñi'in ya'a chi ni ka'an nta'vi ni ka'a kee-ti te jiña'a-ti ja ma kinte-ti yutnu tee iso chi su'va-ni na kuña'a nu iso nu te ñama ni ntakuña'a-tinu, te jiña'a tu tiñi'in uni ma tnu'un nta ja ma kinte-rinu, jitondiuxi ntija ja ma kinte-rinu su'uvani tanu nu na te na'a-ri in yaa te nta takunani-rinu, ni jinu nika ini iso te ni jiña'a nu-ti yutnu te-ti yaa, mani ja jani ini-ti ja janta ku ja ka'a tiñi'in, nuni ni'in tiñi'in yutnu ya'a te ni jukuitati ja te-tinu te ni jini-ti ja vi xee kee yaa te-ti, te ni jukuita-ti te te ni ti ni ku nu xee te ña tu nti'in sani ja te-ti te ña kusaa ka ini iso te va'an ka ni keja'a-ti ntakan-ti yutnu ya'a, te jiña'a tiñi'in, ma ntatarinu chi maa-ro ni skuta'avi-ñanu ña kivi ni tanu-rinu, jiña chi masu janta ku, jiña'a tu iso, ntaka'an te kuini-ro, te nuja na ntuku-ro ja nta ke'e-ro-nu te koso-ri tili ntute ii, ja'ama-ro na nte ku ntute ka'a-ri, ni jukuita iso nta'ayi-ti te tiñi'in ni jika xuka-ti ichi yata-ti te ni jukuitati tetinu, ña tu ni jini-ti ja ma ve'e tioko ni ju ko-ti, te ni kekoo xeen tioko te ni katu xeeña-ti ja ni skanta tiñi'in ja ku guitarra te ni kentawa-ti te kua'a-ti, ni nta ke'e iso yutnu ya'a te ni ju koo-ti ni nta kuta'avi-ti ni iya ntiuxi, ni kusi ini xee-ti ja ni ntani'in-ti yutnu tee-ti.

Ñayivi katee

Ni kantututu tee ka te nu tutu ka jikontiso nu ñayivi ñuu Ñuu ko'oyo.

Ja ni ku 28 yoo junio kuiya 1992, ni kantutu tee kate tutu ka jiko ntiso nu ñayivi Ñuko'oyo, sawa jintatnu'un nuku kanto'o ñayivi nta'avi ñuu-o, te naxa ku ji chinte tna'an-o ji'inte, te ni ka kentode ja kikakan-de nu taka-o ja jisa'a-o xi ja sa'a tee kane tinu nu ñuu ka'anu ka.

Kaka'an-de ja maa ji xi nani ka-o kivi 12 octubre "kivi ñayivi tata" chi vitna na jixinani-o " kivi ñuu-o kivi teyu-o ja kaku-o ñayivi nta'vi" ja taka-o na ji ntachiñu'un taka nuku kasa'a-o, suni na ji kuini ntija-o nu taka ja ni kasa'a tata ja'nu-o, na jinta ntuku-o ja ni kasa'a ñayivi ni ka oo jana'a te na jintuku-o in ve'e koo.

Na ji ka'an-o ja ore ja ki'in koo nu ni ka tata belo-yo ma ji chuya'avi-o, sanuja ku "monte alban" xi inka ka. na ji ku ja'a-o ja ja ya'aya ji ku nani tnu'un sa'an ñu savi, suni nu ka oo xi ñuu-o, na ntake'en-i sivi ja kanu ka.

Suni tnu'un ka'an-o na ji kuini taka ñayivi ñatu ka'an-i su'vani te suni na skuaka-o siki tnu'un ka'an-o sawa na ku ka'anu ka. Nu tutu kaskua'a-o ini ve'e skuela na ka'an naxa ka oo, naxa kuu-o sawa na ji kuini inka ñayivi inka ñuu inka teyu.

Tee katee nu tutu ka kanuu ñayivi, na ji nta Ka'an-de nu tutu-de nuku ka nto'o ñayivi ñuu-o, sawa na kuini tee nee tiñu.

Tutu nani LEY FEDERAL DEL TRABAJO kastnu'un-i nu-o, te manto'o ja ni nto'o xito kuentu ja ni ja'a-de ni satiñu-de Ñuko'yo, nitu nintu ni satiñu-de te nuni jinu ore ja ji chuya'aviña'a-i ji'in-de, ntiuxini ka jiña~a-i nu-de.

ka'an Ley ya'a nu artíkulo:

67 ja nuja ntu na satiñu-o chi una ni ora satiñu-o

68 Nu kivi ntatatu-o ku yo in na in tatnuninu-o ja satiñu-o xi ja ni kenta nti una ora ja ni satiñu-o te ma ku jajichituña-de ja ji satiñu ka-o.

kiviku kua jaa
kivi un'un yoo fefereru
kivi oko in marsu
kivi in mayu
kivi ja'un in septiemvre
kivi un yoo noviemvre jin kivi oko
kivi oko un'un yoo disiemvre

76 Nu ja ni kenta in kuiya ja ni satinu-o te suni ni'i na a-o
ntatatu-o iñu kivi te jichuya'avi ña-de ji'in-o te ntitna'an nu
kuiya ja ka nti uu nti uu kivi.

90 ja ke'en ya'avi-o chi ka'a tutu ya'a ja, ke'en-o ku ja kenta
ja koto-o ke'e-o jin ñaxi'in-o

96 Oo sin ya'avi te ni kaskua'a, xi kajjinika-de

116 Nu ve'e satiñu'o ma ku ja kuya'avi ntixi.

Na kanu-o tutu ya'a sawa kuini-o siki aguinaldo jin
a va'a taji tee satiñu ji'in-on.

Suni oo inka tutu ja ka'an siki ña yivi ña tu ka ka'an san kastia tutu
ya'a nani CONSTITUCION POLITICA DE LOS ESTADOS UNIDOS
MEXICANOS, na kanu-o te kuini-o naxa ka'an:

Artíkulo 40. Nu ñuko'yo chi masu manimani tee stila ka oo chi
suni ka oo kua'a ñayivi ja ña tu ka'an-i tnu'un stila yukan ku ja ñu
ko'oyo kui plurietnico, pluricultural jin pluriligüe, chi ka'a tee ku
xini ja va'a ku ja Nu Ko'oyo ka oo ñuu kuechi ja ni kuna'a xee ka
oo-i, sanu ja ka ku ñuu-o, yukan ku ja ka'an-de ja tutu ya'a chi
koto-i ja ji ku in in ñayivinta'avi ja sawa ma jinto'o ka sanu ja
kanto'on onte vitna ja tee stila ña tu ka jini va'a-de nuu-o, tsuni
tee ku xini onte ma ñuu ko'oyo suni ka'a-de ja ma ji xi na-i yu'u
kaka'an-o, su'unva ji chinteña-de sawa ku te-e, ku kanu-o yu'u
ma-o, taka naxa ka-o, naxa kasa'a-o in viko-o, xi nexa ka
ntastututna'an ja sawa na ku ka'anu ka ñuu-o, xi nu na tiñu ku xiki
ja nunte'yu ñuu-o suni ka'a tutuya'a suni ka'a tutu ya'a ja chinte-
i ña yivi ñuu-o, suni ka'a-i ja kuu ji sa'a tee kane tiñu ñuu-o na ni
tutuku-i xi ja ji kente-de tiñu suni ku ji sa'a-de, taka tu'u kuiti ya'a
ku ja ka'a tutu ya'a, ko in kivi te ji kanu=0 te ji kuka'anu ka ini-o.

